ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ, ਤਾਂ ਕੇ ਮੇਦਾ ਦਵਾ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਲੈਕੇ ਅਸਰ ਕਰੇ।

ਸਖਤ ਗਰਮੀ, ਸਰਦੀ, ਮੀਂਹ ਕਣੀ ਜਿਹੇ ਤ੍ਰੈਏ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁਲਾਬ ਕਰਨਾ ਮਾੜਾ ਹੈ, ਜੁਲਾਬ ਪਰਖਣੀ ਬਹਾਰ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਜੋਗ ਹੈ। ਕਮਜੋਰ ਦਿਲ, ਅਤੇ ਕਮਜੋਰ ਮੇਦੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਦੀ ਜੁਲਾਬ ਨਹੀ ਲੈਣਾ ਚਹੀਏ। ਸਰਦੀ ਵਿਚ ੯ ਬਜੇ ਦਿਨ ਦੇ ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਬਜੇ ਰਾਤ ਦੇ, ਸਾਉਣੀ, ਹਾੜੀ ਵਿਚ, ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਜੁਲਾਬ ਦੀਆਂ ਦਵਾਵਾਂ ਖਾਣੀਆਂ ਜੋਗ ਹਨ, ਹਰ ਦਰਜੇ ਦੀ ਲੋੜ, ਅਤੇ ਮੁਸੀਬਤ ਵੇਲੇ ਉਪਰ ਲਿਖੀਆਂ ਸੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਨਣ ਦੀ ਕੁਝ ਲੋੜ ਨਹੀ ਹੈ। ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਚੀਜਾਂ ਦਾ ਸੁੰਘਣਾ ਜਿਹਾ ਕੁ. ਪੂਦਨਾ, ਗੁਲਾਬ ਆਦਿਕ ਦਾ ਅਤਰ ਅਰਕ ਸਿਰਕੇ ਦਾ ਉਸ ਬੇਹੋਸੀ ਅਰ ਉਗਾ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜੁਲਾਬ ਵਾਲੀਆਂ ਦਵਾਂਵਾਂ ਥੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਦਸਤ ਬਾਹਲੇ ਆ ਜਾਣ, ਅਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਡਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਦ ਦਸਤਾਂ ਨੂੰ ਸਫੂਫ ਤਬਸੀਨ ਜਾਂ ਸਫੀਕ ਉਲ ਸੁਈਰ ਜਾਂ ਈਸਬਗੋਲ ਤੇ ਬੰਦ ਅਤੇ ਮੁਮਸਕ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਰੋਕ ਦੇਈਏ, ਜੇਕਰ ਜੁਲਾਬ ਦਾ ਕੁਝ ਅਸਰ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਰ ਉਸਦਾ ਕਾਰਣ ਮੁਸਾਮਾਂ ਦੀ ਤੰਗੀ ਜਾਂ ਖੁਸ਼ਕੀ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਬਾਹਲੀ ਗਰਮੀ, ਜਾਂ ਸਰਦੀ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਤਬੀਅਤ ਨੂੰ ਹਰ

੧੧੬ ਕਤ ਜਾਇਓ) ਪਰ ਜਸਦੇ ਨੂੰ ਲਾਭ ਥੋਂ ਕੈਈਨ ਸਦਵਦ
ਦੂਰ ਅਤੇ ਅਰਦੀਆ ਦਿਰੋਗ ਉਤਪਤ ਹੋਣ। ਛਦ
ਸਰਬਤ ਵਰਤ, ਤੇ ਸਰਬਤ ਦੀ ਲਿਖ ਅਤੇ ਹੁਕਨੇ-
ਅਰ ਸੂਲੇ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਜੋਗ ਹੈ। ਅਰ ਜੁਲਾਬ ਕਰ
ਸਉਂ ਪਿਛੋਂ ਰਾਕੀ ਦਿਨ ਤਕ ਹਮਾਮ, ਮੈਥੁਨ ਅਰ ਘੋੜੇ ਦੀ
ਸਵਾਰੀ ਨਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਕੁਵਤ ਦੀ ਚੀਜਾਂ ਥੋਂ ਬਚੇ।

ਹਜਾਮਤ (ਪਛਨਾ ਲਾਉਣੇ) ਦਾ ਅਸਰ ਫਸਦ
ਨਾਲੋਂ ਜਰਾ ਕੁ ਘਟ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪਛਾਂ ਨਾਲੋਂ ਪਿੰਨੀਆਂ ਦੇ
ਪਛ ਦਪੀ ਕਰੂਣ ਦਾਇਕ ਹਨ, ਜੇਕੋਂ ਪਿੰਨੀਆਂ ਦੇ
ਪਛ ਫਸਦ ਵਰਗੇ ਹੀ ਹਨ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਲਹੂ ਕਢਦੀ ਹੈ
ਅਰ ਜਿਸਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਦੀ ਘੁਤੀ ਦੇ ਪਛ ਅ
ਖਦੇ ਅਮ੍ਰਿਤ, ਕਲਾਹ, ਅਰ ਸਿਰ ਪੀੜ ਆਦਿਕਾ
ਸਰਕਰੇ ਅਰ ਲੋ। ਸਿਰ ਦੀ ਪੀੜ ਨੂੰ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ।
ਪਰ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਭੁਲ ਜਾਣ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ
ਕਈ ਹਕੀਮ ਅਵਾਲੇ ਸਿਰ ਦੇ ਪਛਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਸਮਝਦੇ
ਹਨ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਠੋਡੀ ਉਤੇ ਪਛ
ਲੁਆਉਣੇ ਦੰਦਾਂ ਅਰ ਗੋਡੀ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣਦਾਇ
ਕ ਹਨ, ਛਾਤੀ ਦੇ ਪਛ ਪਤਾਲੂਆਂ ਦੀ ਸੋਜਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣਦਾ
ਇਕ ਹਨ, ਗਿਟੀ ਤੇ ਮਸਾਨੀਆਂ ਦੇ ਪਛ ਅਕਹਲ
ਨਾੜੀ ਦੇ ਫਸਦ ਵਰਗਾ ਅਰ ਮੋਢੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੇ
ਪਛ ਬਾਸਲੀਕ ਨਾੜੀ ਵਰਗੇ ਹਨ, ਮੋਢੇ ਅਰ ਗੁ-

ਲੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਪਛ ਵਡੇ ਗੁਣ ਦਾਇਕ ਹਨ, ਦੋ ਬਰ ਸਦੀ ਉਮਰ ਥੋਂ ਲੈਕੇ ਸਠ ਸਤ੍ਰ ਬਰਸ ਤੱਕ ਪਛ ਲਵਉਣੇ ਠੀਕ ਹਨ ਇਸਥੋਂ ਅਗੋਂ ਪਿਛੋ ਖਰਾਬ।

ਹੁਕਨੇ ਦੀ ਇਹ ਤੌਲ ਹੈ ਕਿ ਜੁਲਾਬ ਦੀਆਂ ਦਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁਹਕਨੇ (ਇਕ ਪਚਕਾਰੀ ਵਰਗੀ ਨਲੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੁਕਨਾਕ ਕਰਦੇ ਹਨ) ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਗੁਦਾ ਦੇ ਰਸਤੇ ਆਂਦਰਾਂ ਵਿਚ ਪੁਚਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਹੁਕਨਾ ਕੌਲਿੰਜ ਦੇ ਰੋਗ ਅਰ ਗਾਲੀਜ਼ ਖਿਲਤਾਂ ਦੇ ਕਢਣ ਲਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਬਹੁਤਾ ਹੁਕਨਾ ਮੇਦੇ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗਰਮ ਹੁਕਨਾ ਕੌਲਿੰਜ ਅਰ ਸਰਦ ਰੋਗਾਂ ਵਿਚ, ਅਤੇ ਨਰਮ ਹੁਕਨਾ ਤਪ ਆਦਿਕ ਰੋਗਾਂ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਜੋਗ ਹੈ। ਅਰ ਮੁਹਕਨੇ ਵਿਚ ਦੋ ਰਤਲ ਥੋਂ ਪਾਣੀ ਵਧੀਕ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਰ ਚੰਗੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਧਾ ਰਤਲ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਮੁਖੱਦਰ ਦਵਾਵਾਂ ਜਿਹਾ ਕੁ ਅਫੀਮ ਅਤੇ ਆਸਿਰ ਜਿਹਾ ਕੁ ਹਰੀੜ ਹੁਕਨੇ ਵਿਚ ਨਾਂ ਵਰਤੋ, ਅਰ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਬੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੇ, ਇਸ ਦੇ ਵਰਤਣ ਦੀ ਇਹ ਤੌਲ ਹੈ, ਕਿ ਜੁਲਾਬ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਉਬਾਲ ਕੇ ਫੇਰ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਮੁਹਕਨੇ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਵਰਤੋ। ਦਵਾਵਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਕਾਵ੍ਹਾ ਵਿਚ ਸੋਤ ਵਿਲ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਕੌਲਿੰਜ ਵਿਚ ਜਰਾ ਕੁ ਪਤਲਾ ਅਰ ਸਹਜ (ਇਕ ਆਂਦ੍ਰਾਂ ਦਾ ਰੋਗ ਹੈ) ਵਿਚ ਜਰਾ ਕੁ ਗਾ

੧੭੬ ਹਵਾ ਹੋਵੇ। ਅਤੇ ਤਪ ਵਾਲੇ ਦੇ ਹੁਕਨੇ ਵਿਚ ਲੂਣ ਨਾ
ਦਕ ਚੀਜਾਂ ਨਾ ਪਾਉ। ਵਰਤਣ ਵੇਲੇ ਰੋਗੀ ਨਿਤਾਂ ਅ
ਰਖੇਗਾ ਥੋਂ ਬਾਹਰਿਆ ਰਹੇ। ਹੁਕਨੇ ਥੋਂ ਪਹਲੇ ਕੋਈ-
ਚੀਜ ਜੇਹਾ ਗੁਲਕੰਦ ਤੇ ਮਸਤਗੀ ਆਦਿਕ ਥੋ
ੜੀ ਜੇਹੀ ਮਸਾਦੀ ਤੁਰੀ ਨਾਲ ਖਾ ਲਈ ਜਾਵੇ, ਇਸ
ਲਈ ਕਿ ਖਾਲੀ ਮੇਦੇ ਵਿਚ ਹੁਕਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦਾ
ਹੈ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਦੇ ਆਦਿਕ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਵਿਚ ਰੋ
ਗੀ ਨੂੰ ਲਮਾ ਪਾਉ ਅਰ ਪਟ ਉਸਦੇ ਸਿਰਾਣੇ ਪੁਰ ਰਖੋ
ਕਿ ਪਿਠ ਜਮੀਨ ਥੋਂ ਅਡੂ ਰਹੇ। ਕੌਲੰਜ ਤੇ ਧੁਨੀ ਦੀ ਪੀੜ
ਆਦਿਕ ਰੋਗਾਂ ਵਿਚ ਗੋਡਿਆਂ ਦੇ ਭਾਰ ਪਵੇ, ਅਰ
ਢਿਡ ਨੂੰ ਲਮਕਾਈ ਰਖੇ, ਸਿਰ ਤੇ ਛਾਤੀ ਸਿਰਾਣੇ ਪੁ
ਰ ਰਖੇ, ਮਰੋੜਾਂ ਵਿਚ ਪਿਠ ਵਲ ਤਕੀਆ ਦੇ ਕੇ ਰੋਗੀ
ਲਿਟਾਉ ਅਤੇ ਪਟ ਉਚੇ ਰਖੋ।

ਬੁਕਰਾਤ ਹਕੀਮ ਨੇ, ਇਕ ਲੰਮੀ ਗਿਚੀ ਅਤੇ ਵਿੰਗੀ-
ਚੋਜ ਵਾਲੇ ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ ਜੋ ਬਹੁਤ ਕੁੜਖਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ
ਅਰ ਸਦਾ ਥੋੜ ਕਢਣ ਲਈ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ
ਹੁਕਨਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਦੇਖ ਕੇ ਏਹ ਡੌਲ ਕਢੀ।

ਪਹਲੇ ਪਹਲ ਲੂਣ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਹੁਕਨਾ ਕਰਦੇ
ਸਨ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਲੂਣ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵ-
ਰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਹੌਲੀ ੨ ਜੁਲਾਬ ਦੀਆਂ ਦਵਾਂ
ਵਾਂ ਵਧਦੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਦਸਵਾਂ ਧਿਆਉ।

ਫਸਦ ਦਾ ਵਰਣਨ।

ਜਾਣ ਛਡੋ ਕਿ ਫਸਦ (ਜਾਂ ਨਾੜ ਵੂਕਾਉਣੀ) ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਖਿਲਤਾਂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਦਮਵੀ (ਖੂਨਵਾਲੇ) ਵੇਹਾ ਅਰ ਬਹੁਤੀ ਗਜਾ ਪਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਡਾ ਚੰਗਾ ਇਲਾਜ ਹੈ। ਚੌਦਾਂ ਵਰੇ ਥੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਠਵਰੇ ਥੋਂ ਪਿਛੋਂ। ਲਿਸੇ ਆਦਮੀ, ਗਾਰਭਣੀਆਂ ਨੂੰ ਚੌਥੇ ਮਹੀਨੇ ਥੋਂ ਪਹਿਲੇ ਅਰ ਸਤਵੇਂ ਮਹੀਨੇ ਥੋਂ ਪਿਛੋਂ। ਰਿਤਵਤੀਆਂ, ਕੌਲਿਜ ਦੇ ਰੋਗੀ, ਸਖਤ ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ ਵਿਚ, ਸੋਮਵਾਰ, ਬੁਧਵਾਰ, ਅਰ ਸੁਕਰ ਵਾਰ ਵਾਲੇ ਦਿਨ, ਅਤੇ ਬਰਸਾਤ। ਵਿਚ ਕਿ ਜਦੋਂ ਚੋਗਾ ਖੂਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ. ਫਸਦ ਕਰਨਾ ਮਨਾਂ ਹੈ। ਪਰ ਖਾਸ ਲੋੜ ਵੇਲੇ ਦੀ ਖੁਲ ਹੈ। ਕਮਜੋਰ ਜਿਗਰ ਅਰ ਕਮਜੋਰ ਮਦੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਫਸਦ ਦੇ ਪਿਛੇ ਗਸ਼ ਪੈਂਦੀ ਹੋਵੇ, ਮੈਥੁਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਅਤੇ ਬਹੁਰਾਨ ਦੇ ਦਿਨ ਬੀ ਫਸਦ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀ। ਜੇਕਰ ਸਿਆਲ ਵਿਚ ਫਸਦ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇ ਤਦ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਥੋਂ ਪਹਿਲੇ ਅਰ ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਥੋਂ ਪਿਛੇ ਫਸਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗਰਦ ਸਤੇ ਫਸਦ ਦੇ ਇਲਾਜ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇ ਤਦ ਤਿ

ਨ ਪਹਲੇ ਉਸਦੇ ਪਾਸੇ ਫਸਦ ਕਰੋ ਉਲਟੇ ਦਲ,
ਫੇਰ ਤਿਨ ਦਿਨ ਪਿਛੋਂ ਸਿਧੇ ਪਾਸੇ ਕਰੋ।

ਜੋਹੜੀਆਂ ਨਾੜਾਂ ਫਸਦ ਲਈ ਉਘੀਆਂ ਅ
ਤੇ ਜਰੂਰੀ ਹਨ, ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ :—

ਪਹਲੀ ਕੀਫਾਲ, ਜਿਸਨੂੰ ਸਰੋਰੇ ਕੈਹਦੇ ਹਨ, ਇਸ
ਦੀ ਥਾਂਉਂ ਉਂਗਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੂੰਹ ਅਰ
ਸਿਰ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣਦਾਇਕ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਅਕਹਲ
ਇਸਦੀ ਥਾਂਉ ਚੀਚੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ-
ਸਰੀਰ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਤੀਜੀ ਬਾਸਲੀ
ਕ, ਇਹ ਵਿਚਲੀ ਉਂਗਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਦੇਹ ਦੇ ਤੇ
ਦੂਰ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ। ਚੌਥੀ ਹਬਲ ਅਲ
ਜਰਾ, ਇਹ ਨਾੜ ਬਾਜੇ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਬਾਸਲੀਕ ਨਾਲ
ਅਰ ਬਾਜਿਆਂ ਵਿਚ ਅਕਹਲ ਨਾਲ ਰਲੀ ਹੋਈ ਹੁੰ
ਦੀ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਗੁਣ ਬਾਸਲੀਕ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਪੰਜਵੀਂ
ਅਬਤੀ ਇਹ ਚੀਚੀ ਉਂਗਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
ਤਿਲੀ ਅਰ ਅਹਸ਼ਾ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕਟੀ ਜਾਂਦੀ
ਹੈ। ਛੀਵੀਂ ਸਾਫਨ ਗਿਟੇ ਕੋਲ ਅੰਗੂਠੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰ
ਦੀ ਹੈ, ਵਿਤੂ ਅਰ ਪਤ੍ਰਾਲੂਆਂ ਦੀ ਖੁਰਕ ਲਈ ਇਸ
ਨੂੰ ਖੋਲਦੇ ਹਨ, ਸਿਰ ਦੇ ਮਾਦੇ ਨੂੰ ਕਢਣ ਵਾਸਤੇ ਚੰਗੀ
ਗੁਣ ਦਾਇਕ ਹੈ। ਸਤਵੀਂ ਅਰਕ ਉਲ ਨਿਸਾ ਇਹ-
ਵਾਹ ਪੈਰ ਦੇ ਬਾਨਿਆਂ ਪਿਲੀ ਵਿਚ ਜਾਂ ਚੀਚੀ ਉਂਗਲ

ਵਿਚ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਰਕ ਉਲ ਨਿਸਾਂ ਨੂੰ ਵਡੀ ਗੁਣਦਾਇਕ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਗੁਣ ਸਾਫਨ ਦੇ ਗੁਣ ਵਰਗਾ ਹੈ॥

ਛੀਵਾਂ ਕਾਂਡ।

ਪਹਿਲਾ ਧਿਆਉ।

ਸਿਰਪੀੜ, ਅਧੇ ਸਿਰ ਦੀ ਪੀੜ, ਅਤੇ ਦਵਾ ਵਿਖੇ।

ਸਿਰਪੀੜ ਸਾਰੇ ਸਿਰ ਦੀ ਦਰਦ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਅਧੇ ਸਿਰ ਦੀ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਿਰ ਦੇ ਦਰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਦਵਾਰ ਉਸ ਹਾਲ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਮਨੁਖ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭੇ ਚੀਜਾਂ ਭੌਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਰ ਖੜੋਣ ਵੇਲੇ ਭੌਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਰੋਗ ਸਰਦੀ ਜਾਂ ਗਰਮੀ ਥੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗਰਮ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਦਮਵੀ (ਖੂਨੀ) ਦੂਜੇ ਸੁਫਰਾਵੀ, ਦਮਵੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਨਿਸਾਨੀਆਂ ਹਨ, ਮੂੰਹ, ਅਖਾਂ, ਤੇ ਪੇਸਾਬ ਦਾ ਲਾਲ ਹੋਣਾ, ਗਰਮੀ ਲਗਣੀ, ਨਾਸਾਂ ਭਾਰੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ, ਨਬਜ ਉਚੀ ਖੂਨ ਦੀ ਰਤੂਬਤ, ਅਰ ਰੂਹ ਦੀ ਲੋੜ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਸੁਆਦ ਮਿਠਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ।

ਇਲਾਜ, ਫਸਦ ਕਰੋ, ਪਛ ਲਾਓ, ਠੰਡੀ ਚੀਜਾਂ ਵਰਤੋ, ਜਿਹਾ ਕੁ, ਸਰਬਤ ਉਨਾਬ, ਆਲੂ ਬੁਖਾਰਾ।

ਇਮਲੀ, ਕੁਲਫਾ, ਆਦਿਕ। ਹੋਰ, ਸੁਕੀਆਂ ਧਨੀਆਂ
ਕਾਹੂ, ਹਫੀਮ, ਹਾਲੋਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪੀਹ ਕੇ ਅਖੋ ਉਤੇ
ਲੇਪ ਕਰੋ, ਹੋਰ। ਨੀਲੋਫਰ, ਗਿਲ ਇਰਮਨੀ, ਚਿਟਾ ਚੰ-
ਦਨ, ਹਰੀਆਂ ਧਨੀਆਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹਲ ਕਰਕੇ ਲੇ-
ਪ ਕਰੋ। ਹੋਰ। ਮੁਸ਼ਕ ਕਪੂਰ, ਤੇ ਥੋੜੀ ਅਫੀਮ ਰਲਾ
ਕੇ ਲਖਲਖਾ ਕਰੋ। ਹੋਰ। ਨੀਲੋਫਰ, ਬਨਖਸ਼ਾ, ਖਬਾ-
ਜੀ, ਖੁਸ਼ਖਾਸ, ਪੋਸਤ, ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਉਬਾਲ
ਕੇ ਨਤੂਲ ਕਰੋ, ਹੋਰ। ਸੰਦਲ, ਰਸੌਤ, ਮਾਮੀਸਾ, ਥੋੜ-
ਮੁਸ਼ਕ ਕਪੂਰ, ਖੀਰਿਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਤੇ ਕਦੂ, ਕਾਹੂ, ਹਰੀ-
ਆਂ ਧਨੀਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਗੁਲਾਬ ਵਿਚ ਗੁਲਰੋਗਨ
ਵਿਚ ਰਲਾ ਕੇ ਲੇਪ ਕਰੋ, ਹੋਰ, ਰੋਗਨ ਬਨਖਸ਼ਾ,
ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ, ਕਦੂ, ਕਾਹੂ ਦੇ ਪਤਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਹ-
ਲ ਕਰਕੇ ਸਊਤ ਕਰੋ। ਹੋਰ। ਮਰਜਨ ਜੋਸ਼, ਸਦਾਬ
ਜਵਾਂ ਦਾ ਆਟਾ ਉਪਰਲੀ ਤੌਲ ਪਰ ਫਰੋਤੇ, ਜੇਕਰ
ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਕਾਰਣ, ਸੁਫਰਾ ਹੋਵੇ ਤਦ ਉਸਦੀਆਂ ਇਹ
ਨਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹਨ, ਰੰਗ ਪੀਲਾ, ਮੂੰਹ ਕੌੜਾ, ਪੀੜ ਜੋਰਦੀ
ਸਿਰਦਾ ਕਿਉਂਜੋ ਸੁਫਰਾ ਦੀ ਗਰਮੀ ਬਹੁਤ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ,

(੧) ਕੋਈ ਖੁਸ਼ਬੋਦਾਰ ਚੀਜਾਂ ਰਲਾ ਕੇ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਬੰਦ ਕਰ ਰਖਣੀ, ਅਰ-
ਥਾਤ ਘੜੀ ਮੁੜੀ ਸੁੰਘਣੇ ਉਸਨੂੰ ਲਖਲਖਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ,

(੨) ਉਹ ਚੀਜਾਂ ਪਾਣੀ ਵਰਗੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ-
ਨਕ ਵਿਚ ਟਪਕਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ,

ਨਬਜ਼ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਗਰਮ ਹਵਾ ਨੂੰ ਜਜ਼ਬ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰ ਦੂਜੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਜਿਨਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਖਿਲਤਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣ ਵਿਚ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ। **ਇਲਾਜ,** ਤਬੀਅਤ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰੋ, ਇਮਲੀ, ਉਨਾਬ, ਲਸੂੜੀਆਂ, ਤ੍ਰੰਜਬੀਨ, ਆਲੂ ਬੁਖਾਰਾ, ਫਲੂਸ ਦੇ ਮਗਜ਼ ਆਦਿਕ ਨਾਲ। ਬੇਦ ਮੁਸਕ ਦੇ ਪਤ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਅਰਕ ਗੁਲਾਬ, ਚਿਟਾ ਚੰਦਨ, ਅਰ ਮੁਸਕ ਕਪੂਰ ਨਾਲ ਸਿਰ ਨੂੰ ਠੰਢਿਆਂ ਕਰੋ, **ਹੋਰ,** ਗੁਲ ਸੁਰਖ, ਮੁਸਕ ਕਪੂਰ, ਬਨਖਸ਼ਾ ਨਾਲ ਸਊਤ ਕਰੋ। ਗਜ਼ਾ ਮਾਉਲ ਸ਼ਈਰ ਜੋ ਸਾਰੀ ਦੇਹ ਵਿਚ ਤੁਰਤ ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਛੇਹ ਘਟਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਰਦ ਸਿਰ ਪੀੜ ਦੋ ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ, ਇਕ ਸੌਦਾਵੀ, ਦੂਜੀ ਬਲਗਮੀ, ਸੌਦਾਵੀ ਦੀ ਇਹ ਨਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹਨ, । ਦੇਹ ਦਾਂ ਭੈਭਾ ਕਮੂਦ ਅਰ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋਜਾਣਾ, ਅਖ ਦਾ ਨੀਵਾਂ ਹੋਣਾ, ਰਤੂਬਤੇ ਦੇ ਗਾਲਣ ਕਰਕੇ ਖਿਲਤ ਦੀ ਖੁਸ਼ਕੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਨਬਜ਼ ਵਿਚ ਫਤੂਰ ਪੈਣਾ। ਅਤੇ ਠੰਢ ਦੇ ਕਾਰਣ ਜਾਗ ਨਾ ਹੋਣਾ, ਪੇਸ਼ਾਬ ਦਾ ਸਬਜ਼ ਅਰ ਮੂੰਹ ਦਾ ਖਟਿਆ ਹੋਣਾ।

ਇਲਾਜ। ਕਾਲੀ ਹਰੜ ਅਫਤੀਮੂਨ, ਗਰੀਕੂ ਅਤੇ ਅਯਾਰ ਜਾਤ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਖਿਲਤ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ, ਰੌਗਨ ਬਦਾਮ, ਗੁਲ ਰੌਗਨ, ਅਤੇ ਰੌਗਨ ਖਸਖਾਸ ਸਿਰ ਵਿਚ ਪਾਉਣੇ। ।

ਇਮਲੀ, ਕੁਲਫਾ, ਆਦਿਕ। ਹੋਰ, ਸੁਕੀਆਂ ਬਨੀਆਂ
ਕਾਹੂ, ਹਰੀਮ, ਹਾਲੋਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪੀਹ ਕੇ ਮਥੇ ਉਤੇ
ਲੇਪ ਕਰੋ, ਹੋਰ। ਨੀਲੋਫਰ, ਗਿਲ ਇਰਮਨੀ, ਚਿਟਾ ਚੰ
ਦਨ, ਹਰੀਆਂ ਧਨੀਆਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹਲ ਕਰਕੇ ਲੇ
ਪ ਕਰੋ। ਹੋਰ। ਮੁਸ਼ਕ ਕਪੂਰ, ਤੇ ਥੋੜੀ ਅਫੀਮ ਰਲਾ
ਕੇ ਲਖਲਖਾ ਕਰੋ।(੧) ਹੋਰ। ਨੀਲੋਫਰ, ਬਨਖਸ਼ਾ, ਖਬਾ
ਜੀ, ਖਸ਼ਖਾਸ, ਪੋਸਤ, ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਉਬਾਲ
ਕੇ ਨਤੂਲ ਕਰੋ, ਹੋਰ। ਸੰਦਲ, ਰਸੌਂਤ, ਮਾਮੀਸਾ, ਬੇਦ-
ਮੁਸ਼ਕ ਕਫੂਰ, ਖੀਰਿਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਤੇ ਕਦੂ, ਕਾਹੂ, ਹਰੀ
ਆਂ ਧਨੀਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਗੁਲਾਬ ਵਿਚ ਗੁਲ ਰੋਗਨ
ਵਿਚ ਰਲਾ ਕੇ ਲੇਪ ਕਰੋ, ਹੋਰ, ਰੋਗਨ ਬਨਖਸ਼ਾ,
ਬਿਦਾਮ ਰੋਗਨ ਕਦੂ, ਕਾਹੂ ਦੇ ਪਤਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਹ
ਲ ਕਰਕੇ ਸਊਤ(੨) ਕਰੋ। ਹੋਰ। ਮਰਜਨ ਜੋਸ਼, ਸਦਾਬ
ਜਵਾਂ ਦਾ ਆਟਾ ਉਪਰਲੀ ਚੌਲ ਪਰ ਵਰਤੋ, ਜੇ ਕਰ
ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਕਾਰਨ, ਸੁਫਰਾ ਹੋਵੇ ਤਦ ਉਸ ਦੀਆਂ ਇਹ
ਨਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹਨ, ਰੰਗ ਪੀਲਾ, ਮੂੰਹ ਕੌੜਾ, ਪੀੜ ਜ਼ੋਰ ਦੀ
ਜਿਦਾ ਕਿਉਂ ਜੋ ਸੁਫਰਾ ਦੀ ਗਰਮੀ ਬਹੁਤ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ,

(੧) ਕੋਈ ਖੁਸ਼ਬੋਦਾਰ ਚੀਜਾਂ ਰਲਾ ਕੇ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਬੰਦ ਕਰ ਰਖਣੀ, ਅਰ-
ਘੜੀ ਮੁੜੀ ਸੁਘਣੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲਖਲਖਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ,
(੨) ਉਹ ਚੀਜਾਂ ਪਾਣੀ ਵਰਗੀਆਂ ਦਵਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ-
ਨਕ ਵਿਚ ਟਪਕਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ,

ਨਬਜ਼ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਗਰਮ ਹਵਾ ਨੂੰ ਜਜ਼ਬ ਕਰਨ ਲਈ
ਅਰ ਦੂਜੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਜਿਨਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਖਿ-
ਲਤਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣ ਵਿਚ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ। **ਇਲਾਜ,**
ਤਬੀਅਤ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰੋ। ਇਮਲੀ, ਉਨਾਬ, ਲਸੂੜੀ-
ਆਂ, ਤ੍ਰੰਜਬੀਨ, ਆਲੂ ਬੁਖਾਰਾ, ਫਲੂਸ ਦੇ ਮਗਜ਼
ਆਦਿਕ ਨਾਲ। ਬੇਦ ਮੁਸਕ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਅ-
ਰਕ ਗੁਲਾਬ, ਛਿਟਾ ਚੰਦਨ, ਅਰ ਮੁਸ਼ਕ ਕਪੂਰ ਨਾਲ
ਸਿਰ ਨੂੰ ਠੰਡਿਆਂ ਕਰੋ, ਹੋਰ। ਗੁਲ ਸੁਰਖ, ਮੁਸ਼ਕ ਕਪੂ-
ਰ, ਬਨਖਸ਼ਾ ਨਾਲ ਸਊਤ ਕਰੋ। ਗਜ਼ਾ ਮਾਊਲ ਸ਼ਈਰ
ਜੋ ਸਾਰੀ ਦੇਹ ਵਿਚ ਤੁਰਤ ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਝੋਹਥ-
ਵਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਰਦ ਸਿਰ ਪੀੜ ਦੋ ਪਕਾਰ ਦੀ ਹੈ, ਇਕ
ਸੌਦਾਵੀ, ਦੂਜੀ ਬਲਗਮੀ, ਸੌਦਾਵੀ ਦੀ ਇਹ ਨਸ਼ਾ-
ਨੀਆਂ ਹਨ,। ਦੇਹ ਦਾ ਰੰਗ ਕਮੂਦ ਅਰ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋ ਜਾ-
ਣਾ, ਅਖ ਦਾ ਨੀਵਾਂ ਹੋਣਾ, ਰਤੂਬਤ ਦੇ ਗਾਲਬ ਕਰਕੇ
ਖਿਲਤ ਦੀ ਖੁਸ਼ਕੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਨਬਜ਼ ਵਿਚ ਫਤੂਰ ਪੈ-
ਣਾ, ਅਤੇ ਨੀਂਦ ਦੇ ਕਾਰਣ ਜਾਗੀ ਨਾ ਹੋਣਾ, ਪੇਸ਼ਾਬ-
ਦਾ ਸਬਜ਼ ਅਰ ਮੂੰਹ ਦਾ ਖਟਿਆ ਹੋਣਾ।
ਇਲਾਜ। ਕਾਲੀ ਹਰੀੜ, ਅਫਤੀਮੂਨ, ਗਾਰੀਕੂ
ਅਤੇ ਅਯਾਰ ਜਾਤ੍ਰ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਖਿਲਤ ਨੂੰ ਖਾਰ-
ਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ, ਰੋਗਨ ਬਦਾਮ, ਗੁਲ ਰੋਗਨ, ਅ-
ਤੇ ਰੋਗਨ ਖਸਖਾਸ ਸਿਰ ਵਿਚ ਪਾਉਣਾ।

ਹੋਰ। ਕੁਲਫੇ ਦੇ ਬੀ, ਕਾਹੂ ਦੇ ਬੀ, ਕਦੂ ਦੀਆਂ ਗਿਰੀ
ਆਂ ਕੁੜੀ ਦੇ ਦੁਧ ਵਿਚ ਹਲ ਕਰਕੇ ਸਉਤ ਕਰੇ, ਅਰ-
ਥਾਤ ਜਿਸ ਤੀਮੀ ਦੇ ਕੁਝ ਬੱਚੇ ਹੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦਾ ਦੁਧ,
ਗਜਾ। ਜੀਰਬਾਜ ਅਤੇ ਕੁਕੜੀ ਦਾ ਚੂਜਾ, ਕਦੂ ਦਾ
ਘਿਰਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ, ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ ਤੇ ਬੀ
ਰ। ਜੇਕਰ ਬਲਗਾਮ ਦੇ ਜੋਰ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੀ-
ਆਂ ਇਹ ਨਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹਨ, ਸਿਰ ਦਾ ਭਾਰਾ ਹੋਣਾ ਨੀ
ਂਦ ਬਾਹਲੀ ਆਉਣੀ, ਮੂੰਹ ਦਾ ਮਿਠਾ ਹੋਣਾ ਵੇਹ ਦੇਰੋ
ਗਾ ਅਰ ਪੇਸ਼ਾਬ ਦਾ ਚਿਟਾ ਹੋਣਾ, ਨਬਜ ਦਾ ਵਿਗੜ-
ਨਾ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਬਲਗਮੀ ਤਬੀਅਤ ਬਹੁਤ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਹੋਰ ਨਸ਼ਾਨੀਆਂ ਜੋ ਖਿਲਤਾਂ ਦੇ ਜੋਰ ਪਾਉਣ ਵਿਚ ਕ-
ਹੀਆਂ ਹਨ ਇਲਾਜ। ਸਿਕਰ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ
ਸਬਜਾਰ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁਲਾਬ ਕਰਨਾ ਚਾ-
ਹੀਏ। ਅਯਾਰਜ ਫੈਕਰਾ ਨਾਲ ਗਰਾਰੇ ਕਰਨੇ। ਤਿਲਾਂ
ਦੇ ਤੇਲ ਨਾਲ ਸਉਤ ਕਰਨਾ, ਕਸਤੂਰੀ ਸੁੰਘਣਾ ਵਡਾ
ਗੁਣ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ, ਸੁੰਢ, ਹਰੀਅੜ, ਬਾਬੂਨਾ, ਅ-
ਲਸੀ, ਮਰਵ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਲੇਪ ਕਰੇ। ਹੋਰ। ਉ-
ਸਤੂਖਦੂਸ, ਬਨਖਸ਼ਾ, ਖਤਮੀ ਦੇ ਬੀ, ਖਯਾਜੀ-ਗਾ-
ਜਬਾਨ ਉਬਾਲ ਕੇ ਪੀਏ। ਹੋਰ। ਕੇਸਰ, ਇਲਾਚੀ
ਲੌਂਗ, ਸੁੰਢ, ਰਾਈ, ਮਹਿੰਦੀ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਟ
ਕੇ ਜਦ ਬਰੀਕ ਹੋਵੇ ਲੇਪ ਕਰੇ।

ਦੂਜਾ ਧਿਆਉ।

(੧)

ਸਿਰਸਾਮ ਦਾ ਵਰਨਣ।

ਦਿਮਾਗ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਪਰਦੇ ਦੀ ਸੋਜ ਨੂੰ ਸਿਰਸਾਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀਸ ਅਰਥਾਤ ਖੂਨੀ ਸਰਸਾਮ, ਇਸਦੀਆਂ ਨਸ਼ਾਨੀਆਂ ਇਹ ਹਨ। ਖੂਨ ਦਾ ਵਾਧਾ ਅਤੇ ਤਪ। ਬਕਵਾਸ ਕਰਨਾਂ ਅਖਾਂ ਤੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਲਾਲ ਹੋਣਾ ਨਬਜ਼ ਦੀ ਤੇਜੀ, ਪੇਸ਼ਾਬ ਦਾ ਲਾਲ ਅਤੇ ਗਾਹੜਾ ਹੋਣਾ। ਜਾਗਣਾ, ਨਕ ਦਾ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋਣਾ ਅਕਲ ਦਾ ਉਡ ਜਾਣਾ। **ਇਲਾਜ** ਸਰਾਰੋਂ ਦਾ ਫਸਦ ਕਰੇ ਅਤੇ ਪਛ ਲਾਉ, ਤਬੀਅਤ ਨੂੰ ਉਨਾਬ ਲਸੂੜ੍ਹੀਆਂ, ਆਲੂ ਬੁਖਾਰਾ, ਮੂਛਠੀ ਗੁਲ ਬਨਖਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਦੂਧ, ਖਿਲਤ ਨਰਮ ਕਰੇ, ਹੋਰ ਛਾਨ ਬੂਰਾ, ਬਨਖਸ਼ਾਂ, ਖਤਮੀ ਨੂੰ ਉਬਾਲ ਕੇ ਪੀਜੇਆ ਕਰੇ **ਹੋਰ**। ਖੀਰਿਆਂ ਦੇ ਬੀ, ਧਨੀਆਂ, ਸਿਰਕਾ, ਕਾਸਨੀ ਦੇ ਬੀ ਗੁਲ ਰੋਗਨ ਦਾ ਲਖਲਖਾ ਕਰੇ। ਤਾਜਾ ਮਾਉਲ ਸ਼ਈਰ, ਪਾਲਕ, ਮਕੂਰਾ, ਅਸਰ ਛਿਲੇ ਹੋਏ ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ ਨਾਲ ਖਲਾਉ। ਦੂਜੇ ਕ੍ਰਾਂਤੀਸ ਖਾਲਸ ਸੁਫਰਾਵੀ, ਇਸਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ।

ਸਰਸਾਮ ਫਾਰਸੀ ਪਦ ਹੈ, ਸਰ, ਸਿਰ ਨੂੰ, ਸਾਮ, ਰੋਗ ਨੂੰ, ਅਰਥਾਤ ਸਿਰ ਦਾ ਰੋਗ।

੧੨੪ ਮੂੰਹ ਦਾ ਪੀਲਾ ਹੋਣਾ। ਰੰਗ ਦਾ ਕਾਲਾ ਹੋਣਾ। ਨਬਜ ਦਾ ਤੇਜ ਚਲਣਾ, ਪੇਸ਼ਾਬ ਦਾ ਅਗ ਤਰਾਂ ਹੋਣਾ, ਤੇਜੀ ਤਾਪ ਦੀ, ਅਰ ਤ੍ਰੇਹ ਦੀ ਜਿਸਦਾ ਕਾਰਣ ਗਰਮੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਅਰ ਸੁਫਰਾ ਦੀ ਖੁਸ਼ਕੀ ਹੈ, ਨੀਂਦ ਨਾ ਆਉਣੀ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਪੁਰ ਖੁਸ਼ਕੀ ਦੇ ਵਧ ਜਾਣ ਥੋਂ ਬਕਵਾਸ ਕਰਨਾ। **ਇਲਾਜ।** ਬਿਨਖਸ਼ਾ ਅਤੇ ਨੀਲੋ ਫਰ ਦੇ ਫੁਲ, ਉਨਾਬ, ਅਲੂਬਖਰਾ, ਇਮਲੀ ਅਰਕ ਅਨ ਧਉਲ ਸ਼ਾਲਬ, ਵਿਚ ਰਲਾ ਕੇ ਦਿਉ **ਹੋਰ।** ਮਗਜ ਕਦੂ, ਕਾਹੂ ਦੇ ਬੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪੀਹ ਕੇ ਸਰੂਤ ਕਰੋ, ਸ਼ਰਬਤ ਅਨਾਰ ਨੀਲੋ ਫਰ, ਸੀਰਾ ਕਾਹੂ ਅਤੇ ਤਰਬੂਜ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਬਦਾਮ ਰੌਗਨ, ਸਿਰਕਾ, ਗੁਲ ਰੌਗਨ, ਰੌਗਨ ਬਿਨਖਸ਼ਾ, ਰੌਗਨ ਨੀਲੋ ਫਰ, ਅਤੇ ਕਾਫੂਰ ਆਦਕ ਚੀਜਾਂ ਨਾ ਸਰਦ ਅਤੇ ਤਰ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤੀਜੇ ਬਲਗਮੀ ਸਰਸਾਮ ਲੀਸਰ ਗਸ। ਇਸਦੀਆ ਨਸ਼ਾਨੀਆਂ। ਤਾਪ ਦਾ ਸਦਾ ਰਹਣਾ, ਸਿਰ ਦਾ ਭਾਰਾ ਹੋਣਾ, ਹਵਾਸਾਂ ਦਾ ਵਿਗੜਨਾ, ਪੇਸ਼ਾਬ ਦਾ ਚਿਟਾ ਹੋਣਾ, ਥੁਕ ਦਾ ਲੇਸਦਾਰ ਹੋਣਾ, ਦੇਹ ਦਾ ਸੁਸਤ ਅਤੇ ਚੁਪ ਰਾਪ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਜਾਗੋ ਮੀਟੀ। ਵਿਚ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, **ਇਲਾਜ।** ਕਾਸਨੀਆਂ ਦੀ ਜੜਾਂ, ਕਰਫਸ ਦੇ ਬੀ, ਉਸਤਖਦੂਸ, ਲਸੂੜੀਆਂ ਸੂਲ ਨੀ ਉਬਾਲਕੇ ਪਿਲਾਉ। **ਹੋਰ।** ਅਤਰ ਕਰਾ, ਸੁੰਢ, ਦਾਲਚੀਨੀ, ਕੇਸਰ, ਸਿਰ ਪੁਰ ਮਲੋ **ਹੋਰ।** ਉਸਤਖਦੂਸ, ਊਦ ਹਿੰਦੀ, ਊਦ ਸਲੀਬ, ਮੁੰਗੀ

ਦੁਆ ਦਾ ਖੁਰਕਨੇ ਦੇ ਆਂਡੇ ਦੀ ਜ਼ਰਦੀ ਗੁਲਰੋਗਨ ਵਿਚ ਤਲ
ਕੇ ਲੇਪ ਕਰੋ। ਹੋਰ ਅਗਜ਼ ਕਦੂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤ੍ਰੀਮੀ ਦੇ ਕੁਛੜ
ਕੁੜੀ ਹੋਵੇ ਉਸਦੇ ਦੁਧ ਵਿਚ ਹਲ ਕਰਕੇ ਸਊਤ ਕਰੋ।
ਹੋਰ। ਪੁਕਨਾ ਨਕਮ ਵਿਚਲੇ ਮੋਕ ਦਾ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਕਰੋ।
ਖਰਨਬਾਜ਼ ਨੂੰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸੁਲਗਾਮੀ ਜਿਹ ਪੀੜ੍ਹ ਵਾਲਾ-
ਇਲਾਜ ਵੀ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੋਊ।
ਚੌਥੇ। ਸਿਰਸਾਮ ਸੌਦਾਵੀ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ। ਅੰਦੇਸ਼
ਕਵਾਸ ਕਰਨਾ, ਰੋਣਾ, ਕੁਰਲਾਉਣਾ, ਗੁਸੇ ਹੋਣਾ, ਅਗਾ
ਕਹੋਣਾ, ਦੁਲੇਰੀ, ਨਕ, ਜ਼ੁਬਾਨ, ਤੇ ਸੀਖਦਾ ਸੁਕਣਾ, ਨ
ਬਜ਼ ਕਮਜ਼ੋਰ ਬਹੁਤੀ, ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ, ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ
ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ, ਅਤੇ ਸਖ਼ਤ ਹੋਣਾ, ਪੇਸ਼ਾਬ ਦਾ ਰੰਗ ਕਾਲੀਆ
ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਲਾਜ ਖ਼ਿਨਖ਼ਸਾਂ ਦੇ ਫੁਲ, ਮੁਲਠੀ, ਉਨਾਬ
ਕਾਨੁਬਾਨ, ਨੀਲੋਫਰ, ਉਬਾਲਕੇ ਪਿਲਾਉ। ਫੇਰ ਮਾਜੂਨ
ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ, ਸਫੂਫ ਹੁਕਨਾ ਆਦਿਕ, ਸੌਦਾ ਦੇ ਜੁਲ
ਬਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲੇ ਤਬੀਅਤ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰੋ। ਜੁਲਾਬ
ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਰੋਗਨ ਬਨਖ਼ਸਾ, ਬਾਬੂਨਾ, ਨੀਲੋਫਰ, ਬਦਾਮ
ਕੁਕੜੀ ਕੁਛੜ ਦਾਲੀ ਦਾ ਦੁਧ ਪਤੇ, ਅਤੇ ਮਗ਼ਜ਼ ਕਦੂ ਆਦਿਕ
ਤਰਦਵਾਂ ਨਾਲ ਜਿਥੂ ਹੋ ਸਕੇ ਇਲਾਜ ਕਰੋ।

ਤੀਜਾ ਧਿਆਇ।

ਮਾਲੀਖੋਲੀਆ ਦਾ ਵਰਣਨ।

੧੨੬ ਮਾਲੀਖੋਲੀਆ ਭਾਤਮਜ ਜਾਂ ਸਰਦ ਖ਼ਿਲਤ ਥੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੇਕ
ਰ ਗਾੜ੍ਹਾ ਖ਼ਿਲਤ ਥੋਂ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਸਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ
ਏ ਚਾਬਤੇ ਅੱਖਦਾ ਲਾਲ ਹੋਣਾ, ਨਬਜ਼ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ, ਨੱਕ
ਦਾ ਰੋਣ ਹੋਣਾ, ਨੀਂਦ ਨਾ ਆਉਣੀ, ਬਕਵਾਸ ਕਰਨਾ,
ਚਿਤ ਦਾ ਭੁੜਕਨਾ, ਚਿਹਰਾ ਅਤੇ ਪੀਲਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਨਿਕ
ਹ ਪਾਗਲੇ ਵਾਂਗੂ ਹੋਣੀ। ਇਸਦਾ ਵਰਨਨ। ਲਿਖਕੇ ਦੇਹ ਇਲਾਜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ

(੭)
ਯੂਨਾਨੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਮਾਲੀਖੋਲੀਆ ਕਾਲਾ ਗਲੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ,
ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰੋਗ ਜਿਸਦਾ ਦੇ ਮਾਦੇ ਥੋਂ ਜੋ ਗਲੀਜ਼ ਅਰਥ ਕਾਲਾ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਹੈ
ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸਦਾ ਨਾਉਂ ਇਹ ਪੈ ਗਿਆ। ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਹੂਰ ਵੀ ਹੈ
ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਰੋਗ ਵਿਚ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਵਾਦ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਜਿਸਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ।
ਕਿ ਜਿਸਦਾ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਪੁਰ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਰੂਹ ਨਾਲ ਜਰੂਰ
ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਰੂਹ ਨੂਰਾਨੀ (ਜਿਸਦਾ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ) ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸੌਦਾ
ਕਾਲਾ, ਹਨੇਰਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਰੂਹ ਨੂੰ ਗਲਤਣ ਥੋਂ ਘਬਰਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਬਸ ਖਿਆਲ ਕੇ ਸੋਚਾ ਖ਼ਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਵਹਿਮ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
ਤੇ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਵਹਿਮ ਤੇ ਡਰ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹ
ਨ। ਇਕ ਰੋਗੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਜੋ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿਧਰੇ
ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਲਗਕੇ ਟੁਟ ਨ ਜਾਵੇਂ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਨੁਖ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਜੋ ਮੈਂ ਪੰਛੀ ਬ
ਣ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਸ਼ਾਇਦ ਉਡਰੀਆਂ ਜਾਵਾਂ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਹਵਾਂ ਨੂੰ ਪਸ
ਲੀਆਂ ਪੁਰ ਮਾਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੰਛੀ ਵਾਂਗੂ ਬੋਲਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਹੋਰ
ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਇਹ ਡਰ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਮਤਾਂ ਅਸਮਾਨ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਨਾ ਡਿਗ ਪਵੇ

ਇਜ ਬਾਈ ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਫਿਰਨੇ ਤੁਰਦਾ ਸੀ।
ਇਕ ਹਕੀਮ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ। ਕਿ ਮਾਲੀ ਸੌਦਾ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਖੌਲੀ
ਖਿਲਤ ਨੂੰ, ਅਰ ਇਹ ਰੋਗ ਸੌਦਾ ਦੀ ਖਿਲਤ ਥੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ
ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਮਾਲੀਖੌਲੀਆ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਲਾਜ। ਬਨਖਸ਼ਾਂ ਦੇ ਫੁਲ, ਪੋਸਤ, ਖਸਖਾਸ, ਨੀਲੋ
ਫਰ ਦੇ ਫੁਲ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਉਬਾਲ ਕੇ ਨਤੂਲ ਕਰੋ। ਹੋਰ।
ਰੋਗਨ ਖਸਖਾਸ, ਰੋਗਨ ਬਨਫਸ਼ਾ, ਭੁੰਨੀ ਕੁਛਣ ਵਾਲੀ ਤੀ
ਵੀਂ ਦੇ ਦੁਧ ਵਿਚ ਹਲ ਕਰਕੇ ਸਊਤ ਕਰੋ। ਹੋਰ। ਕੀਫਾ
ਲਾ ਅਤੇ ਬਾਸਲੀਕ ਦਾ ਫਸਦ ਖੋਲੋ, ਪਰ ਹਾਲ ਚਾਲ ਵੇਖ ਕੇ
ਹੋਰ। ਬਬੂਲ, ਅਕਲੀਲ ਮਲਕ ਦੇ ਪਤ੍ਰ, ਅਨਾਰਾਂ ਦੇ ਪਤ੍ਰ
ਆਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਉਬਾਲ ਕੇ ਨਤੂਲ ਕਰੋ। ਹੋਰ। ਕਨੂ
ਬਾਨ ਸਤ ਦਿਰਮ, ਬਨਖਸ਼ਾ ਦੇ ਫੁਲ ੭ ਮਾਸੇ, ਗੁਲ ਸੁਰਖ
੧ ਦਿਰਮ, ਨੀਲੋਫਰ ਦੇ ਫੁਲ, ਫਰਨ ਮੁਸ਼ਕ ਦੇ ਪਤਰ ਅਤੇ ਬੀ
ਜਾਵਤਰੀ ਜੋ ਬੀਆਂ, ਹਰੀੜਾਂ ਦੇ ਛਿਲਕੇ, ਅਫਤੀਮੂਨ, ਬਸਫ
ਾਇਜ, ਉਸਤ ਖਦੂਸ, ਸਨਾਮਕੀ, ਹਰੇਕ ਅਧਾ ਰਤਲ। ਤ
ਰੰਜਬੀਨ, ਸੀਰ ਖਿਸਤ ਰਲਾ ਕੇ ਸੁਰਬਤ ਬਨਾ ਲਓ, ਅ
ਤੇ ਲੋੜ ਮੂਜਬ ਵਰਤੋ, ਹੋਰ। ਗਾਉਜ਼ਬਾਨ ਦਾ ਖਮੀਰਾ, ਬਨ
ਖਸ਼ਾਂ ਦਾ ਖਮੀਰਾ, ਮਕੋ ਦਾ ਅਰਕ, ਅਰਕ ਗੁਲਾਬ ਨਾਲ
ਖਾਣਾ ਗੁਣਦਾਇਕ ਹੈ, ਹੋਰ। ਮਗਜ਼ ਕਦੂ, ਕਾਹੂ ਦੇ ਬੀ
ਭੁੰਨੀ ਵਾਲੀ ਤੀਵੀਂ ਦੇ ਦੁਧ ਵਿਚ ਹਲ ਕਰਕੇ ਸਊਤ ਕਰੋ
ਮਾਦਾ ਸੌਦਾ ਦਾ ਪਹਿਲੇ ਨੁਜਜ ਕਰੋ, ਫੇਰ ਕਾਲੀ ਹਰੀੜ

ਅਫਤੀਮੂਨ, ਗਾਫ਼ੀਕੂਨ ਅਤੇ ਸਤ੍ਰਮੂਨਿਆਂ ਦੇ ਜੋਸ਼ਾਂਦੇ ਨਾ-
ਲ ਮਾਦੇ ਨੂੰ ਕਢੋ। ਅਤੇ ਗਾਜ਼ਾ ਮਣ੍ਹ ਦਵਾ ਮਾਂਹ ਦਾ ਅਤੇ ਫਲੂ-
ਦਾ ਦਿਉ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਮਾਲੀ ਖੋਲੀਆ ਸਰਦ ਖ਼ਿਲਅ
ਰਖਾਤ ਵਾਲਾ ਗਾ। ਮੁਹਤਿਰਕਾ ਜਾਂ ਸੌਦਾ ਮੁਹਤ੍ਰਿਕਾ
ਥੋਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਇਹ ਹਨ, ਮੂੰਹ ਅਤੇ
ਨਕ ਥੋਂ ਲਾਟੂ ਦਾ ਦਵਾਣਾ, ਪੇਸ਼ਾਬ ਦਾ ਸਬਜ਼ ਹੋਣਾ, ਨਬਜ਼
ਦਾ ਵਿਰਾਨੂਨ ਸੁਸਤੀ ਤੇ ਆਲਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੋਣਾ।
ਇਲਾਜ। ਖ਼ਿਦਾਮਰੋਗਨ, ਰੋਥੇਲੀ ਦਾ ਤੇਲ, ਬਾਬੂਨਾ
ਖੋਤੀ ਦੇ ਦੁਧ ਨਾਲ ਨਕੂਲ ਕਰੋ। ਹੋਰ। ਕਾਸਨੀ ਦੀਆਂ
ਜੜਾਂ, ਮੁਲਠੀ, ਨੀਲੋਫਰ ਦੇ ਫੂਲ, ਬਾਲਿਛੂ, ਗੁਲਸੁਰ-
ਖ ਅਸਗੀਉ ਬਾਲ ਕੇ ਪਿਲਾਉਂਦੇ ਰਹੋ, ਅਤੇ ਨੁਜ਼ਜ ਕਰਕੇ
ਮਾਦੇ ਨੂੰ, ਹਰੜ੍ਹ ਕਾਬਲੀ, ਅਫਤੀਮੂਨ, ਗਾਰੀਕੂਨ, ਮਗ-
ਜ਼ ਫਲੂਸ, ਜਾਂ ਮਾਜੂਨ ਨਜਾਹ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਜੁਲਾਬ ਦੇ-
ਕੇ ਪਾਲੰਗੂ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ। ਗਾਜ਼ਾ ਕੁਕੜ ਦਾ ਬਚਾ ਸ਼ੀਰ-
ਬਾਜ ਖੁਸ਼ਕ ਦਾਣੇ ਪਾਕੇ ਖਾਉ।

ਚੌਥਾ ਧਿਆਉ।

ਮਿਰਗੀ ਦਾ ਵਰਣਨ।

ਇਹ ਇਕ ਰੋਗ ਤਾਮ (ਜਿਹੜਾ ਪੂਰਾ ਨਾ ਹੋਵੇ) ਸੁਦਾ ਹੈ, ਜੋ
ਦਮਾਗ ਦੇ ਬਤਨ ਅਤੇ ਪਠਿਆਂ ਦੇ ਮਜਾਰੀ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂ-
ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਜਾੜੇ ਪਠੇ ਖਿਚੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰੂਹ-

ਨ ਫ਼ਮਾਨੀ ਪਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰੋ
ਗ ਬਲਗ਼ਮੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੌਦਾਵੀ, ਜੇ ਬਲਗ਼ਮੀ ਹੋਵੇ ਤਦ
ਉਸਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਇਹ ਹਨ, ਰੰਗ ਦਾ ਚਿਟਾ ਹੋਣਾ, ਪੇਸ਼ਾਬ
ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਆਉਣਾ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਮਿਰਗੀ ਪੈਣ ਦੇ ਬੇ
ਹਵਾਸਾਂ ਦਾ ਲੂਦੇ ਹੋਣਾ, ਦੇਹ ਦਾ ਸੁਸਤ, ਪੇਸ਼ਾਬ ਦਾ ਚਿਟਾ, ਨ
ਬਜਦਾ ਕਦੀ ਕੁਝ ਤੇ ਕਦੀ ਬਹੁਤੀ ਹੋਣਾ। ਇਲਾਜ ਅਵ
ਹਲੇ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਨੁਜ਼ਜ ਕਰੇ (ਮਾਦੇ ਨੂੰ ਪਕਾਵੇ) ਫੇਰ ਇਸ
ਦਵਾ ਨਾਲ ਇਸਹਾਲ ਜਾਰੀ ਕਰੇ ਸਬਜ਼ ਸਬੂਤ ਗੀ, ਅਸਾਰ
ਅਫ਼ਸਨਤੀਨ, ਮਸਤ੍ਗੀ, ਇਕ ਦੋ ਤੋਲਾ, ਤੁਰਮੇ, ਸ਼ਰੂਨਾਂ
ਅਧਾ ਦੋ ਤੋਲਾ ਅਫ਼ਸਨਤੀਨ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣ
ਉਤੇ ਖ਼ੁਰਾਕ ਦਾ ਰਮਾਸ਼ੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਮਾਸ਼ੇ ਤਕ ਅਤੇ ਅਸਤ ਮਧੀ ਭੂਨ
ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ। ਜੀਰ ਬੇਦਮਸ਼ਕ ਦੇ ਤੇਲ ਨਾਲ ਮਾਦੇ
ਹਲ ਕਰਕੇ ਸਹੂਤ ਕਰੇ ਹੋਰ। ਉਦਜਲ ਅ ਪੀਹ ਕੇ ਸਹੂਤ
ਕਰੇ ਹੋਰ। ਮਸਹੂਦ ਖਤੂਮ ਅਤੇ ਤਰਿਆਕ ਅਰਬਾ ਗੁਣ
ਦਾਇਕ ਹੈ। ਤੇਲ ਜੈਫ਼, ਅਗੀਠੂ, ਜੀਰਾ ਕਿਰਮਾਨੀ, ਅਰ
ਕਬਾਦੀਆਂ ਵਿਚ ਉਬਾਲ ਕੇ ਫੁਲ ਕੇਦ ਵਿਚ ਹਲ ਕਰਕੇ
ਮਿਰਗੀ ਵਾਲੇ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਟੇਪਾ ਟੇਪਾ ਕਰਕੇ ਟਪਕਾਵੇ।
ਜੇਕਰ ਮਿਰਗੀ ਸੌਦਾਵੀ ਹੋਵੇ ਤਦ ਉਸਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਇਹ ਹੈ
ਕਾਲਾ ਅਰ ਲਿਸਿਆ ਹੋਣਾ ਸਰੀਰ ਦਾ ਅਤੇ ਸੌਦਾ ਦੇ ਵਾਧੇ
ਦਾ ਪੂਰ ਭਿਗਾਣ ਬਿਨ ਭੁਖ ਬਹੁਤ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਫ਼ਿਕਰ, ਭੁਰਮ
ਤੁਰ, ਅਤੇ ਕਰਦਾ ਬਹੁਤ ਘਟ ਹੋਣਾ। ਇਲਾਜ। ਕਾਲੀ ਹ

੧੬੦ ਹਲੀਲਾ, ਉਸਤਖ਼ਦੂਸ, ਮੁਨੱਕਾ, ਹਰੇਕ ਦਸ ਦਿਰਮ, ਸ
ਨਾਇ, ਬਸਫਾਇਜ, ਸਨਾਮੱਕੀ, ਹਰੇਕ ਪੰਜ ਦਿਰਮ, ਤਿ
ਨ੍ਹਾਂ ਰਤਲ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਉਬਾਲ ਕੇ ਜਦ ਇਕ ਰਤਲ ਰਹ
ਜਾਵੇ, ਅਫ਼ਤੀਮੂਨ, ਗਾਰੀਕੂਨ, ਤੁਰਬਦ ਸੁਫ਼ੈਦ, ਲੈ
ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਰਲਾ ਕੇ ਛਿਆਣ ਲਵੇ, ਫੇਰ ਖਾਊ ਹੋਰ
ਨੁਸਖ਼ਾ, ਸਕਮੂਨੀਆ ਮੁਸ਼ਵੀ ਇਕ ਹਿੱਸਾ, ਤੁਰਬਦ ਸੁਫ਼ੈਦ
ਦੋ ਭਾਗ ਹਿੱਸਾ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਗੋਲੀ ਬਣਾ ਲਓ ਖੁ
ਰਾਕ ਜਾਂ ਪੰਜ ਮਾਸੇ ਹੋਵੇ। ਅਵਰ ਕਨਾ ਪੰਜ ਦਿਰਮ
ਬਰੀਕ ਕਰਕੇ ਪੰਜ ਮਿਸਕਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿਰਕੇ ਵਿਚ
ਘੋਲ ਕੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਿਰਮ ਖਾਵੇ ਹੋਰ। ਕਨ੍ਹੂਬਾਨ, ਬਸ
ਫਾਇਜ, ਉਸਤਖ਼ਦੂਸ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਉਬਾਲ ਕੇ, ਕਨ੍ਹੂਬਾ
ਨ ਦੇ ਸ਼ਰਬਤ ਵਿਚ ਰਲਾ ਕੇ ਖਾਊ ਹੋਰ ਲੈਮੀ ਜਦ ਵਿਚ
ਰੇਂਦ ਚੀਨੀ ਵਿਚ ਕਨੇਰ ਦੇ ਬੀਆਂ ਦੇ ਛਿਲਕੇ ਅਲਗ
ਵਟੀ ਗੋਲੀ ਮਲ ਕੇ ਜਾਣਾ, ਫੂਨ ਮਿਠੀ। ਅਰਕ ਉਸ ਸਭ
ਕਲਸਹਾਰੇ ਮੰਦੀ ਸਹਿਤ ਵਿਚ ਰਲਾਵੇ, ਮਜੂਨ ਬਣ
ਖੁਰਾਕ ਮਾਸਾ ਜਾਂ ਹਕੀਮ ਦੀ ਰਾਇ ਮੂਜਬ ਖ
ਵਧ। ਗੋਸ਼ਤ ਵਾਲੀ ਜਣੇ ਦਾ ਬਕਰੇ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ
ਮਾਸ, ਛੋਲਿਆਂ ਦਾ ਪੇਲੀ ਆਦਿਕ

ਪੰਜਵਾਂ ਪ੍ਰਿਆਉ

ਸਰਬੰਧ ਦਸ਼ਾ ਨ।

ਇਹ ਪੂਰਾ ਸੂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬਲਗਮ ਤੋਂ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਬਤਨਾਂ ਵਿ
ਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਰੂਹ ਨਫਸਾਨੀ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਜਾ
ਣੀ ਹੋਣੋ ਰੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਅੰਗ ਸਾਰੇ ਬੇ ਹਿਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹ
ਨ ਬਿਮਾਰ ਜੀਉਂਦੇ ਵਿਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ, ਜੇ ਪਾ
ਣੀ ਹੋਈ ਰੂੰ ਨੱਕ ਪੁਰ ਰਖੀਏ ਜਾਂ ਹੌਲਾ ਜਿਹਾ ਭਾਂਡਾ ਪਾ
ਣੀ ਨਾਲ ਭਰ ਕੇ ਛਾਤੀ ਪੁਰ ਰਖੀਏ ਜੇ ਕਰ ਤਾਂ ਹਿਲੇ
ਤਾਂ ਜਾਣੋ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੁਰਦਾ, ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ
ਸਕਤੇ ਵਾਲੇ ਦੀ ਅੱਖ ਦੇਖੋ ਜੇ ਕਰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਅਕਸ
ਦਿਸੇ ਤਾਂ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੁਰਦਾ ਦੇ ਪੁਤਲੀ ਅਰ ਚਿਟੀ
ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਹਵਾਸ ਦਾ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿਣਾ, ਨੀਂਦ ਬਹੁਤ, ਘੁਰਾੜੇ ਤੇ
ਨਿਛਾਂ ਦਾ ਵਧਣਾ **ਇਲਾਜ** ਫਸਦ ਸਰਾਰੇਜਾ ਸਾਫਨ
ਦਾ ਦਿਮਾਗੀ ਮਾਦੇ ਦੇ ਜਜ਼ਬ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ
ਹੋਰ ਵਰਕ ਗ਼ਾਰ ਕੂਠ, ਮੇਥੀ, ਅਕਲੀਲ ਅਲਮਲ
ਕ, ਮਰਜ਼ੰਜੋਸ਼ ਆਰਿਜ਼ ਦੇ ਪਤੇ, ਕਰਦਮਾਨਾ, ਸਦਾਬ
ਕਰਨਬ, ਸੁਬਏ ਦੇ ਬੀਜ ਹਰੇਕ ਦਸ ਦਿਰਮ, ਤੁਮਾ, ਅਨੀ
ਸੂੰ ਹਰੇਕ ਅਢਾਈ ਦਿਰਮ, ਕਿਤੂਰ ਅੰਜੀਰ ਕਵੋ ਦਿਰਮ ਪਾ
ਣੀ ਵਿਚ ਉਬਾਲ ਕੇ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਸਾਬਤ ਵੀਹ ਦਿਰਮ
ਆਬ ਕਾਮਾ ਪੰਜ ਦਿਰਮ, ਬੂਰਾ ਅਰ ਮਨੀ, ਹਿੰਦੀ ਲੂ
ਣ, ਮਾਰਿਬ ਚਾਈ ਦਿਰਮ ਠੀਕ ਠਾਕ ਕਰਕੇ ਹੁਕਨਾ ਕ
ਰੇ ਹੋਰ ਨਕ ਛਿਕਣੀ ਰਿਠੀ ਕਟਕੀ ਸੁੰਬਲ ਉਲਤੀ
ਬ ਮੁਸਕ ਕਾਲੀ ਮਰਚ, ਕਲੌਂਜੀ, ਕੁਟਕੀ ਪੀਹ ਕੇ

੧੨੨ ਨਫੂਖ਼ ਕਰੇ ਹੋਰ ਤਰਯਾਕ ਫਾਰੂਕ ਅਤੇ ਮਸਰੂਦ ਅਤੂ
ਸ ਪਾਣੀ ਸਹਿਤ ਵਿਚ ਹਲ ਕਰਕੇ ਦਰੂਰ (੨) ਕਰੇ

ਫੀਵਾਹਿਆਉ।

ਅਧਰੰਗ ਦਾ ਵਰਨਣ।

ਏਹ ਪਾਣਿਆਂ ਦਾ ਮਤਰਖਾ ਹੈ ਜੋ ਅਧੀ ਦੇਹ ਵਿਚ ਹੁੰ
ਦਾ ਹੈ, ਇਸਤੋਂ ਪੈਰਾਲੀਸ, ਕਾਰਣ ਏਹ ਹੈ ਕਿ ਬਲਗਮੀ ਖਿ
ਲਤ ਰੂਹ ਨਫਸਾਨੀ ਦੇ ਮਜਾਰੀ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਂਦੀ
ਹੈ ਇਸਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਏਹ ਹਨ, ਏਹਨਾਂ ਅੰਗਾਂ ਦਾ
ਬੇਹਿਸ ਬੇਹਰਕਤ ਹੋ ਜਾਣਾ ਨਬਜ਼ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ
ਰੁਕ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਰੁਕ ਰੁਕ ਕੇ ਚਲਦੀ ਹੋਣਾ ਮੂੰਹ ਦਾ ਮਿਠਿਆ
ਅਤੇ ਲੇਸਲਾ ਅਤੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਦਾ ਰੰਗ ਚਿਟਾ ਜਿਹਾ ਹੋਣਾ

ਇਲਾਜ ਚਾਰ ਦਿਨ ਤੀਕ ਤਾਕਤ ਦੀਆਂ ਦਵਾਵਾਂ
ਅਤੇ ਗਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰੇ, ਫਿਰ ਮਾਊਲਅਸਲ ਪਰ ਗੁ
ਜ਼ਾਰਾ ਕਰੇ, ਚੌਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਨੁਸਖ਼ਾ ਅਤੇ ਨਰਮ
ਚੀਜਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਨੁਜ਼ਜ ਅਤੇ ਨਰਮ ਕਰ ਕੇ ਦੇਹ ਨੂੰ
ਅਯਾਰਜ ਕਲੋਗਾਜੀਆਂ ਦੀ ਗੋਲੀਆਂ, ਅਯਾਰ
ਜ ਫੈਕਰਾ ਅਤੇ ਤਰਯਾਕ ਫਾਰੂਕ ਆਦਿਕ ਨਾਲ
ਸਾਫ ਕਰੇ ਹੋਰ ਸੌਂਫ ਦੀਆਂ ਜੜਾਂ ਦੀ ਛਿਲ, ਫਿਰ

(੨) ਦਰੂਰ ਓਹ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਜੀਭ ਵਿਚ ਟੇਪਾ ਟੇਪਾ ਕਰਕੇ ਪਾਈ ਜਾਵੇ

(੪) ਨਫੂਖ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਦਵਾ ਨਕਾ ਨਾਲ ਫੂਕ ਮਾਰਕੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਜਾਵੇ।

ਫਲ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛਿਲ, ਅਨਖਰ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹ
ਦੀ ਛਿਲ ਹਰੇਕ ਤਿੰਨ ਮਾਸੇ ਅਫੀਮ, ਬਾਦੀਆਂ ਹਰੇ
ਕ ਦੋ ਮਾਸੇ, ਮਸਤਗੀ, ਉਦ ਬਲ ਅਫਤੀਮੂ ਇਕ ਇਕ
ਮਾਸਾ ਕਫਾਹ ਅਨਖਰ ਸਲੇਖਾ ਦ ਰਚ ਹਰੇਕ ਡੇਢ
ਮਾਸਾ ਜਬੀਬ ਮੁਨਕਾ ਪੁਦੀਨਾ ਮਾਸੇ, ਸਚਤੁ ਮਸਤਗੀ,
ਬੇਹਾਂ ਜਿਹਾ ਉਬਾਲਕੇ ਸਭ ਕਰਕੇ ਵਰਤੇ ਹੋਰ ਨੁਰ
ਬਦ ਚਿਟੀ ਮਜੂਫਲ ਛਿਲੀ ਹੋਈ, ਸੂਰ ਨਜਾ ਮਿਠੀ
ਦਿਖੂਲਨੀਲ, ਅਖਾਰਸ ਫੌਕਰ, ਸੂਖੇ ਦਾ ਗੂਦਾ, ਸੋਤ
ਰਜ ਹਿੰਦੀ, ਸੂਜੀ ਦਾਨਾ, ਵਰਕ, ਆਕਰ ਕਰਹਾਮ
ਖਾਂ, ਸਕ ਬੀਨਜ, ਜਉ ਸੀਰ ਮਾਕਿਲ, ਨੀਲ, ਹਰੇ
ਕ ਮਾਸਾ ਫਰਫੂਨ, ਸੋਦ ਬੇ ਚ ਮਸਤਰ ਅੱਧਾ ਮਾਸਾ ਬ
ਰੀਕ ਕਰਕੇ ਰੋਗ ਦ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਗੀਦਨਾ ਵਿਚ ਹਲਕ
ਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਚੂਰਨ ਕਰਕੇ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾਓ
ਸੂਕਾਰ ਆਠ ਮਾਸੇ ਤਿਨ ਮਿ ਸਕਾਲਤੀ ਕ ਹੋਰ
ਭੁਤ ਭਲਖ, ਕਸ ਬਉਜੀਰੀ, ਤ੍ਰਿਬਲ ਉਲਤੀਬ, ਜਾ
ਜਜ ਮੀਆ ਸਾਇਲਾ ਬੀਰ ਸਾ ਕਰਫ, ਉਸਨਾ ਸ
ਭ ਸਤ ਮਾਸੇ ਲੈਂਗ, ਦਰਚ, ਮੁਰ ਸਾਫ ਦੋ ਦੋ ਮਾਸੇ ਜੈ
ਸੁ ਭੂਦ, ਢਾਈ ਮਾਸੇ, ਉਦ ਬਲਸਾ ਸਤ ਮਾਸੇ ਦਾਰਹ
ਲਦ, ਨਾਨਖਵਾ, ਭੂਖਾ ਕਰਫਸ ਆਸਾਰੇ ਜੈਜਬੀ
ਲ, ਨਰਕਚੂਰ, ਕੁੰਦਰ, ਮਸਤਗੀ, ਇਕ ਇਕ ਮਾਸਾ
ਭੁਲ ਬਭੂਲਾ ਚਾਰ ਮਾਸੇ, ਅਰਿ ਭੂ ਦੇਖੀਆਂ ਚੀਰੀ

ਚੀਆਂ ਦਰਫ਼ਾਕ ਰਕੇਉ ਬਾਲਕੇ ਤਿ ਲਾਂਦੇ ਤੇ ਫ਼ਰਕ
ਕੇ ਇਸਦੀ ਖ਼ਿਧੀ ਮੁਜਬ ਤਿਆਰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰ
ਰੋਜ ਕੋਈ ਵਾਰ ਮਾਲਸ਼ ਕਰੋ।

ਸਤਵਾਂ ਧਿਆਉ।

ਲਕਵੇ ਦਾ ਵਰਣਨ।

ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਅਖਾਂ, ਭਰਵਟਿਆਂ ਮਥੇ ਦੀ ਖਲੜੀਆਂ
ਤੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਅਸਲੀ
ਸ਼ਕਲ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਦੇਵੇ ਬੁਲ੍ਹ ਖੁਲ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹੈਨ
ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੁਲਨ ਹੀ ਕੁਲ੍ਹਦੇ ਅਤੇ ਰੋਗੀ
ਖਾਣ ਪੀਣ ਚਬਣ ਅਤੇ ਫੂਕ ਮਾਰਨੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ ਇਸੇ ਤੀਕਰ ਦੀਵਾ ਨਹੀ ਬੁਝਾ ਸਕਦਾ ਸਵੇਰੇ ਸ
ਹਬੀ ਇਹੋ ਪਾਸ ਉਆਉਂਦਾ ਹੈ **ਇਲਾਜ** ਚਾਰ
ਦਿਨ ਤੀਕ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਸੱਤ ਦਿਨ ਤੀਕ ਦਵਾ ਤੇ ਗਜ਼ਾ
ਸੇਂ ਬਚੇ ਰਹੋ ਅਤੇ ਸਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਜਿਸ ਖਿਲਤ
ਨੇ ਜੋਰ ਪਾਇਆ ਹੋਵੇ ਉਸਦੇ ਨੁਜ਼ਜਦੀਆਂ ਦਵਾਵਾਂ
ਖਾਕੇ ਗੋਲੀਆਂ ਜੁਲਾਬ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਹੁਕਨੇ ਨਾਲ ਦੇਹ
ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰੋ ਅਤੇ ਜੈਫਲ, ਲੌਂਗ, ਆਕਰ ਕਰਾਹ
ਤਜ, ਜੀਰਾ ਕੁਛਾਲੀਆਂ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਰਖਿਆਂ ਦਰ
ਗੁਣਕਾਰ ਹੈਨ ਹੋਰ ਮਾਜੂਨ ਬਲਾਦਰ ਚਾਰ ਮ
ਸੇ ਨੂੰਹ ਦਿਰਖਾਓ ਹੋਰ ਜੰਜਬੀਲ ਆਕਰਕਰਾਹ

ਕਲੌਂਜੀ, ਕੁਨ ਮਿਠੀ, ਵ੍ਰਚ, ਬਲਾਦਰ ਹਰੇਕ ਦਸ
ਮਾਸੇ ਸਦਾਬ, ਅੰਬ੍ਰਜਾ, ਜਰਾਵੰਦ ਸੌਂਤਅਲ, ਸੋ
ਤਰਜ, ਹਿਬਉਲ ਗਾਰ, ਜੰਦ ਬੇ ਦਸਤਰ, ਰਾਈ, ਪੰ
ਜ ਮਾਸੇ, ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਊਨੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਮਜੂਨ ਬਣਾ
ਓ ਖੁਰਾਕ ਤਿੰਨ ਮਾਸੇ ਤੋਂ ਸਤ ਮਾਸੇ ਤੀਕ ਹੋਰ ਏਲਵਾ
ਕਲੌਂਜੀ ਭੂਰਾ ਅਰਮਨੀ ਇਕ ੨ ਮਾਸੇ ਫਿਰ ਕੈਂਦ ਚਾਹ
ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪੀਹ ਕੇ ਸਪੂਤ ਕਰੇ

ਅਠਵਾਂ ਧਿਆਉ

ਰਾਅਸ਼ਾ ਜਾਂ ਕੰਪੂ ਰੋਗ

ਇਹ ਰੋਗ ਅਜਾਦੀ ਹਰਕਤ ਜਾਂ ਠਹਰਨ ਤੋਂ ਮੁਹਰਕ
ਕੁਵਤ ਦੇ ਘਟ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਤ ਸਾਲ (ਜੋਹ) ਤੋਂ ਕੁਪੂਰ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਸ ਅਜਾਦੀ ਹਰਕਤ ਆਪਣੇ ਹੇਠਲੇ ਅੰ
ਗਾਂ ਦਲ ਭਾਰੀ ਹੋ ਕਰਕੇ ਹਿਲਣਾ ਜੁਲਣਾ ਬੇਮ
ਰਜੀ ਅਤੇ ਮੁਖਤਾਲਿਫ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦੀਆਂ ਅਤੇ
ਨਿਸਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਫਾਲਜ ਅਤੇ ਲਕਵੇ ਦ
ਰਗਾ ਹੈ ਕਿਉਂਜੇ ਬਹੁਤ ਥਾਂ ਇਹ ਰੋਗ ਬਲਗਮ ਦੇ
ਮਾਦੇ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਿਆਨ ਭੁਲ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਈ
ਹੋਰ ਜਿਹੀਆਂ ਨਿਸਾਨੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੈਨ, ਚਾ
ਹੀਦਾ ਹੈ ਬਲਗਮ ਦਾ ਜੁਲਾਬ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਇਹ ਗੋ
ਲੀਆਂ ਵਰਤਣ ਐਲੂਆ ਆਕਰਕਰਹਾ, ਜੰਦ।

ਮੈਂਤਰਜ਼ ਬਜਰਫੁਲ ਬੀਜ ਕੀ ਛੀ ਮਾਸੇ ਸਕਬੀਨਜ
ਤੁਮੇ ਦਾ ਗੂਦਾ, ਸਤ ਸਤ ਮਾਸੇ ਫੈਕਰਾ ਅਠ ਮਾਸੇ ਖੁ
ਰਾਕ ਛੀ ਮਾਸੇ ਹੋਰ ਤੇਲ। ਬਕਰਾਤ, ਮਰਤੁਦਾਰ
ਚੀਨੀ ਅਸਪੰਦ ਸੋਖਤਨੀ ਛੀ ੨ ਤੋਲੇ ਜੈਜਬੀਲ
ਗੇਰੂ ਤੋਲਾ ਰਤੂ ਚਾਰ ਤੋਲੇ ਪਾਨੀ ਵਿਚ ਭਿਉਂ ਰੱਖੋ,
ਸਵੇਰੇਹੀ ਤਿਲਾਂ ਦੇ ਕਚੇ ਤੇਲ ਅਧ ਸੇਰ ਵਿਚ ਰਲਾਕੇ
ਪਕਾਓ ਜਦ ਸੜਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੋਵੇ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਲੌਂਗ
ਤਿੰਨ ਮਾਸੇ ਭਿੰਨਦਾਰੇ ਐਲਫਲ ਬਰੀਕ ਕਰਕੇ ਰਲਾਦਿ
ਓ ਜੇਕਰ ਤਿੰਨ ਮਾਸੇ ਸੁਰਨਜਾਂ ਤਲਖ ਰਲਾਈ ਜਾਵੇ ਤ
ਦੋ ਹੋਰ ਭੀ ਚੰਗੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਤੇਲ ਦੀਆ
ਲਸ ਕਰੇ ਠੰਡੇ ਪਾਨੀ, ਤੇ ਹਵਾ ਥੋਂ ਬਚਦੇ ਰਹੇ ਬਹੁਤਾ ਇ
ਹ ਰੋਗ ਬਹੁਤੇ ਮੈਥੁਨ ਕਰਨ ਸ਼ਰਾਬ ਗੁਸੇ ਅਤੇ ਗੀਮ
ਆਦਕ ਥੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਲਾਜ ਉਪ੍ਰਲੀਆਂ ਗਲਾਂ
ਥੋਂ ਬਚੇ ਅਤੇ ਆਪ ਉਬਲਿਆਂ ਅੰਡਿਆਂ ਦਾ ਲਚੀਨੀ ਨਾ
ਲ ਖਾਓ।

ਨਵਾਂ ਧਿਆਉ

ਤਸ਼ਨਜ ਅਰਥਾਤ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਖਿਚ।

ਬਹੁਤਾ ਇਹ ਰੋਗ ਬਲਗਮ ਥੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਾਂਕੀ
ਆਂਤੜੀਆਂ ਬਲਗਮ ਦੀਆਂ ਨਸਾਂ ਭਿਆ
ਰੀ ਹੋ ਕਰਕੇ ਜੂਦ ਅਚਾਨਕ ਇਹ ਰੋਗ ਹੋ ਜਾ
ਵੇ ਤੇ ਜੇਕਰ ਚੌਲੀ ਚੌਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ਕੀ ਥੋਂ ਹੁੰਦ

ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਹੋਣ ਥੋਂ ਪਹਲੇ ਮੁਹਤ ਰਕਤ ਪ੍ਰਵਸਤ
ਹੈ, ਜੋ ਏਦੇ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤੌਰ ਪੁਰ ਖਾਰਜ ਹੋਣਾ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਲਾਜੁ। ਜੇ ਕਰ ਤ ਸੂਨਜ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋਵੇ
ਤਦ ਦੇਹ ਨੂੰ ਤਰ ਕਰੇ ਅਤੇ ਖੁਲ ਗਾਮੀ ਤ ਸੂਨਜ
ਦਾ ਇਲਾਜ ਫਾਲਜ ਲਕਵੇ ਅਤੇ ਕੰਪੂ ਰੋਗਾਦ
ਕਰਣਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ। ਜੰਦ ਬੇਦਸ
ਤਰ, ਕਸਤੂਰੀ, ਜਰੰਬੂ ਜੈਨ ਬੀਲ, ਅਕਰਕਰਾ,
ਕਲੌਂਜੀ, ਕੂਟ, ਵਚ, ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ, ਇਹ ਸ
ਬ ਚੀਜਾਂ ਦਸ ੨ ਮਾਸੇ, ਸਦਾਬ ਦੇ ਪਤੇ ਅੰਜੁਦਾ
ਨ ਕਤ ਮਾਸਾ, ਜਦਵਾਰ, ਹਿਲੂਲ ਗਾਰ, ਉਦ
ਬੇਦ ਸਤੂਰ, ਸੈਹਤਰਜ, ਰਾਈ ਪੰਜ ੨ ਮਾਸੇ, ਉਦ
ਬੇਦ ਮਸਟੋਬਾਨ, ਇਹ ਤਥ ਕੂਟ ਕੇ ਮਜੂਨ ਤਿਆ
ਰ ਕਰ ਲਵੇ, ਚਾਲੀ ਦਿਨਾਂ ਤੂੰ ਪਿਛੇ ਚਾਰ ਮਾਸੇ
ਜਾਂ ਸਤ ਮਾਸੇ ਦਿਆ ਕਰੇ। ਹੋਰ। ਗੁਗਲ ਮ
ਈਆ, ਸਾਕਬੀਜ, ਦਸ ੨ ਮਸਕਾਲ, ਉਸਕਫਰ
ਦਰੂਨ, ਹਿਬ ਬੁਲਸਾਂ, ਖਰਬਕ ਸੁਫੈਦ, ਜਰਨਬਾਦ
ਨਿਆ ਹੋਇਆ, ਸ਼ੈਤਰਜ ਮਾਹੀ ਜੁਹਰ ਨੂੰ ਲੈਂਗ
ਤੀਰ ੨ ਮਸਕਾਲ, ਸੌਂਠ ਬੇਆ ਜੈਨ ਬੀਲ, ਪੈਂਡੀ
ਦਾਲਚੀਨੀ, ਬਿਲਾਦਰ ਪੰਜ ਮਸਕਾਲ, ਤੁੰਦਵ
ਜੀਨ ਸੂਤ, ਗੰਦਣਾ ਰੇਸ਼ੀ, ਸੈਸਨੋਜ, ਤਰਹੇਕ
ਨਨਖਾਹ, ਕੁਰਤਮ, ਹਰ ਚਾਰ ਦਾਨਾ ਮਾਸੇ

ਦਰਖੀ, ਮਰਜਨਜੋਸ਼, ਤਲਬਾ ਸੁਪੇਦ, ਪੰਜ ਦਾਂਗ
ਰੋਗਨ ਜੀਤ, ਰੋਗਨ ਬੇਦ ਅੰਜੀਰ ਪੰਜ ੨ ਤੋਲੇ ਅ
ਗਲੀ ਫੁੱਲ ਪੁਰਵਰਤੇ।

ਦਸਵਾਂ ਧਿਆਉ।

। ਸਬਾਤ ਸਹਰੀ ਜਾਂ ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਉਨੀਂਦੇ ਦਾ ਵਰਨਨ
ਇਹ ਰੋਗ ਬਲਗਮ ਅਤੇ ਸੁਦਾਵੀ ਗਾਲਬ ਦੇ ਦਿਮ
ਾਗ ਵਿਚ ਜਮਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਜਦੇਹਾਂ ਸੁਦਾਵਾਂ
ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਦ ਬ
ਲਗਮ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਹੋਵੇ ਤਦ ਬਲਗਮ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀ
ਆਂ ਜ਼ੋਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਬਾਤ ਸਹ
ਰੀ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਸੁਦਾ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ
ਉਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦਿਸਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸਨੂੰ ਸਹਰਸ
ਬਾਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਲਾਜ। ਇਸਦੇ ਇਲਾਜ
ਬਲਗਮੀ ਤੇ ਸੁਦਾਵੀ ਸਰਸਾਮ ਵਰਗੇ ਹਨ।
ਹੋਰ। ਮਗਜ਼ ਕੱਦੂ ਪੰਜ ਦ੍ਰਿਮ, ਬੀਜ ਸਲੋਤਨ, ਚਿੱਟੀ
ਲਾਚੀ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਚਾਰ ਮਾਸੇ ਕੇਸਰ ੨ ਰ ਬੁਤਤਰ
ਜੈਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸ਼ੀਰ ਖਿਸ਼ਤ ੭ ਦ੍ਰਿਮ ਖੰਡ ੮ ਤੋਲੇ
ਮਜੂਨ ਬਣਾਉ ਖੁਰਾਕ ਚਾਰ ਦ੍ਰਿਮ ਸਿਰਗਾ ਉਨੀ
ਦੇ ਨੂੰ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ। ਹੋਰ। ਗੁਲ ਬਨਫਸ਼ਾ ੬
ਮਾਸੇ, ਤੁਰਬਦ ਚਿੱਟੀ ਛਿੱਲੀ ਹੋਈ ਪੀਲੀ ਤਿੰਨ ਮਾ
ਸੇ, ਤਮਰ ਹਿੰਦੀ ਤਿੰਨ ਮਾਸੇ, ਸੌਂਫ, ਕਿਸ਼ਮਿਸ਼, ਲੂਣ ਹਿੰਦ

ਰਆਸਾ, ਸ਼ਕਮੂਨੀਆਂ ਭੁੰਨਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਦੇ ਸੁਰਖ
ਸ਼ਰੀਕ ਪੀਹ ਕੇ ਸੌਂਫ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਤੋਲੀ ਬੁਧਾ
ਉ, ਮਾਦੇ ਦਾ ਨੁਜ਼ਜਾ ਕਰਕੇ ਪਿਛੋਂ ਫਰਤੇ। ਹੋਰ
ਤਰੀਫਲ, ਸੌਂਫ, ਸਨਾਮਕੀ, ਹਿਣਾ ਜੀਰਾ, ਰਤ
ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਭੇਂ ਕੇ ਰਖੋ ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ ਮਲ ਕੇ ਪੀਓ
ਹੋਰ। ਖੁਰਾਸਿਊਂਨਾ, ਸੌਂਫ ਦੀਆਂ ਜੜਾਂ, ਉਸਤਖ
ਦੂਸ, ਅਜਵਾਇਨ, ਕਰਫਸ ਦੇ ਬੀ ਕਾ ਜੁਫਾ ਤੇ ਸੌਂਫ
ਦੇ ਅਰਕ ਵਿਚ ਉਬਾਲ ਕੇ ਗੁਲਕੰਦ ਰਲਾ ਕੇ ਖਾ
ਉ, ਹੋਰ। ਕਾਬਲੀ ਹਰੀੜ, ਆਉਲੇ ਛਿਲੇ ਹੋਏ
ਹਰੜ ਦੋ ੨ ਤੋਲੇ, ਗੁਲਬਨਫਸ਼ਾ ਪੰਜ ਤੋਲੇ, ਅਫਤੀਮੂਨ
ਸਨਾਮਕੀ ਪੰਜ ਪੰਜ ਤੋਲੇ, ਸੋਤਰਾ ਹਿੰਦੀ ਬਸਫਾ
ਇਜ, ਉਸਤੂ ਖੁਦੂਸ, ਗੁਲ ਸੁਰਖ ਤਿੰਨ ੨ ਤੋਲੇ,
ਅਨੀਸੂੰ, ਹਿੰਦੀ ਲੂਣ ਦੋ ੨ ਤੋਲੇ, ਤ੍ਰੀਊਣੀ ਸਾਰੇ ਤ
ਵਿਚ ਰਲਾ ਕੇ ਖਾਉ ਅਤੇ ਇਹ ਦਵਾਈਆਂ ਮਾਜੂਮ ਸ਼ਕਲ
ਪਰ ਤਿਆਰ ਕਰੋ ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਰਖ ਕੇ ਖਾਉ। ਹੋਰ
ਕਾਈ ਦੀ ਤ੍ਰਾਵਦ ਕੂਜ਼ਾ ਮਰਵਾਇਦ ੨ ਤੋਲਾ ਲੈਕੇ
ਦੁਧ ਜਾਂ ਬਕਰੀ ਦੇ ਦੁਧ ਵਿਚ ਹਲ ਕਰਕੇ ਮਲੋ।

ਸਾਹਰਵਾਂ ਸਿਆਉ।

ਇਖਤਲਾਜ ਅਰਥਾਤ ਅਖਾਂ ਤੇ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਰਕਨਾ।

ਏਹ ਲਕਵੇ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ, ਇਸਦਾ

੧੫੦ ਕਾਫ਼ਲ ਲੇ ਸਦਾਰ ਰਤੂ ਬਤ ਦਾ ਕਢਾ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਕ
ਲੀਕ ਫ਼ੂਰ ਦਾ ਹੈ। ਇਲਾਜ। ਜੇ ਓਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪ
ਹਲੇ ਬਲਗਮ ਦਾ ਜੁਲਾਬ ਦਿਓ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਇ
ਧੀ ਮਜੂਨ ਕਈ ਵੇਰ ਵਰਤੀ ਹੈ ਦਿਓ। ਤੁੱਲ ਲਾਂ ਦਾ
ਫੁਲੀ ਹਰੜ ੨ ਤੋਲੇ, ਸਨਾਇ ਕੀ ੨ ਤੋਲੇ, ਅਕਰੀ
ਗੂਦ ੨ ਤੋਲੇ, ਉਸਤੂ ਖ਼ੂਦੂਸ ਇਕ ਤੋਲਾ ਕੁਟ ਛਾ
ਣ ਕੇ ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ ਵਿਚ ਤਰ ਕਰਕੇ ਤ੍ਰੀ ਗੁਣੀ ਦੇ
ਗੀ ਸ਼ਹਤ ਵਿਚ ਮਜੂਨ ਬਨਾਕੇ ਚਾਲੀ ਦਿਨਾਂ ਪਿ
ਛੋਂ ਸੇ ਮਾਸੇ ਰੋਜ਼ ਖਾਯਾ ਕਰੋ। ਹੋਰ। ਧਨੀਆਂ ਭੁਜੀ
ਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਮਿਸਰੀ ਖੰਡ, ਇਕੋ ਜਿਨੀ ਨੌ ਮਾਸੇ
ਖਾਯਾ ਕਰੋ। ਹੋਰ। ਜੈਨਬੀਲ, ਕਲੌਂਜੀ, ਬਰੀਕ ਖ਼ੁ
ਸ਼ਕ ਕਪੜੇ ਵਿਚ ਛਾਣਕੇ ਸੀਤ ਗਰਮ ਦਾ ਸੇਕ ਕ
ਰੋ। ਹੋਰ। ਹਲਬਾ, ਕਲੌਂਜੀ ਦੋਵੇਂ ਭੁਜੇ ਹੋਏ ਇ
ਕ ੨ ਤੋਲਾ, ਨੌ ਨੌ ਤੋਲੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਜੋਸ਼ ਦੇਕੇ
ਜਦ ਬਾਕੀ ਚਾਰ ਤੋਲੇ ਰਹ ਜਾਵੇ ਸਾਫ਼ ਕਰਕੇ
ਰੋਗਨ ਜ਼ੈਤੂਨ ਚਾਰ ਤੋਲੇ ਰਲਾਕੇ ਪਕਾਓ ਜ
ਦ ਪਾਣੀ ਸੁਕ ਜਾਵੇ ਉਤਾਰਕੇ ਮਾਲਸ਼ ਕਰੋ।

ਬਾਹਰਵਾਂ ਪਿਆਓ।

ਨਿਸਆਨ ਅਰਥਾਤ ਚੇਤਾ ਭੁਲ ਜਾਣਾ।

ਇਹ ਰੋਗ ਬਲਗਮ ਦੀ ਖ਼ਿਲਤ ਦੇ ਵਾਧੇ ਥੋਂ

ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਕਠੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਚ੍ਹੀ ਸੌਦ ਥੋਂ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਥੁੜੀਆਂ ਛਿਪੀਆਂ ਤਾ ਹੋਂਦੀ ਨਹੀ। ਇਲਾਜ। ਬਲਗਮੀ ਜੁਲਾਬ ਦੇ ਪਿਛੋਂ, ਮਜੂਨ ਨਿਜਾਹਦ, ਜੰਜਬੀਲ, ਅਤੇ ਕੰਦਰ ਦੇ ਮਰਬੇ ਵਰਤੋ। ਅਗੇ ਇਹ ਮਜੂਨ ਗੁਣਦਾ ਇਕ ਹੈ। ਤ੍ਰੌਲੂ। ਕਾਲੀ ਮਰਚ, ਮਘਾਂ, ਵਰਚ, ਦਾਰਚੀਨੀ, ਜੰਜਬੀਲ, ਦਸ ਦਸ ਦਿਰਮ, ਸਨਅਕੀ ਪੰਜ ਦਿਰਮ, ਜੈਫਲ ਤਿਨ ਦਿਰਮ, ਕਸਤੂਰੀ ਚਾਰ ਸੁਰਖ, ਸਹਤ ਵਿਚ ਮਜੂਨ ਬਣਾਓ, ਹੋਰ ਤ੍ਰਜ ਵਰਚ, ਜਤਾਵਿੰਦ, ਦਾਰਚੀਨੀ, ਮਸਤਗੀ ਇਕ ਦੋ ਤੋਲਾ ਬਲਾਦਰ ਅਫਤੀਮੂਨ, ਗਾਰੀਕੂਨ ਛੇ ਛੇ ਮਾਸੇ, ਕੁਠੀਅਨੀ, ਸਦਾਬ ਦੇ ਬੀ, ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ, ਤ੍ਰੈ ਤ੍ਰੈ ਤੋਲਾ ਅਾਰ ਤੀਊਣੀ ਸਹਤ ਵਿਚ ਮਜੂਨ ਬਣਾਓ। ਅਤੇ ਸੌਦਾਵੀ ਮਿਜਾਜ ਨੂੰ ਬੈਗਨ ਬਨਫਸ਼ਾ ਅਤੇ ਨੀਲੋ ਫਰ ਦੀ ਮਾਲਸ਼ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ, ਗਜ਼ਾ ਬਕਰੀਆਂ ਦਾ ਦੂਧ ਕਰਕੇ ਸ਼ਬਾ ਮਰੈਗਨ, ਅਤੇ ਕਦੂ, ਪਾਲਕ, ਅਰ ਹਰੀਂਦ ਜੋ ਛਾਲ੍ਹੂਰੇ ਅਰ ਕਾਹੂ, ਬਿਦਾਮ, ਮਗਜ਼ ਕਦੂ, ਉਸਤੂ ਖਦੂਸ ਅਤੇ ਲਿਖਾ ਸਤੋ ਥੋਂ ਬਣਾਇਆ ਹੋਵੇ ਵਡਾ ਗੁਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੁਲਾਬ ਦੇ ਦਿਆਗ ਨੂੰ ਤਰ ਕਰਨਾ ਹਛਾ ਹੈ।

ਤੇਹਰਵਾਂ ਧਿਆਉ

ਕਾਬੂਸ ਦਾ ਵਰਣਨ।

(੧) ਇਕੂਬ ਦੀਆਂ ਮੁਰਕਬ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਤੋਲਾਂ ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੇ ਪਿਛੇ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ।

੧੫੨ ਸੁਤੇ ਪਏ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਇਹ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਭਾਰੀ-
ਚੀਜ ਨੇ ਮੇਰੇ ਤੇ ਡਿਗਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦਬਾ ਛਡਿਆ ਹੈ, ਸਾਹ ਔ
ਖਾ ਨਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਰੋਂ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਬੇ ਹਿਸ ਬੇ ਹਰਕ
ਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਖੂਨ ਦਾ ਜੋਰ ਪਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਲ੍ਹਾ
ਜ। ਜਰੋਗ ਦਾ ਫਸਾਦ ਕਰੋ, ਜੇ ਮੁਨਾਸਬ ਹੋਵੇ ਤਦ ਪਛਨਾ
ਦਾ ਦਿਉ ਜੇਕਰ ਦੂਜੀ ਖਿਲਤ ਹੋਵੇ ਤਦ ਜੁਲਾਬ ਦੇ
ਦੇ ਤੇ ਇਹ ਮਜੂਨ ਬਣਾ ਦਿਉ। 'ਨੁਸਖਾ' ਅਤ੍ਰੀਫਲ ਮੁ
ਲ ਹੀ, ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਮਾਸੇ, ਮਸਤਕੀ, ਦਾਰਚੀਨੀ ਛੇ
ਛੇ ਮਾਸੇ, ਤੁਰਬੁਦ ਚਿੱਟੀ ਇਕ ਤੋਲਾ, ਜੰਜਬੀਲ ਦੋ ਤੋ
ਲੇ ਜਲਿਜ ਬੀਜ ਤਿਨ ਮਾਸੇ ਗੋਕੇ ਮਖਣ ਵਿਚ ਤਰ ਕਰ
ਕੇ ਤੀਉਣੀ ਸਹਤ ਵਿਚ ਰਲਾ ਲਓ, ਕਾਬੂਸ ਦਾ ਇਲ
ਾਜ ਜਲਦੀ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਸ ਕੋ
ਮਿਰਗੀ ਪੈਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਚੌਦਵਾਂ ਧਿਆਉ।

ਜੁਕਾਮ ਤੇ ਨਜਲੇ ਦਾ ਵਰਨਨ।

ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਪਾਣੀ ਬਦਨ ਵਿਚੋਂ ਰਤੂਬਤ ਜਾਰੀ ਹੋਜਾ
ਣ ਦਾ ਨਾਉਂ ਇਹ ਹੈ। ਜੇ ਨਾਸਾਂ ਵਲੋਂ ਆਵੇ ਤਾਂ ਜੁਕਾਮ
ਹੈ, ਜੇ ਕਰ ਸੰਘ ਸੀਨੇ ਵਲ ਡਿਗੇ ਤਦ ਨਜਲਾ ਹੈ, ਅਰ
ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਭਾਂਤਾਂ ਹਨ, ਜੇ ਗਰਮੀ ਥੋਂ ਹੋਵੇ ਤਦ
ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਸਾਨੀਆਂ, ਦਰਦ, ਤੇ ਸਿਰ ਦਾ ਸੜਨਾ

ਅਖੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਠਾਂ ਦਾ ਲਾਲ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਨਾਸਾਂ ਦਾ ਫੂਲ ਜਾਣਾ
ਨਕ ਸੜਕੇ ਆਉਣਾ ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਜਲਨ, ਨਬਜ਼ ਦਾ ਬਲਿ
ਦੇ ਹੋਣਾ ਮੂੰਹ ਦਾ ਮਿਠਾ ਜਾ ਕੌੜਾ ਹੋਣਾ। ਇਲਾਜ। ਕੀ
ਫਾਲ ਦਾ ਫਸਦ ਕਰੇ, ਸ਼ਰਬਤ ਬਿਨਫਸ਼ਾ, ਬਿਦਾਮ ਰੋ
ਗਨ ਨਾਲ ਪੀਵੇ, ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਦਵਾਂਈਆਂ ਨਾਲ ਜਿ
ਥੂਰ ਹੋ ਸਕੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਸਰਦ ਤੇ ਤਰ ਕਰੇ, ਰੋਗਨ ਬਨ
ਫਸ਼ਾ, ਰੋਗਨ ਨੀਲੋਫਰ, ਕਾਜ਼ਬਾਨ ਖਤਮੀ ਦੇ ਬੀਜ ਮ
ਗਜ਼ ਕਦੂ, ਕਾਹੂ ਦੇ ਬੀ, ਸ਼ੀਰ ਖਿਸ਼ਤ, ਬੀ ਦਾਣਾ, ਉਨਾਬ, ਅ
ਲੂਬੁਖਾਰਾ, ਲਸੂੜੀਆਂ ਆਨ ਬਉਲ, ਜਾਲਬ ਆਦਿਕ
ਹੋਰ। ਸਫੀਰ ਦੋ ਤੋਲੇ, ਨਲਿਜ ਬੀਨ, ਕਾਜ਼ਬਾਨ ਇਕ ੧
ਤੋਲਾ, ਮੁਲਠੀ, ਖਸਖਾਸ, ਪਰਸਿਉਸ਼ਾ, ਹਰ ਇਕ ਛੇ ਮ
ਸ਼ੇ, ਸਰਬਤ ਅਨਾਰ ਤੇ ਅਰਕ ਗੁਲਾਬ ਦੋ ਦੋ ਤੋਲੇ ਰਲਾ
ਕੇ ਖਾਉ, ਹੋਰ। ਉਨਾਬ, ਲਸੂੜੀਆਂ, ਨੀਲੋਫਰ ਬ
ਨਫਸ਼ਾ, ਉਸਤੂਖਦੂਸ, ਕਾਹੂ, ਪੋਸਤ, ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਸੋ
ਦੇ ਅਰਕ ਅਤੇ ਕਾਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਭੇ ਦੇਉ, ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ ਨੂੰ
ਮਲਕੇ, ਸਾਫ ਕਰਕੇ, ਸ਼ਰਬਤ ਖਸਖਾਸ ਰਲਾ ਕੇ ਪੀ
ਲਉ, ਸੰਕਰ ਸਰਦੀ ਥੋਂ ਹੋਵੇ ਤਦ ਉਸਦੀਆਂ ਨਿਸਾ
ਨੀਆਂ, ਹਵਾਸ ਦਾ ਕੈਦ ਹੋਣਾ, ਦੇਹ ਤੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਦਾ ਰੰ
ਗ ਚਿਟਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਮੂੰਹ ਥੋਂ ਰਤੂਬਤ ਤੇ ਨਕ ਵਿਚੋਂ
ਫਜ਼ਲਾ ਵਗਦਾ ਹੈ ਸੁਪੇਦ ਜਾਂ ਪੀਲਾ, ਜਾ ਗਾੜ੍ਹਾ
ਪਿਆਸ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ, ਠੰਢੇ ਵੇਲੇ ਰੋਗ ਹੁੰਦਾ ਜ਼ੋਰ ਪੈ

ਜਾਂ ਤੇ ਗਰਮੀ ਦੇ ਸੇਕ ਪਾਣ ਤਾਂ। ਇਲਾਜ॥ ਸਿਰ-
ਨੂੰ ਠੰਢੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜੇ ਨਾਲ ਲਪੇਟ ਰੱਖਣ, ਅਤੇ ਗ
ਰਮ ਤੇਲ ਨਾਲ ਟਕੋਰ ਕਰੋ, ਅਤੇ ਗਰਮ ਦਵਾ, ਜਿ
ਹਾ ਨਰਗਸ ਦੀ ਬੇਲੀ, ਸੋਸਨ ਕਸਤੂਰੀ, ਅਤੇ ਅੰਬ
ਰ ਸੁੰਘੋ, ਕਲੌਂਜੀ ਜੀਰਾ, ਅਨੀਸੂ, ਕੁਟਕੇ ਛਾਣਕੇ ਅ
ਲਸੀ ਦੇ ਕਪੜੇ ਵਿਚ ਪੋਟਲੀ ਬਨਕੇ ਘੜੀ ਮੁੜ ਸੁੰ
ਘੋ। ਹੋਰ ਤਲੀ। ਕੇਸਰ, ਬੂਰ, ਕਲੌਂਜੀ, ਆਂਡੇ ਦੀ
ਪਿਲਤਣ ਵਿਚ ਹਲ ਕਰਕੇ ਪੁੜਪੁੜੀ ਉਤੇ ਲਾਉ, ਹੋਰ।
ਨੁਸਖਾ ਪਲਾਸ ਉਸਤ ਖੁਲ ਦੀ ਛਿਲੀ ਹੋਈ, ਸਨਾ ਮਕੀ
ਪਥਰੀ ਦੇਗੀ ਚਿਟੀ ਅਸਗੀ ਉਬਾਲ ਕੇ ਪੀਓ, ਜੇਕਰ
ਲਾਭ ਨ ਹੋਵੇ ਤਦ ਸਨਾ ਮਕੀ ਬਨਫਸ਼ਾ ਦੇ ਫੁਲ, ਲਸੂੜੀ
ਆਂ, ਨੀਲੋਫਰ, ਮਵੇਜ਼ ਮੁਨਕਾ, ਬੀਜ ਬੰਦ, ਆਦਿਕ ਦ
ਵਾਈਆਂ ਨਾਲ, ਹੋਰ ਜੁਲਾਬ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਨਾਸਬ ਚੀਜਾਂ
ਪਾਕੇ ਇਲਾਜ ਕਰੋ, ਅਰਥਾਤ ਦਸੂਰ ਜਾਂ ਸਰਬਤ ਪ
ਦੀਨਾਰ, ਸਰਬਤ ਜੂਫਾ, ਖਮੀਰਾ ਬਨਫਸ਼ਾ, ਖਮੀਰਾ ਕਸ਼
ਨੀਜ਼, ਮੁਲਠੀ ਦਾ ਸਤ ਆਦਿਕ ਰਲਾਕੇ ਇਲਾਜ ਕਰੋ।
ਹੋਰ। ਨਜ਼ਲੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਤੁਬਕਾ ਭੀ ਦੀਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ।
ਉਸਤਖੁਦੂਸ ਪੰਜ ਮਾਸੇ, ਗਾਉਜ਼ਬਾਨ, ਸੁਕੀ ਪਤੀਆਂ ਤਲੇ
ਗਾਉਜ਼ਬਾਨ ਮਾਸੇ, ਤੋਲੇ ਅਜਾਰ ਉਨਾਬ ਇਕ, ਖਸਖਾਸ
ਦੇਸੀ, ਸੋਸਨ ਤਿਨ ਤੋਲੇ, ਸੌਂਫ ਦੀ ਖਸਖਾਸ ਚਾਰ ਤੋਲੇ
ਇਕ ਸੈਰ [illegible] ਤੋਲੇ [illegible] ਕਰਕੇ ਗੁਲ ਸੁਰਖ਼, ਤੇ ਪ

ਨੀਆਂ ਮੁਲਠੀ ਦਾ ਸਤ, ਨਖਾਸਤਾ, ਕਤੀਰਾ ਗੋਂਦ ਮੁ
ਫ਼ ਪੰਜ ਪੰਜ ਤੋਲੇ ਕਲਾਂ ਲਓ ਖੁਰਾਕ ਅਠ ਮਾਸੇ ਦੋ ਤੋਲੇ
ਤੀਖ਼ਰ ਹੋਰ ਜੰਦ, ਕੇਸਰ, ਚਾਰ ਚਾਰ ਮਾਸੇ, ਮੁਲਠੀ ਦਾ
ਸਤ ਅਠ ਮਾਸੇ ਹਰ ਫੀਮ, ਦਾਰ ਚੀਨੀ ਇਕ ਇਕ ਮਾ
ਸਾ ਅਰਬੀ ਗੋਂਦ ਸੋਲਾਂ ਮਾਸੇ, ਕਤੀਰਾ ਗੋਂਦ ਨਿਖਾਸ
ਤਾ, ਦੋ ਦੋ ਤੋਲੇ ਕੁਟ ਛਾਣ ਕੇ ਖਸਖਸ ਸਰਬਤ ਨਾ
ਲ ਛੋਲੇ ਦੇ ਦਾਣੇ ਜਿਡੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਖੁ
ਰਾਕ ਚਾਰ ਪੰਜ ਮਾਸੇ।

ਪੰਦ੍ਰਵਾਂ ਧਿਆਉ

ਰਮਦ (ਅਖਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ) ਦਾ ਵਰਨਣ

ਜੇਕਰ ਇਸ ਰੋਗ ਵਿਚ ਅਖਾਂ ਤੇ ਮੂੰਹ ਲਾਲ ਹੋਣ ਖਿ
ਚਤੇ ਅਰਦੀ ਬਹੁਤ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਿਸਾਨੀਆਂ ਖੂ
ਨ ਦੇ ਗਲਬੇ ਦੀਆਂ ਹੋਣ **ਇਲਾਜ** ਸਰੀਰ ਦਾ
ਫਸਦ ਕਰਾਉ, ਖੁਣੀ ਪੁਰ ਪਛ ਲਵਾਉ ਅਤੇ ਦੇਹ
ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਹੜੇ ਨਾਲ ਸਾਫ਼ ਕਰੋ ਤੁੰਬ ਹਰੜ ਪੀ
ਲੀ ਆਲੂ ਬੁਖਾਰਾ, ਅਨੀਸੂ ਲਸੂੜੀਆਂ ਇਮਲੀ ਕ
ਸਨੀ ਦਰਖ਼ਤ ਕਰਕੇ ਉਬਾਲ ਕੇ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਲਓ ਹੋਰ ਤ੍ਰੈ
ਜਬੀਨ ਸਤ ਖੂਨੀਆਂ ਹਲ ਕਰਕੇ ਪੀਓ ਹੋਰ ਉਨਾਬ
ਪੰਦ੍ਰਾ ਦਾਣੇ, ਆਲੂ ਬੁਖਾਰਾ ਸਤ ਦਾਣੇ, ਇਮਲੀ ਦਸ
ਦਿਰਮ ਗੁਲ ਨੀਲੋਫਰ ਤੇ ਬਨਫ਼ਸਾ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਦਿਰਮ

ਕਸੂਰੀਆਂ ਵੀਹ ਵਿਰਮ, ਕਾਫ਼ਲੀ ਹਰੀੜ ਪੰਜ ਵਿਰਮ,
ਮਘਜ਼ ਕਦੂਸ, ਨਾਲ ਖੀਰਾ ਅੰਬਰ ਬਾਰੀਕ ਕਰਕੇ ਮੀ
ਦੋ ਵੀ, ਹਰੇਕ ਚਾਰ ਵਿਰਮ ਪੰਜ ਆਲਸੀ ਹੀ ਵਿਰਮ, ਕਿ
ਦੀ ਖੰਡ ਪਾਕੇ ਕਲਕ ਕਰਕੇ ਵਰਤੇ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਠੰਡੀ
ਆਂਦਰੂ ਵਾਲ ਲਠਿਆਂ ਕਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੰਢ ਸ਼ੀ
ਆਂ ਅਤੇ ਫਕਲ ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਰਸ ਆਦਿਕ ਹੋਰ
ਅਨ ਕਬੂਲ ਸਰਕਾਰ ਕਰੇ ਪਤ ਸੁਕੀਆਂ ਧਨੀਆਂ ਮਿ
ਲੇ ਲੇਪ ਕਰੇ ਈਸਬ ਗੋਲ ਦੇ ਲੁਆਬ ਦੇ ਵਿਚ ਦੁਧ,
ਸੁਪਾਰੀ ਖੁਰਫੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਵੜੀ ਗੁਲ ਦਾਊਦੀ ਦੇ,
ਪਤੇ ਤੇ ਖੁਰਫਾ ਪੁਰ ਸੰਦਲ, ਕਸ਼ੀਤ, ਆਕਾਕੀਆ,
ਅਰਕ ਗੁਲਾਬ ਪਕੀਆਂ ਦੇ ਪਤ੍ਰ ਦਾ ਲੇਪ ਕਰਨਾ ਦ
ਫਾਇਦਾ ਹੈ ਰਜ਼ਾ ਮਸਰ, ਮੰਘ ਤੇ ਖਹਾ ਮਰੋੜਾਨ ਦਾ ਅੰਜ
ਹਰ ਖਾਂਪ ਖਟੇ ਅਨਾਰ ਤੇ ਖਟੇ ਅੰਗੂਰ ਦਾ ਖਾਣਾ ਚੰਗ
ਹੈ ਜੇਕਰ ਰਸਦ ਬਲਗਮ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਕਰਕੇ ਹੋਵੇ ਤਦ ਜਿਸ
ਨੀਂਹ ਦੀ ਖੁਰਦੀਆਂ ਜਿਸਾਨੀਆਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹਨ ਅ
ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਨੂੰ ਲਾਲ ਤੇ ਰਤੂ ਬਤ ਅਰਾਮ ਦੇ ਲੇਸਲੇ ਹੋਣ
ਕਰਕੇ ਪਲਕਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਇਲਾਜ ਇਹ ਅਰਕ ਨੂੰ, ਗੋਲੀਆਂ ਅਯਾਰਜ
ਹਬਕਨੇ ਅਤੇ ਜੁਲਾਬ ਨਾਲ ਸਾਫ਼ ਕਰੇ ਹੋਰ ਸ਼ਿਕਰ
ਰਸੌਂਤ ਕੇਸਰ ਪੀਹ ਕੇ ਲੇਪ ਕਰੇ ਹੋਰ ਸੁਖਦ ਮਾਲੀ
ਚੋਦਹ ਮਾਸੇ ਰਸੌਂਤ ਸਤ ਮਾਸੇ ਅਫੀਮ ਮਿਸਰੀ

ਤਿੰਨ ਮਾਸੇ ਸੁਫੈਦਾ, ਕਾਸ਼ਗਰੀ ਸੁਰਮਾ ਸਬਜ਼ ਕਰਾ
ਪੋਸਤ ਆਕਰਕਰਾ, ਇਕ ਇਕ ਮਾਸਾ ਪਾਣੀ ਵਿਚ
ਪੀਹ ਕੇ ਸ਼ਿਆਫ਼ (੧) ਬਣਾਓ

ਸੁਹਲਵਾਧਿਆਈ

ਨਜ਼ਰ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਵਗਣ
ਨਜ਼ਰ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਮਦਾਰ ਗਜ਼ਾ ਜਿਹਾ ਕੂਬ
ਹੋਰ ਤਿਜ਼ਰ ਆਦਿ ਕਦਾ ਮਾਲ ਵਡਾ ਗੁਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਦੋਵਰ ਹਜ਼ਮ ਗਜ਼ਾ ਵਾਧੇ ਖਲਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦਿਮਾਗ਼ ਕੇ
ਚੋਰੀ ਆਲਜ਼ਾਂ ਦਾ ਖ਼ਸ਼ਖ਼ੂਦਾਰ ਨਾਕਤ ਬਖ਼ਸ਼ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀ
ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਲ ਸ਼ਰਾਰਿ ਵੀ ਵਡਾ ਗੁਣ ਕਰਦਾ ਹੈ,
ਜੇਕਰ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਬੂਹਦੀ ਗ਼ਲਜ਼ਤ ਕਰਕੇ ਹੋਵੇ ਤ ਦਸ੍ਤ
ਕਮੇਨੂੰ ਅਕਰ ਕਢਦੀਆਂ ਜਾਂ ਦੂਨਾ ਮਰਵਾਜ਼ਾਬਾਦ ਬੂਜ
ਵਿਚ ਹਲਕਰਕੇ ਲੇਪ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ **ਹੋਰ** ਜੌਜ਼ੂ ਸਾ
ਸ਼ਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਦੇ ਦਾਣੇ ਕਾਬਲੀ ਹਰੜ ਦੇ ਬੀ ਸਾੜੇ
ਹੋਏ ਤਿਨ ਦਾਣੇ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ, ਇਕ ਮਸਕਾਲ ਬਰੀਕ
ਸੁਰਮਾ ਕਰਕੇ ਫੁਰੇਰੇ ਪਾਣੀ ਵਗਣ ਵਾਸਤੇ ਚੰਗੀਆਂ
ਲਈ ਫ਼ਿਕਾਲਾਂ ਦਾ ਦਾਖਣਾ ਕਾਬਲੀ ਹਰੀੜ ਦਾ ਸੁਰਮ
ਬੂਜ਼ਆ ਸੁਰਮਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ **ਹੋਰ** ਜ਼ਰਦਵਾ ਸਫ਼ਰ ਸਿ
ਆਣ ਕੇਸਰ ਦਾ ਅਤੇ ਸੁਰਮਾ ਏਲਵੇ ਤੇ ਕੁੰਦਰ ਦਾ
ਚੰਗਾ ਹੈ।

(੧) ਸ਼ਿਆਫ਼ ਦਵਾ ਦਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਦਵਾਈ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸਤਾਹਰਵਾਂ ਅਧਿਆਉ।

ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹ, ਤ੍ਰੋੜਾ ਹੋਣਾ।

ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹ ਜੇਕਰ ਖੂਨ ਦੇ ਵਾਧੇ ਥੋਂ ਹੋਵੇ ਪਛਾਣ ਉਸ
ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਮੂੰਹ ਦਾ ਲਾਲ ਹੋਣਾ ਦਰਦ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੋ
ਣਾ ਮਥੇ ਤੇ ਸਿਰ ਦਾ ਭਾਰਾ ਹੋਣਾ ਖਾਸ ਕਰ ਮਥਾ ਟੇਕਣ
ਵੇਲੇ **ਇਲਾਜ** ਸਰਾਰੂ ਫਸਦ ਕਰੇ ਅਤੇ ਫਵਾਕ
ਕਾਣ ਵੇਲਾ ਜੁਲਾਬ ਦਿਉ, ਕਾਬਲੀ ਹਰੀੜ ਮਗਜ਼ ਫਲੂ
ਸ, ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ਹੋਰ ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ, ਰੋਗਨ ਬਨ
ਫਸ਼ਾ ਰੋਗਨ ਗੁਲ ਤਿੰਨਾਂ, ਅਰਕ ਗੁਲਾਬ ਤੇ ਸਿਰ
ਕੇ ਵਿਚ ਰਲਾਕੇ ਉਬਾਲੋ ਅਤੇ ਸੀਤਲ ਕਰ ਮਹੂ ਦੇ
ਪਾਵੇ ਪਾਣ ਪਕਾਉਣ ਉਤੇ ਹੋਰ ਮਕੋ ਦੇ ਪਤਿਆਂ ਦੇ
ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਚਿਟੀ ਸਿਆਹ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਕੇ ਕੰਨ ਦਿ
ਚ ਟਪਕਾਉ ਗਾਜ਼ਾ ਅੰਗੂਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਖਟਾ ਅਨਾਰ
ਮੂੰਗੀ ਮਸਰਾਂ ਦਾ ਮੁਜ਼ਵਰਾ ਹੋਰ ਹਲੀ ਮਕੁਈ ਦੇ ਦੁ
ਧ ਵਿਚ ਹਲ ਕਰਕੇ ਤਕ ਤੀਬ ਕਰੇ ਹੋਰ ਮਕੋ ਦੇ ਬੀ
ਖਤਮੀ ਦੇ ਫੂਲ, ਖੁਬਾਜ਼ੀ ਸਾਹਤਰੇ ਦੇ ਪਤੇ ਪਾਣੀ ਵਿ
ਚ ਉਬਾਲਕੇ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਫ ਦਿਓ ਹੋਰ ਕੁਕੜੀ ਦੇ
ਅੰਡੇ ਦੀ ਸੁਪੇਦੀ ਟਪਕਾਓ ਹੋਰ ਸੁਫਰਾ ਦੀ ਪੀੜ
ਖੂਨੀ ਵਰਗੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਦਰਦ ਬਲਗਮ ਕਰ ਕੇ
ਹੋਤਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ, ਦੇਰ ਦਾ ਭਾਰਿਆ

ਤੇ ਖਾਰਿਆਂ ਹੇਠਾ ਚੀਸਾਂ ਪੀੜ ਵਦੀਆ, ਅਤੇ ਨਰੋਏ ਰਤੂਬਤ
ਦਾ ਜਾਰੀ ਹੋਣਾ **ਇਲਾਜ** ਦੇਹ ਨੂੰ ਬਲਗਮ ਦੇ ਜੁਲ
ਬ ਨਾਲ ਸਾਫ ਕਰੇ ਗਰਮ ਅਤੇ ਹਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੇਪਾਂ
ਦਾ ਮਲਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕੌੜੇ ਬਦਾਮਾਂ ਦਾ ਰੋਗਨ ਕੂਠ ਦਾ ਰੋਗ
ਨ ਅਤੇ ਜੂਨਾ ਮਰਵਾ ਆਦਕ ਕੰਨ ਵਿਚ ਟਪਕਾਓ **ਹੋਰ**
ਸਿਰਕੇ ਵਿਚ ਸਾੜ ਕੇ ਗੁਲ ਰੋਗਨ ਵਿਚ ਹਲ ਕਰਕੇ ਕੰਨਾ
ਵਿਚ ਟਪਕਾਓ **ਹੋਰ** ਹਫੀਮ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਦੁਧ ਵਿਚ ਹਲ ਕਰਕੇ
ਪਾਓ ਜੇਕਰ ਰੀਹ ਰੁਕੀ ਹੋਵੇ ਤਦ ਸਾਂਸਾਂ ਤੇ ਭਿੰਨ ਭਿਣਦੀ
ਅਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ **ਇਲਾਜ** ਮੇਦੇ ਨੂੰ ਹਿਬ
ਸੁ ਬਆਰ ਅਤੇ ਕੈ ਅਤੇ ਗਰਗਰਾ ਅਯਾਰਜ ਦੇ ਕਰਾਨਾ
ਲ ਸਾਫ ਕਰੇ ਤਿਲਾਂ ਦੇ ਤੇਲਾਂ ਵਿਚ ਜੂਨਾ ਮਰਵਾ ਦੇ ਪਤੇ।ਨ
ਰਗਸ ਬਬੂਨਾ ਸਦਾਂ ਜੋਸ ਦੇਕੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਟਪਕਾਓ।
ਹੋਰ ਗੁਲ ਬਾਬੂਨਾ ਤਿਲਾਂ ਦੇ ਤੇਲਾਂ ਵਿਚ ਪਾਕੇ। ਇਕ ਖੇਤ
ਲਾ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਧੂਪੇ ਰਖੇ ਜਦ ਫੁਲ ਫੁਲ ਜਾਣ ਰੋਗਨ
ਕੰਨਾ ਵਿਚ ਟਪਕਾਓ ਜੇਕਰ ਆਦਮੀ ਜਿਮਾਂਦਰੂ ਬੋਰਾ ਹੋਵੇ
ਜਾਂ ਸਟ ਪੇਟ ਕਰਕੇ ਬੋਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਦ ਇਲਾਜ ਹੋ ਨਹੀ ਸਕ
ਦਾ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਖੂਨ ਦੇ ਜੋਰ ਪਾਉਣੇ ਬੋਲੇ ਹੋਵੇ ਤਦ ਫਸਦ ਕ
ਰੇ ਅਰਜ਼ੀਫ ਲਵਰ ਤੇ ਜੇ ਸੁਫਰਾ ਅਤੇ ਬਲਗਮ ਥੋਂ
ਹੋਵੇ ਤਦ ਖਿਲਾਉਣਾ ਜੁਲਾਬ ਕਰੇ, ਅਤੇ ਰੋਗਨ ਬਾਬੂ
ਨਾ ਅਰ ਸੀਰ ਨੂੰ ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ ਵਿਚ ਸਾੜ ਕੇ ਰੋਗ
ਨ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾਓ **ਹੋਰ** ਮਗਜ਼ ਆਰਿੰਡ ਦੇ

ਥੀਆਂ ਦਾ ਤੇਲ ਕਢਕੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾਓ ਹੋਰ ਅਗ੍ਰੇਜ
ਕੌੜੇ ਬਦਾਮਾਂ ਦੇ ਤੇਲ ਵਿਚ ਉਬਾਲ ਕੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਟਪ-
ਕਾਓ ਹੋਰ ਖੁਰਾਸਾਨੀ ਜੁਵੈਣ ਆਸ ਬੰਦ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ
ਤੋਲੇ ਤਿਲਾਂ ਦਾ ਤੇਲ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਤੋਲੇ ਵਿਚ ਪਿਛਲੀ ਤ੍ਰੈਲ
ਪੁਰ ਰੋਗਨ ਬਣਾਕੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾਓ

ਅਠਾਰਵਾਂ ਧਿਆਉ

ਨਕ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹ ਵਿਖੇ।

ਜੇਕਰ ਖੂੰਨ ਦੇ ਜੋਰ ਕਰਕੇ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਕ ਮੂੰਹ ਦਾ ਭ-
ਰਾ ਤੇ ਲਾਲ ਹੋਣਾ ਆਦਿਕ ਖੂਨ ਦੇ ਜੋਰ ਦੀ ਆਨਿ-
ਸ਼ਾਨੀਆਂ ਪਰਗਟ ਹੋਣ ਤਦ **ਇਲਾਜ** ਫਸ
ਦ ਸਰਾਰੇ ਕਰੇ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਦੇ ਕਾਹੜੇ ਨਾਲ ਜੁਲਾਬ
ਦਿਓ ਪੀਲੀ ਹਰੜ, ਗਰੀਬੂ, ਮਗਜ ਫਲੂਸ ਚਿ
ਟੀ ਖੰਡ ਨਾਲ ਹੋਰ ਰੋਗਨ ਨੀਲੋਫਰ ਗੁਲਾਬ ਨਾ-
ਲ ਸੁੰਘਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ ਸੰਦਲ ਦੇ ਗੁਲਾਬ ਵਿ
ਚ ਕਪੜਾ ਤਰ ਕਰਕੇ ਪੀੜ੍ਹ ਦੀ ਪੁਰ ਰਖੋ ਜੇਕਰ ਠੰਢੀ
ਖਿਲਤ ਦੇ ਕਾਰਣ ਪੀੜ੍ਹ ਹੋਵੇ ਤਦ **ਇਲਾਜ**
ਸਾਫ ਦੇਹ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਅਤੇ ਅਯਾਰਜ ਨਾਲ ਅਤੇ
ਰਾਈ ਤੇ ਸਿਰਕੇ ਦੇ ਗਰਾਰਿਆਂ ਨਾਲ, ਹੋਰ ਕਸਤੂ-
ਰੀ ਗੁਲ ਰੋਗਨ ਵਿਚ ਹਲ ਕਰਕੇ ਸਊਤ ਕਰੋ

ਉਨੀਵਾਂ ਪਿਆਉ।

ਨਕਸੀਰ ਦਾ ਵਰਨਣ।

ਜਾਂ ਛਿੱਕਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਏਹ ਨਕਸੀਰ ਦਾ ਛੁਟਣਾ ਦਾ ਵਡਾ
ਗੁਰਦਿਆਂ ਦੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹਾ ਕੁ ਗਰਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਖੂੰਨ ਦੀ
ਪਤਲੇ ਹੋ ਕੇ ਤੇ ਜੋਰ ਪਾਉਣ ਕਰਕੇ ਨਕ ਦੇ ਰਸਤੇ ਹੋ ਕੇ ਨਿਕ
ਲਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਜੇਹੀ ਨਕਸੀਰ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦ
ਦੀ ਪਰ ਕੋਈ ਵਾਰ ਨਕਸੀਰ ਆਮ ਹੁੰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹਾ ਕੁ
ਉਹ ਨਕਸੀਰ ਜੋ ਸਖਤ ਨਾਮੂਰੇ ਪਾਣ ਕਰਕੇ ਆਉਂਦੀ
ਹੈ। ਇਲਾਜ — ਸਰਦ ਫਸਾਦ ਕਰੋ ਸਰਦ ਖੁਰਾਕ
ਰ, ਸਰਬਤ ਜਰਸਕ, ਅਰਕ ਗੁਲਾਬ ਪੀਓ ਸਾਰਾ ਮਲ
ਕਦੂ, ਸੀਰਾ ਖੀਰੇ ਦੇ ਬੀਆਂ ਦਾ ਕਾਫੂਰ ਦੇ ਬੀਆਂ ਦਾ ਸੀ
ਰਾ ਅਰਕ ਮਕੋ ਕਢ ਕੇ ਸਰਬਤ ਉਨਾਬ ਨਾਲ ਕੇ ਪੀਓ ਅ
ਤੇ ਹੋਰ ਖੁਰਫਾ ਸੁਖਾ ਆਮਲੀ ਕਰਕੇ ਸਫੂਫ ਕਰੋ ਹੋਰ
ਗੁਲ ਨੀਲੋਫਰ ਦਾ ਛਿਲਕਾ ਸਾਫ ਕੀਆ ਹੋਇਆ, ਕਾ
ਗਜ ਸਾੜਿਆ ਹੋਇਆ, ਰਗੀ ਮਖਸੂਰੀ ਪੋਸੀ, ਕਾਫੂਰ
ਕਠੇ ਪੀਹ ਕੇ ਸਫੂਫ ਕਰੋ ਹੋਰ ਬਾਰਤੰਗ ਕਾਫੂਰ ਸਫੂ
ਤ ਕਰੋ ਹੋਰ ਅਰਕੀਆ ਗੁਲਨਾਰ ਮਸਰ ਪਾਣੀ
ਬਾਰਤੰਗ ਵਿਚ ਰਲਾ ਕੇ ਸਫੂਫ ਕਰੋ ਹੋਰ ਸੰਦਲ, ਕ
ਫੂਰ, ਗੁਲਫਾ, ਗੁਲ ਸੁਰਖ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪੀਸ ਕੇ ਰੋਗੀ
ਦੇ ਪੀਹ ਕੇ ਜਿਗਰ ਪੁਰ ਲੇਪ ਕਰੋ ਹੋਰ ਗੁਲਨਾਰ ਦੀ

੧੫੨ ਕਰਕੇ ਪਤੇ ਗੋਰੀ ਛੀਛੀ ਮਾਸੇ ਕਾਫ਼ੂਰ ਰੇਵੰਦ ਮਾਸ਼ਾ, ਅ
ਫੀਮ ਚਾਰ ਸੁਰਖ ਕਠੇ ਹਲ ਕਰਕੇ ਮਥੇ ਪੁਰ ਲੇਪ ਕ
ਰੇ ਹੋਰ ਕਾਫ਼ੂਰ ਪਾਣੀ ਬਾਰਤੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਹਲ ਕਰਕੇ
ਮਥੇ ਤੇ ਤਾਲੂ ਵਿਚ ਲੇਪ ਕਰੇ।

ਦੀਂਹਵਾਧੀਆਉ।

ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਪੀੜ ਵਿਖੇ।

ਇਹ ਪੀੜ ਖੂਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸੁਫਰਾਵੀ ਅਤੇ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਅਸੀ ਦਸ ਪੀੜ ਕੇਹਾਂ।

ਇਲਾਜ ਸਰਾਂਹੋਦਾ ਫਸਦ ਕਰੇ ਦੰਹਨੂੰ ਪੀ
ਲੀਹਰੜ ਮਗਜ਼ ਫਾਲੂਸ ਨਾਲ ਸਾਫ ਕਰੇ ਮੂੰਹਨੂੰ
ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਸਿਰਕੇ ਨਾਲ ਪੂਰ ਰਖੇ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਵਾਵਾਂ ਵਿ
ਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਕਾਫ਼ੂਰ ਮਿਲਾਕੇ ਮਲੇ ਬਹੁਤ ਗੁਣ ਕਰਦੀ
ਆਂ ਹਨ ਹੋਰ ਪਾਣੀ ਸਮਾਕ ਦੇ ਬਾਰਤੰਗ ਮਲੇ ਹੋਰ
ਕਥ ਚਿਟੀ ਤਿੰਨ ਮਾਸ਼ੇ ਸੁਰਮਾ ਭੁੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਦੋ
ਮਾਸ਼ੇ ਕਲੀ ਮਰਵਾਰਦ ਦਾਣੇ ਸਨੂਨ ਕਰੇ, ਹੋਰ ਅ
ਨਾਰ ਦੇ ਛਿਲਕੇ, ਜਕਰ ਦੇ ਬੇਖ, ਬਦਾਮ ਦੇ ਛਿਲਕੇ ਸ
ਬਖਮਣੀ, ਆਕਰਕਰਾ, ਤਬਾਸ਼ੀਰ ਮਾਜੂ, ਰ
ਸੌਂਤ, ਗੁਲਧਾਵਾ; ਉਪਰਲੀ ਫੁਲ ਪੁਰ ਦਰਤੇ ਜੇ
ਕਰ ਪੀੜ ਬਲਗਮੀ ਅਤੇ ਸੌਦਾਵੀ ਹੋਵੇ ਤਦ ਇ

(੧) ਕਠੀ ਦਵਾ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੇ ਦੰਦਾਂ ਪੁਰ ਮਲੀ ਜਾਵੇ।

ਚਾ ਨਿਸਲੀ ਆਬਾਰ ਕਰਤਾ ਰਹਣਾ ਸੀਮ ਧੇਲੀ, ਰੋਜ਼ ਪਾਣੀ
ਪੀਣ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਦਵਾ ਪਾਨੀ ਤੇ ਗਰਮ ਮਰੀਜ਼ ਨਾਲ ਘਟਣੀ
ਮਸੂੜਿਆਂ ਦਾ ਫੁੱਲ ਜਾਣਾ **ਇਲਾਜ** ਆਆਰ
ਲੌਂਗ ਕਰਜਾਂ ਹਿਬ ਕੇ ਕੀਆਂ(੧) ਫੁਰਤੇ ਹੋਰ ਆਕਰਕਰ
ਹਾ, ਤੁਮਾ ਫੈਤੀਲਜ, ਸਾਅਤਰ ਨੂੰ ਸਿਰਕੇ ਵਿਚ ਉਬਾਲ
ਕੇ ਦੰਦਾਂ ਪੁਰ ਮੂਲੇ ਹੋਰ ਕਾਲੀ ਮਰਚ, ਆਕਰਕਰਹਾ,
ਅਜੂਜਾ, ਨਕਛੂਰ, ਪਹਾੜੀ ਲੂਣ, ਚਿੱਟੀ ਕਥ, ਹਰੇ
ਕ ਬਰਾਬਰ ਸ਼ਾਹਤ ਵਿਚ ਰਲਾਕੇ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾ
ਓ ਤੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਰਖੋ ਹੋਰ ਬਜੂਰ ਉਲ ਰਜਲਾ, ਜ਼ੀਰ
ਕਿਰਮਾਨੀ, ਅਜੂ ਖਰਮਖੀ। ਦੋਵੇਂ ਭਾਰੀ ਆਕਰਕ
ਰਹਾ ਇਕ ਭਾਰਾ ਉਬਾਲਕੇ ਕੁਲੀਆਂ ਕਰੋ ਹੋਰ ਆ
ਕਰਕਰਹਾ, ਕੁਰਅਰਮਨੀ, ਜੰਜਬੀਲ, ਸੈਂਧਾ ਰਜ,
ਕਾਲੀ ਮਰਚ, ਇਕੋ ਜਿਹੇ, ਸਨੂਨ ਬਣਾ ਲਓ ਹੋਰ ਬ
ਰਸਾਜਾਂ ਖਾਕੇ ਕਾਜ਼ ਬਾਨ, ਪੂਰਸਿਉਸ਼ਾਂ ਮੁਲਠੀ, ਇਲਾ
ਚੀ ਦੋ ਦਾਣੇ ਉਬਾਲਕੇ ਸਰਬਤ ਖਸਖਾਸ ਰਲਾ ਕੇ ਪੀ
ਲਓ ਹੋਰ ਕੁਰਲਾ ਸਾੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਇਆਂ ਮਗਜ਼ ਫਾਨੂ
ਸਸਾੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਰੇਕ ਦੋ ਦਿਰਮ ਕਾਲੀ ਮਰਚ ਲੌਹੇ ਤੀਨ
ਮਰ ਉਸ ਤੋਂ ਅਧਾ, ਸਨੂਨ ਬਣਾ ਲਓ।

ਇਕੀਵਾਂ ਧਿਆਉ।

(੧) ਗੋਲੀਆਂ ਜਿਨ ਦੇ ਜੁਲਾਬ ਨੂੰ ਵਡੀਆਂ ਰੋਗੀਆਂ ਹਨ।

੧੫੪ ਖੁਨਾਕ ਕੁਹਾਰਤ ਦੀ ਸੋਜ ਤੇ ਜੋਰ ਚੋਥ ਤ੍ਰਨੀ
ਖੁਨਾਕ ਅਜਿਹਾ ਰੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਲਕ ਨਿਗਲ
ਦੀਨਾ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਗਲ
ਣ ਵਿਚ ਭੀ ਅਸਾਧ ਔਖ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਖੂੰਨੀ
ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਖੂੰਨੀ ਦੇ ਦਾਬੇ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦਰਦ
ਤੇ ਤਾਪ, ਮੂੰਹ ਤੇ ਜੀਭ ਦਾ ਲਾਲ ਹੋਣਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ

ਇਲਾਜ ਖੋੜ ਔਰ ਕਰਕੇ ਖੂਨ ਦਾ ਖਾਰਜ ਕਰਨ
ਇਸ ਲਈ ਰੀਂਗ ਕੂ ਖਤ ਖੁਲਾਵੇ ਤੇ ਜੁਲਾਬ ਦੇਵਾਂ ਕੇ ਆਂਦੇ
ਕਲ੍ਹੇ ਦਾ ਕੁਰਲਾ ਤੇ ਖਤ ਮੀਦੇ ਪਤ੍ਰ, ਸਿਆਹ ਸਿਕਰ, ਲਾ
ਲ ਖੰਡ ਦਾ ਕੁਰਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿਉਂਜੋ ਰੋਗ ਦੇ ਹੇਠ ਲੇਪ
ਜੇ ਦਰਦ ਸਾਦਾ ਕਠਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਸਾਨੂੰ ਖੋਲ ਕੇ ਤਬੀ
ਅਤ ਨੂੰ ਉਕਾੜ, ਮਗਜ਼ ਫਲੂਸ, ਸਕਰ ਤੁਰੰਜ ਬੀਹ
ਅਰਕ ਮਕੋ ਨਾਲ ਨਰਮ ਕਰੋ ਹੋਰ ਈਸਬਗੋਲ
ਦੇ ਲੁਆਬ ਤੇ ਖਤ ਮੀਦੇ ਬੀਆਂ ਦੇ ਸੀਰੇ ਨਾਲ ਗਰਾ
ਰੇ ਕਰੋ ਔਰ ਹੋਰ ਦਰੂਜ ਸਨੀਆਂ ਸੁਕੀਆਂ ਦਰੜ੍ਹਾ
ਕਰਕੇ ਮਕੋ ਦੇ ਅਰਕ ਵਿਚ ਉਬਾਲ ਕੇ ਗਰਾਰੇ ਕਰੋ
ਹੋਰ ਨਿਰਮਸੀ ਅਰਕ ਮਕੋ ਜਾਂ ਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪਤੀਆਂ
ਵਿਚ ਪੀਹਕੇ ਲੇਪ ਕਰੋ, ਸੁਲਾਦੀ ਖੁਨਾਕ ਦਾ ਇਲਾ
ਜ ਦਮੜੀ ਵਰਗਾ ਹੈ ਬਲਗਮੀ ਖੁਨਾਕ ਦੀਆਂ ਨਿ
ਸ਼ਾਨੀਆਂ ਇਹ ਹਨ ਥੁਕ ਦਾ ਵਧਣਾ ਮੂੰਹ ਦਾ ਮਿਠੇਆਂ
ਹੋਣਾ ਦਰਦ ਘਟ ਹੋਣੀ ਮੂੰਹ ਤੇ ਅਖਾਂ ਦੀ ਜੁਰਦੀ

ਅਤੇ ਇਹ ਰੋਗ ਬਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੋਣਾ **ਇਲਾਜ**
ਮੋਤੀ ਲਿਆ ਸ [illegible] ਵਿਚ ਵਾਲੀ, ਅਕਰਕਰਾ [illegible]
ਬਾਲਕੇ ਗਰਾਰੇ ਕਰੇ ਕੁਕਨਾਈ ਸਾ ਵਿਚ ਬੀ ਗੁਣਕਰੀ
ਹੈ, ਕਣ ਭੁਨਿਆ ਕਣ ਕੋਚੋ ਪਿਛੋ ਵੇਹਨੂੰ ਪੀਲੀ ਤੇ
ਕਾਲੀ ਹਰੜ, ਮੁਲਕਾ ਮਗਜ਼ ਫਾਲੂਸ ਨਾਲ ਸਾਫ ਕਰੋ
ਹੋਰ ਅੰਜੀਰ ਸਤ ਦਾਣੇ ਹਲਬ ਪੰਜ ਮਾਸੇ ਇਮ
ਲੀ ਦੋ ਤੋਲੇ, ਮੂਲੀ ਪੰਜ ਮਾਸੇ ਉਬਾਲਕੇ ਮਗਜ਼ ਫਾ
ਲੂਸਾ ਵਿਚ ਹਲ ਕਰਕੇ ਗਰਾਰੇ ਕਰੋ ਹੋਰ ਮੂਲੀ ਤੇ ਰਾਈ
ਦਾ ਪਾਣੀ ਮੁਲਕਾ, ਅਕਰਕਰਾ ਗੋਂਦ ਅਰਬ ਸਤੇ
ਵਿਚ ਉਬਾਲਕੇ ਵਰਤੋ ਹੋਰ ਸਕਰੀਨ ਆ. ਬਾਬੀਲ
ਮਗਜ਼ ਫਲੂਸ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹਲ ਕਰਕੇ ਗਰਾ
ਰੇ ਕਰੋ ਹੋਰ ਹਲਬੇ ਦੇ ਬੀ ਸਬਤ ਦੇ ਬੀ ਅਲਸੀ [illegible]
ਮਗਜ਼ [illegible] ਹਰ ਇਕ ਤਿੰਨ ਮਾਸੇ
ਆ [illegible] ਵਿਚ ਪੀਹਕੇ ਗਲਦੇ
ਬਾਹਰ ਲੇਪ ਕਰੇ [illegible] ਅੰਦਰ ਜੇਕਰ [illegible] ਹੋ
ਉਸਦੇ ਫੁਟਣ ਦਾ **ਇਲਾਜ** ਇਸਦੇ [illegible]
ਨਜ਼ਰ ਆਵੇ ਤਾਂ ਜੋ [illegible] ਲਏ
ਜੇਕਰ ਨਜ਼ਰ ਨ ਆਵੇ ਤਾਂ ਦੂਜਾ ਸਿਰਕਾ [illegible]
[illegible] ਲਏ ਹੋਰ ਰਾਈ, [illegible]
[illegible] ਸਿਰਕੇ ਵਿਚ [illegible] ਗਰਾਰੇ ਕਰਾਏ ਹੋਰ

ਜਿਸਦੇ ਵਿਚ ਜ਼ੁਰਦੇਕ ਉਬਾਲ ਕੇ ਗਰਾਰੇ ਕਰਾਉ

ਸਤਦਾਂ ਕਾਂਢਾ ਰਧਾਵਦੇ ਵੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਪਿਆਉ।

ਖੰਘ ਦਾ ਵਰਣਨ।

ਖੰਘ ਇਕ ਫਿਫੜੇ ਦੀ ਹਰਕਤ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕਰੂਨੇ ਮੂੰਅ
ਦਰੋ ਜੋਰੂ ਜਾਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਰਸੂ ਬਡ ਥੋ ਹੋਵੇ ਉਸਦੀ
ਕੋਸਦੀ ਹੈ ਦੇਰਵਾ ਨਹੋਣਾ ਖੰਘਾਂ ਦਾ ਚਰਸੂ ਬਤਦ
ਕੋਸਬਰਨਾਂ ਰੈਸੂ ਅੰਦਵਾਦ ਨਾਲ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁ
ਚਦਾ ਨੀਦ ਦੇ ਵੇਲੇ ਖੰਘਾਂ ਜੋਰ ਪਾਉਂਦਾ ਸੂਲ
... ਅਮੇਰਕਨ ਵਿਸ਼ ਸਨੋਬਰ ਦੇ ਤੇਲ ਨਾਲ
... ਸਤਦੇ ਤੇਲ ਨਾਲ ਖਾਓ ਹੋਰ ਗੋਲੀ ਨਾਲ
ਰਮਨੀ ਕਰੋ ਵਰੋਂ। ਅਰ ਸੀਰੋਂ ਦ ਹਰੇਕ ਤਿੰਨ
ਮਾਸੇ ਪਾ ਸੌ ਜੂਸ ਲੂਣ, ਫੋਤੀ ਨਕ ਦਾਗਾ ਦਰਤੀ
ਕੀ ਇਕ ਇਕ ਮਾਸਾ ਇਤ੍ਰ ਵਿਚ ਰਲਾਕੇ ਤਿੰਨ
ਕੀ ਅਤਰ ਦੇ ਥੋੜੇ ਥੋੜੇ ਵਿਚ ਪਿਛੋਂ ਖਾਓ ਹੋਰ ਮਗ
ਜ਼ ਕਦੂ, ਮੂਲੀ ਦਾ ਸਤ, ਕਾਕੜਾ ਸਿੰਗੀ ਨਮਕ
ਮਾਸਾ, ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਮਾਸੇ ਬਦਾਮ ਦੀ ਆਂ ਗਿਰੀ
ਖਾਂ ਮੁਨਕਾ ਸਤ ਦਾਰੋ ਕਤੀਰਾ ਗੋਂਦ ਅਰਬੀ
ਗੋਂਦ ਪੰਜ ਪੰਜ ਮਾਸੇ ਮੂੰਗ ਅਕਾਸੀ ਪੰਜ ਮਾਸੇ। ਮ

ਮੀਆ ਵਰਨ ਫਸਾ ਤਿਨ ਤੋਲੇ ਸਰਬ ਸਤ ਮੁੰਡਾ ਖੁਸਕ
ਹੋਤੇ ਲੇ ਜਾਵਤ ਇਕ ਤੋਲਾ ਹਲਚਰਕੇ ਅਰਪਾਹਿਰ
ਰਹਿਵ ਤਿਨ ਤੋਲੇ ਚਰੇ ਹੋਰ ਨਿਸ਼ੂਲਮਣ ਮਕਸ਼
ਤੁਖ਼ ਫਲਫਸਨਾਲ ਖਸਖਾਸ ਦੇਖਮਿ ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਹੈ
ਹੋਰ ਅਨੀਸੂੰ ਜਕਰ, ਮੁਲਠੀ ਉਥਾਲਕੇ ਦੇਣਾ
ਨਬਦਾਮ ਪਾਕੇ ਪੀਵੇ ਜੇ ਕਰ ਖੀਆਖੁਸ਼ਕੀ ਵਿਚ ਹੋਵੇ
ਉਸਦੀ ਨਿਸਾਨੀ ਹੈ ਪਿਆਸ ਲਗਦੀ ਵਿਉਂ ਜੇ ਬਹੁਤ
ਤਪਣ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਠੰਡੀ ਹਵਾ ਨਾਲ ਅਰਾਮ ਆਂਵਦਾ
ਹੈ ਤਰ ਸਰਬਤ ਠਾਂਡੇ ਖਵਾਵਣਾ ਹੋਵਣ ਤਾਂ ਅਰਾ
ਮ ਤੇ ਕਜੇ ਹੋਵੇ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਖੀਆ ਦਾ ਲਹਰਜਾਣਾ ਭੁਖ ਤੇ
ਖਵਾਵਣ ਵੇਲੇ ਖੀਆ ਦਾ ਵਧਜਾਣਾ ਅਤੇ ਰੋਹਦਾ ਹੀ
ਜਿਆਦੇ ਜਾਣਾ ਇਲਾਜ ਸਰਦਬੂਟੀਆਂ ਖ
ਈਲ ਮਕਰ ਜਲਕੁਸਾ ਉਥਾਲਕੇ ਦੇਣਾ ਬਦਾਮ ਘੋ
ਟੀਖੇ ਸਰਬਤ ਖਸਖਾਸ ਲਸੂੜੀਆਂ, ਸਰਬਤ
ਉਨਾਬ, ਸਰਬਤ ਬਨਫਸਾ ਆਦਿਕ ਦੇ ਵਰਤ
ਣੀ ਚਾਹੀਏ ਜੇਕਰ ਨਾਲ ਤਪ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੁਧ ਤੇ ।
ਉਲ ਅਜਿਹਾ, ਚੂਲਾ ਕਤੇ ਚੀਸ ਬਣੇ ਲੈਣ ਦੇ ਲੂਆ
ਬਦਾਮ ਪੀਣੇ ਵਧੂ ਮੰਗਣਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਲਖ ਜਗ
ਉਲਕਸਾ ਦਰਬਤ ਖ਼ੁਰਾਕ ਪਰੇਜ਼ ਇਨ ਚੀਜਾਂ ਤੇ
ਚਲੇ ਚਾਅ ਦਾ ਸਤ ਦਿਲਿਆ ਆਲੂ ਭੂਆਰ ਤੋਰ
[illegible] ਰਾਗੋਂਦ ਪਰੇਜ਼ ਤਿਨ ਚਿਰਾਸ ਅਤੇ ਜੋ ਲੋਹੇ ਸਿਲ

ਕੇ ਮੋਹਰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਸਾਰੀ ਰੋਣੀ ਸੂਰਤ ਬਣਾ ਲਈ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਦੀ
ਰੰਗਤ ਬਦਲ ਗਈ ਹੋਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ, ਕੇ ਵਾਰ, ਬਦਲ ਗਿਆ
[illegible]
ਤੀ ਬੱਸ ਫੇਰ ਸਾਹਿਬ ਉਸ ਕਰਾਮਾਤ ਦੀ ਮੋਹਰ, ਅਹਿਦੀ
ਸੁਖੋਂ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਕਰਨੀ ਭਿਜਵਾਈ ਹੋਰ ਅਰਥੀ ਭੀ ਦੇ
ਕਰ ਭਰਾਵਾਂ ਸੁਆਮੀ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜ ਪੀਰ ਖ਼ਾਸੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸੀ
ਉਹ ਖਾਸ ਅਲਾਹ ਵਰਤੋਂ ਹੁਣ ਲੋਕ ਸੁਣ ਸੁਣ ਸਭ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਏ
ਬਦਨਾਮੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਵੈਰਾਗ ਬਣਾ ਮਨ ਕਿਰ ਆਖੇ
ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭੇਤ ਸਮਝ ਕੇ ਕੇਵਲ ਦੇਣੇ ਤੇ ਉਪਾਸ਼ੀ ਨੂੰ
ਲਖਪਤ ਬਣਾਇਆ ਹੋਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਹਿਜ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ
ਰਲ ਗੇ ਆਪ ।

ਦੂਜਾ ਧਿਆਇ ।

([illegible] ਵਰਣਨ ।)

[illegible]

ਹੀ ਇਲਾਜ ਫਾਤੀਨੂੰ ਦਸਤਾਂਤੋਂ ਮੈਂ ਅਨਲਸ਼
ਫਕੇ ਸਰਬਤ ਜੂਫਾ ਅਤੇ ਲਊਕ ਸੈਰਜੇ ਧਿਊ ਵਿਚ
ਭੁਨਿਆ ਹੋਏ ਉਨਾਂ ਵਿਚ ਸਹਿਤਰਲਾ ਕੇਫ ਰਤੇ ਹੋਰ
ਸੁਪਾਰੀ ਭੁਨਿਆ ਹੋਇਆ ਫੇਲਦਾ ਸਿਕੇ ਜਿਲੇ ਕੇਰੇ ਕਾ
ਲੀ ਖੜ੍ਹ ਇਲਕਜਾਰੇ ਭੁਲੋਦੇਦਾਲੇ ਅੰਗੀ ਰੋਗਾ ਦੀ ਬਣਾ
ਕੇ ਖੂਹਾ ਵਿਚ ਕਰੋ ਹੋਰ ਅਰੂਜਾ ਕਾਲੀ ਖਿੜ੍ਹ ਇਕਠੇਰ
ਲਾਕੇ ਰੋਲੀਆ ਬਣਾਕੇ ਵਰਤੋ ਜੇਕਰ ਬਰਮ ਅਵਬਖ
ਰਿਆਕਰ ਕੇ ਹੋਏ ਭਰ ਉਸਦੀ ਨੈਸਕਹੀ ਤੇ ਹਸ਼ਹੂਬ
ਲਕਾਇਤੇ ਵਾਰਸ਼ਾ ਨਰਾਲਾ ਸਾਹ ਅਤੇ ਇਲਾਜ
ਬਾਸਲੀਕ ਦਾ ਫਸਦ ਕਰੋ ਸ਼ੀਸ਼ਗੋਲ, ਬੀਦਾਨਾ ਦੇਨੂੰ
ਆਬ ਸਰਬਤ ਹਾਸ਼ਲ ਸਰ ਬਤਕਾਜ ਬਣ ਸਰਬ
ਤ ਸਿਦਲ ਤੇ ਲਊਕ ਉਪਲਾ ਆ। ਇਕਲਾਣਾ ਕਾਲੀ ਦਰ
ਜੇਕਰ ਬੀਚਾ ਰੋਗ ਕਰਨ ਹੋਵੇ ਤਲਾਜ ਕਮਲਾ ਨਹੀ ਹੁੰਦਾ
ਤੇ ਸੂਰੀਖਧਿਆ ਉਦੀ ਹੈ ਇਲਾਜ ਨੁਖਸਆ
ਇਕਾ ਨਲ ਬਹਿਨੂੰ ਕਰੋ ਹੋਰ ਜਰਦੀ ਮਧਿਆ ਸਹਿਤ ਵਿ
ਚ ਬਣਾਕੇ ਲਊਕ ਕਰੋ ਹੋਰ ਰੋਗਨ ਬਬੂਲ ਪਧਰੀ ਮੁਣੀ
ਛਾਤੀ ਉਪਰ ਚੋ ਮਲੋ।

ਤੀਜਾ ਧਿਆਉ।

ਜਾ ਤੂਲਿਲ ਦੀਆ ਵਾ ਵਰਨਨ।

ਇਹ ਰਿਲ ਮੈਜਾ ਹੈ ਜੋ ਖੂੰਨ ਕਰਨਾ ਮਸਲ ਹੀ ਪੈਦੀ ਜਾਂਦਾ

ਫੁਰਦੇ ਛਾਰ ਜਾਣਨਾਲ ਫਿਕੜੇ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਸਾ
ਨੀ ਵਿਸਰੀ ਜੋਰ ਦਾ ਤਪ ਹੈ ਜੋ ਸੋਜਸ਼ ਦੀ ਗਰਮੀ ਜੋ ਭੁਖਬ
ਦੇ ਇਲਦ੍ਰ ਨੂੰ ਆਉਣ ਥੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਵਾ ਦੇ ਕਸਾਤਿਆ
ਦੇ ਕੁਛਸ਼ਾਨ ਕਰਕੇ ਖੁਨਾਕਦੀ ਤਰਾਂ ਸਾਹ ਵਡ੍ਹਾ ਭੁਰ ਭੁਰ
ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਗਲ ਤਾਲੁ ਚੌੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਂਹਨ ਅਰ ਸ਼ੀਨੇ
ਉਪਰ ਪਾਸੇ ਵਲ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਤ੍ਰੇਹ ਬਹੁਤ ਲਗਦੀ ਹੈ
ਤੇ ਜੀਭ ਖੁਸ਼ਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜੀਠੀ ਹੀ ਹਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨ
ਬਜ਼ਟ ਪਈ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਰੋਗ ਸੁਫਰਾਵੀ ਹੋਵੇ ਤਦ ਰੋਗੀ
ਇਕ ਬਾਤ ਵਿਚ ਮਰਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੀ ਇਹ ਰੋਗ ਬੇਸ
ਰਸਾਮ ਤੇ ਸ਼ੀਘ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ **ਇਲਾਜ** ਖੂੰਨ ਨੂੰ
ਖਾਰਜ ਕਰੇ ਫਸਦ ਨਾਲ ਇਹ ਬੇਤੀ ਕਰਕੇ ਗਰਮੀ ਹਟ
ਜਾਵੇ ਪਰ ਖ਼ਿਆਲ ਰਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਤਾਕਤ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿ-
ਤ ਤੇ ਉਮਰ ਦੀ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨ ਹੋਵੇ ਹੋਰ ਆਸਜੋ, ਸ਼ੀ
ਸ ਬਗੋਲ ਦੇ ਲੁਆਬ ਅਤੇ ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ ਨਾਲ ਪੀ
ਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨਾਬ ਤੁਖਮ ਖਤ੍ਮੀ ਕਾਹੂ ਦੇ
ਫਕਦੇ ਫੂਲ, ਗੁਲ ਬਾਬੂਨ, ਸ਼ੀਰ ਖ਼ਿਸ਼ਤ ਆਦਿਕ ਦਾ
ਕਾਤਰੀ ਅਤੇ ਨੂੰ ਨਰਮ ਕਰੇ ਅਤੇ ਰੋਗ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿ-
ਚ ਸਿਰਕਾ ਗੁਲਰੋਗਨ, ਕਾਫੂਰ, ਗੁਲਾਬ ਵਿਚ ਘਸ
ਕੇ ਅਤੇ ਬਰਫ਼ ਨਾਲ ਠੰਡਿਆ ਕਰਕੇ ਲੇਪ ਕਰੇ ਅਤੇ
ਫਸਦ ਪਿਛੋਂ ਹਲਕਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਜਿਹਾ ਕੁ
ਬਨਫ਼ਸ਼ਾਂ, ਬਾਬੂਨਾ, ਅਕਲੀਲੁਲਮਲਕ ਆਦਿ।

ਜਵੈਂਦਾ ਆਦਾ ਰੌਗਨ ਬਾਬੂਨਾ ਆਦਿ ਨਾਲ ਮਾਲਸ ਕ
ਕੇ ਹੋਰ ਗੁਲ ਬਨਫਸ਼ਾ, ਤੁਖਮ ਖਤਮੀ, ਖੁਬਾਜ਼ੀ, ਬੇਖ
ਮਾਹਕ, ਪਰਸਿਆਉਸ਼ਾਂ, ਮਵੇਜ਼ ਮਨਕਾ, ਗੁਲ ਨੀਲੋਫਰ,
ਸਿਦਲ, ਖੀਰੇ ਆਦੇ ਬੀ, ਕੁਟਕੇ ਭਾਂਦੇ ਭਿਉਂ ਕੇ ਜੋ ਸਵੇਰੇ ਮੂ
ਜ ਬਣੀ ਕਰੋ ਹੋਵੇ ਦੂਰਲੋ ਹੋਰ ਮਗਜ਼ ਭਲੂਸ ਇਕੱਠੇ ਲਾ
ਮੁਲਠੀ ਦਾ ਸਤ, ਕਤੀਰਾ ਗੋਂਦ ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ, ਸਤ ਸਤ
ਮਾਸੇ ਮਿਸਰੀ ਸਾਹਿਤ ਤੇਰਾਂ ਤੋਲੇ ਮਲੂਮ ਹੋਵੇ ਭਪੂਰ ਵਰਤੇ ਜੇ
ਕਰ ਇਹ ਰੋਗ ਬਲਗਮ ਤੋਂ ਹੋਵੇ ਤਦ ਬੁਕਾਂ ਤੇ ਖੰਗ ਬ
ਹੁਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਜ਼ਲਾ ਆਦਿ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਲਾ
ਜ ਏਹਨੂੰ ਬਲਗਮ ਤੋਂ ਸਾਫ ਕਰੇ ਬਾਕੀ ਇਲਾਜ ਉਪਰ
ਲਾਹੀ ਹੈ। ਗਜ਼ਾ ਮਾਲਕ ਦਾ ਸਾਗ ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ ਤੇ ਨੀਮ ਸ
ਸਾਲੇ ਖਾਉ।

ਰੋਬਾਧਿਆਉ।

ਜ਼ਿਲੇ ਅਤੇ ਜਾਤੁਲ ਜੰਬ ਦਾ ਵਰਤੰਤ।

ਜ਼ਿਲ ਇਕ ਪੀ ਪਵਲਾ ਜ਼ਖਮ ਹੈ ਜੋ ਫਿਫੜੇ ਅਤੇ ਸੀ
ਨੇ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਦਿਕ ਤਪ ਖੰਗ
ਦਮਾ ਤੇ ਮੂੰਹ ਲਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਕਾਰਣ ਦਿਮਾਗ
ਵਿਚੋਂ ਨਜ਼ਲੇ ਦਾ ਉਤਰਨਾ ਹੈ ਬਾਹਲਾ ਇਹ ਰੋਗ ਜਾਤ
ਉਲ ਜੰਬ, ਜਾਤੁਲ ਰੀਆ ਜਾਤੁਲ [illegible] ਬਦ ਨਫਸ
ਉਲ ਦਮ ਆਦਿਕ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ॥

ਇਲਾਜ ਤੀਵੀ ਦਾ ਦੁਧ, ਅਤੇ ਨੁਤਫਾ ਕਾਫੂ
ਰ ਵਧਾਉਣੀਆਂ ਤਿਬ ਅਤੇ ਦੇ ਇਮਸਾਕ (ਰੋਕਣ)
ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੀ ਏ ਹੋਰ ਅਰਬੀ ਨੁਸਖਾ
ਹਮੂਰਖ ਤਵਾਸੀਰ ਚਿਟੀ ਚਾਰ ਚਾਰ ਮਾਸੇ ਮੁਲਠੀ
ਮੁਲਠੀ ਦਾ ਸਤ ਚਾਰ ਚਾਰ ਮਾਸੇ, ਨਸ਼ਾਸਤਾ, ਕੁਲਫੇ ਦੇ
ਬੀ ਸਤ ਸਤ ਮਾਸੇ, ਸਿਦ ਚਿਟਾ, ਸਿਦ ਲਾਲ ਦੋ ਦੋ
ਮਾਸੇ, ਕਦੂ ਦੇ ਬੀ, ਖੀਰਿਆਂ ਦੇ ਬੀ, ਖਰਬੂਜ਼ਿਆਂ ਦੇ
ਬੀ ਹਰੇਕ ਨੌ ਮਾਸੇ ਸਰਤਾਨ ਮੁਹਰਕ ਇਕ ਤੋਲਾ, ਕੂ
ਟ ਛਾਣ ਕੇ ਈਸਬਗੋਲ ਦੇ ਲੁਆਬ ਵਿਚ ਗੋਲੀ
ਆਂ ਬਣਾਓ ਹੋਰ ਸਰਤਾਨ ਸਾੜਿਆ ਹੋਇਆ ਪੰਜ
ਮਾਸੇ, ਕਿਕਰੀ ਗੋਂਦ ਢਾਈ ਮਾਸੇ, ਖ਼ਸਖ਼ਾਸ ਚਿਟੀ ਤੇ
ਕਾਲੀ ਸਵਾ ਸਵਾ ਮਾਸਾ, ਕਤੀਰਾ ਗੋਂਦ ਡੇਢ ਮਾਸਾ, ਬ
ਰੀਕ ਕਰਕੇ ਖੋਤੀ ਦੇ ਦੁਧ ਪਜ਼ਾਂ ਸਰਬਤ ਉਨਾਬ ਨਾਲ
ਖਾਓ ਗਜ਼ਾ, ਕੁਕੜੀ ਦਾ ਬਚਾ ਭੁੰਨ ਕੇ ਅਤੇ ਚੂਲਕਦ
ਅਤੇ ਆਂਤ ਉਲਸ਼ੀਦ ਇਕ ਸੇਜ ਹੈ, ਜੋ ਹਜ਼ਾਰ ਪੜਦੇ
ਵਿਚ ਜਾਂਦੂਆਂ ਦੇ ਪੇਜ਼ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੜਦਾ ਗਜ਼ਾ ਦੇ
ਅੰਗੋ ਦੇ ਅਤੇ ਸੁਆਸ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਵਿ
ਚਕਾਰ ਹੈ ਇਸ ਦੀਆਂ ਨੈ ਸਾਨੀਆਂ ਵਾਸ਼ਾਂ, ਖਰ
ਵਾਂਹੀ ਪੀਲ੍ਹ, ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੀ ਲਾਲੀ, ਤਪ ਦਾ ਬਾਰ ਬਾਰ ਚ
ੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿਣਾ, ਨਬਜ਼ ਦਾ ਵਿਗੜਨਾ, ਖਿਲਤਾਂ ਦੇ
ਜੋਰ ਦੀਆਂ ਨੈ ਸਾਨੀਆਂ, ਤੁਕਾਂ ਅਰ ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੇ ਸੁ

ਲੂਮ ਹੁੰਦੀ ਆਰਾਮ **ਇਲਾਜ** ਅਵਲਿ ਵਿ
ਚ ਬਾਸਲੀਕ ਦੀ ਫਸਦ ਖੁਲਾਵੇ ਪਾਸਿ ਖਿਲਾਵੇ ਉਨਾ
ਬ, ਬਨਫਸ਼ਾ, ਆਲੂਬੁਖਾਰੇ, ਨਾਲ ਦਸਤ ਦੇਵੇ ਹੋਰ
ਮਕੋਏ ਦੇ ਬੀ, ਖਤਮੀ ਦੇ ਬੀ, ਖਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਬੀ, ਮੁਲਠੀ,
ਨੀਲੋਫਰ, ਖੀਰੇ ਆਦੇ ਬੀ, ਭਸੂੜੀਆਂ, ਉਨਾਬ,
ਪਰਸਿਆਉਸ਼ਾਂ, ਬਨਫਸ਼ਾ, ਗਾਉਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਉਬਾਲ ਕੇ
ਸ਼ਕਰ ਦੀ ਖੰਡ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਪੀਲਾਵੇ ਅਤੇ ਮਾਦੇ ਦੇ ਪਕ
ਜਾਣੇ ਪਿਛੋਂ ਸਨਾਮਕੀ ਤੁਰੰਜਬੀਨ ਸ਼ੀਰਖਿਸ਼ਤ ਅ
ਗਜ਼ ਫਲੂਸ ਖੀਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁਲਾਬ ਦੇ ਕੇ ਜੁ
ਲਾਬ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਰੋਗ ਵਾਲਾ ਪੀਂਹਦੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰ
ਰਖਾਲ ਮਲੇ, ਗੁਲ ਬਨਫਸ਼ਾ ਮੜਆਲੇ ਖਤਮੀ
ਦੇ ਬੀ ਨੈ ਮਲੇ, ਅਰਕ ਮਕੋ ਛੀ ਲੋਲੇ, ਜੇ ਤੂ ਉਬਾਲ
ਕੇ ਜਦ ਅਸਾਰ ਹੋਜਾਵੇ, ਮਲਕੇ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਬਦ
ਮਰੋਗਨ ਬਨਫਸ਼ਾ, ਮੋਮਾਇਟੀ ਨੈ ਮਾਲੇ ਮਿਲਾ ਕੇ
ਪਕਾਉ ਜਦ ਸਾਰਾ ਪਾਣੀ ਸੜ ਜਾਵੇ ਤੇ ਤੇਲ ਬਾਕੀ
ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਵਰਤੇ ਹੋਰ ਅਕਲੀਲ ਉਲਮ-
ਮਲਕ, ਖਤਮੀ ਦੇ ਬੀ, ਬਾਬੂਨੇ ਦੇ ਫੁਲ, ਜਵਾਂ ਦਾ ਆ
ਟਾ, ਅਕਾਸ ਬੇਲ ਸਣੇ, ਰੋਗਨ ਬਨਫਸ਼ਾ ਅਰਕ ਮਕੋ-
ਏ ਵਿਚ ਪੀਸ ਕੇ ਲੇਪ ਕਰੇ ਹੋਰ ਕਤੀਰਾ ਗੋਂਦ ਮੁਲ
ਠੀ ਦਾ ਸਤ, ਸਹਤ, ਖਿਆਰ ਦੀ ਮਿਗਜ਼, ਰੋਗਨ ਬਦ
ਅੰਡਾਲੈਂਜੀ, ਸਰਦ ਪਤਲੀ ਲੇਫਰ, ਨਾਲ ਲਹੂ ਕਢਦੇ

੧੬੪ ਫੇਰ ਜਲਨਬਦਾ ਅਧਾ ਮਾਸਾ ਗੁਲਕੰਦ ਛੀ ਮਾਸੇ,
ਮਾਉਲ ਅਸਲ ਨਾਲ ਖਾਓ ਫੇਰ ਜੁਦਵਾਂਦਾ ਆਦ
ਬਣਾ ਕਦਾ ਆਣਾ, ਬਾਕਲੇ ਦਾ ਆਟਾ, ਛੀ ਛੀ ਮਾਸੇ ਬ
ਨਫ਼ਸ਼ੇ ਦੇ ਪਤੇ, ਸਤ ਮੀਰੇ ਦੀ, ਮਗਜ਼ ਕਦੂ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ
ਲੂਆਬ ਬੀਦਾਨੇ ਵਿਚ ਹਲ ਕਰ ਕੇ ਧਲੇਪ ਕਰੋ।
ਬਾਜ਼ ਮਉਲ ਸ਼ਈਰ ਨਬਿਨ ਫ਼ਸਜ਼ ਦੇ ਮੁਰਬੇ ਅਰ
ਮਸਖਾਸ਼ ਨਾਲ ਖਾਓ।

ਪੰਜਵਾਂ ਧਿਆਉ।

ਖ਼ਫ਼ਕਾਨ ਜਾਂ ਦਿਲ ਦੇ ਧੜਕੇ ਦਾ ਵਰਣਨ।

ਏਹ ਇਕ ਬਖਾਤਾਰਾ ਹਲਦਲ ਹੈ ਜੋ ਦਿਲ ਨੂੰ ਆ
ਬਖਰਿਆਂ ਖਿਲਤਾਂ ਜਾਂ ਜੀਗਰ, ਮੇਦੇ ਤੇ ਫਿਫੜੇ ਦੇ
ਵਿਗਾੜ ਥੋਂ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ **ਇਲਾਜ** ਜੇਕਰ
ਰੋਗ ਸ਼ਕੇ ਕਾਰਣ ਦਾ ਸ਼ੁਰੇਖ਼ ਸਤ ਕਰੋ ਅਰ ਚਾਰੂ ਗਰ
ਮੀ ਦੀਆਂ ਕਿ ਬਾਨੀ ਹੋਣ ਜੀਗਰੂ ਤੇਜ਼ੀ ਤੇ ਤਰਵਤ
ਰ ਨਬਜ਼ ਦੀ, ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਗਰਮੀ ਮਲੂਮ ਹੋਣੀ, ਪਿ
ਆਸ ਬਹੁਤ ਲਗਣੀ, ਅਤੇ ਠੰਢੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਆਰਾਮ
ਮਲੂਮ ਹੋਣਾ, ਬਸ ਸਖ ਥੀਂਬ ਸਲੀਕ ਦਾ ਫਸਦ
ਕਰੋ ਕਿ ਧੜਕਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਆਰਾਮ ਹੋਵੇ ਭੁਰ
ਸ਼ਕਰ ਗੁਲਾਬ ਅਤਰ ਜੂ ਨਾਲ ਖਾਓ ਅਤੇ ਗਰਮੀ
ਦੇ ਦਾਰੂ ਜਾਂ ਰਾਜ਼ਨੀ ਹਿਰੀਤ ਦਾ ਮੁਰਬਾ ਖਾਓ॥

ਹੋਰ ਚਿਟਾ ਸੰਦਲ ਇਕ ਤੋਲਾ ਇਮਲੀ ਦਾ ਪਾਣੀ
ਖਟੇ ਅਨਾਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਹਰੇਕ ਅਧਾ ਰਤਲ ਚਿਟੀ
ਖੰਡ ਤਿੰਨ ਰਤਲ ਵਿਚ ਕਵਾਮ ਕਰੋ ਠੰਢਾ ਕਰਕੇ ਕਵਾਮ
ਵਿਚ ਤਬਾਸ਼ੀਰ ਸਵਾ ਤੋਲਾ ਉਦ ਕੇ ਸਰ ਹਰੇਕ ਸਾ
ਤੇ ਤਿਨ ਮਾਸ਼ੇ ਰਲਾਵੋ ਖੁਰਾਕ ਹਕੀਮ ਦੀ ਰਾਇ ਪੁ
ਰ। ਹੋਰ ਸੰਦਲ ਚਿਟਾ ਇਕ ਮਾਸ਼ਾ, ਧਨੀਆ ਛਿਲ੍ਹੁ
ਰ ਖ, ਖਟੇ ਅਨਾਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੱਲ ਕਰਕੇ ਲਊ ਕ
ਖਾਣ ਜੇਕਰ ਸਰਦੀ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹੋਣ।

ਇਲਾਜ ਗਰਮੀ ਜਾਂ ਦਿਲ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ
ਵਾਲੀਆਂ ਸ਼ਰਬਤ ਬੂਬਾਂਦ ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਪਾਦੇ ਨਾਲ ਪਲਾਓ
ਸਰਬਤ ਸੇਸਨ ਅਤੇ ਗਾਜ਼ੁਬਾਨ ਅਤੇ ਸਰਬਤ ਊ
ਦ ਤੇ ਕਸਤੂਰੀ ਆਦਿਕ ਵਰਤੋ ਨਾਲੇ ਸਰਬਤ ਰੀਹਾਨ
ਬੀ ਅਤੇ ਸੀਨੇ ਪੁਰ ਗਰਮ ਤੇ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ
ਲੇਪ ਕਰੋ ਜੀ ਹਾਂ ਦਾਰਚੀਨੀ ਲੌਂਗ ਗੁਲ ਸੁਰਖ,
ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਬਾਦਰੰਜ ਬੋਆ ਅਤੇ ਗਾਜ਼ਬਾਨਾ ਵਿਚ
ਪਾਸ ਕੇ ਹੋਰ ਜੀਜ ਬੀਲ ਦੇ ਮੁਰਬੇ ਦਾ ਤਫਾਹ ਦੇ ਪਾ
ਣੀ ਨਾਲ ਖਾਣਾ ਗੁਣਦਾਇਕ ਹੈ ਹੋਰ ਨੇਸਵਾਰ ਸ
ਦਾ ਬਾਦਰੰਜ ਬੋਆ ਦੇ ਸਰਬਤ ਨਾਲ ਖਾਓ ਜੇਕਰ ਸੇ
ਵੇਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਕਰਕੇ ਧੜਕਾ ਪੈਂਦਾ ਹੋਵੇ ਤਦ ਅਫ
ਸਨ ਤੀਨਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਾਦਰੰਜ ਸਰਬਤ
ਦੇ ਨਾਲ ਦਿਉ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਰੋਗ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰੋਗ

ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਜਾ ਜੁਲਾਬ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਰੋਜਾਂ ਬਹੁਤੇ ਪੈ ਬਨਕਰ
ਲੇਬ ਮਗਰੋਂ ਰੋਵੇ ਤਦ **ਇਲਾਜ** ਕਰੀਏ ਰਾਜ਼
ਦਾ ਤੇਲ ਲੁਬ ਅਤੇ ਅੱਖ ਨੂੰ ਬਾਲੀਆਂ ਅਤਿ ਮਾਊਲ
ਹਮ ਤੇ ਤਿਤਰ ਦੀ ਤਰੀਦਾ ਆਦਿਕ ਖਾਓ

ਛੀਵਾਂ ਧਿਆਉ।

ਨਫਸ ਉਲ ਦਮ ਜਾਲ ਹੂਦੇ ਬੀਮਾਰ ।

ਜੇਕਰ ਰੰਗ ਲਾਲ ਤੇ ਨਾਲ ਕਫ ਹੋਵੇ ਤਦ ਲਹੂ ਫਿਫ
ੜੇ ਵਿਚੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਲਤ ਫ ਤੇਜ ਮਊਵਾਲਾ ਹੋ
ਵੇ ਤਦ ਛਾਤੀ ਵਿਚੋਂ, ਜਾਂ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ
ਇਲਾਜ ਕੀਫ਼ਾਲ ਦਾ ਫਸਦ ਕਰੇ ਪਰ ਤਾਕਤ
ਨੂੰ ਤੇ ਰੋਗੀ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਜਰੂਰ ਖਿਆਲ ਕਰਲੇ
ਵਹੂ ਦਾ ਤੇ ਕੁਰਾ ਸੰਕ ਨਰਬਾ, ਲਸਾਨ ਉਲਹ ਮਲ ਦੇਪ
ਤੁਰਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਲ, ਖਾ ਕੁਲਫੇ ਆ ਦੇ ਨਾਲ ਦ
ਰਤੇ ਅਤੇ ਗਿਲ ਅਰਮਨੀ ਸਿਰਕੇ ਦੇ ਪਾਣੀ ਤੇ ਕੋ
ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਖਾਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਅਨਾਰ ਦੇ ਅਗਲ
ਬ, ਬਾਦ ਕੂਜੇ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਾਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਹੋਰ
ਸਫ ਅਮਨੀ ਅੰਡੇ ਦੀ ਜਰਦੀ ਖਾਣਾ ਵਡਾ ਗੁਣ ਦ
ਇੰਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਫਟਕੜੀ ਚਾਰ ਦਿਰਮ, ਬੇਗ ਜੀਰਾ
ਬਜਰ ਉਲ ਬੰਜ ਮਾਊਲ ਅਸਲ ਨਾਲ ਖਾਣਾ
ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ ਹੋਰ ਕੁਸਰ ਦਮ ਉਲ ਆਖਦੀ

ਨੇ ਅਰਕੀਆਂ ਰੋਗਨ ਬਦਾਮ ਦਾ ਲੇਪ ਕਰੇ ਹੋਰ ਧ
ਨੀਆਂ ਦੇ ਫੁਲ ਸੀਤਗਨ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਲਖਲਖਾ ਹੋਰ ਨੂੰ
ਕਦੂਦਾ, ਅਰਕੀਆਂ, ਬਗੀਰ ਕਰਕੇ ਸਰਬਤ ਸੂਦੇ
ਵਿਚ ਰਲਾਕੇ ਚਟੇ ਹੋਰ ਬਾਜੇ ਦੇ ਪਤ੍ਰ ਤੇ ਜਦ੍ਹਾ ਰਾਤ
ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਭਿਉ ਛਡੇ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਉਬਾਲਾ
ਦੇਕੇ ਸਾਫ਼ ਕਰਕੇ ਸਰਬਤ ਉਨਾਬ ਰਲਾਕੇ ਪੀਣਾ ਚਾ।
ਹੋਰ ਸੂਦਨ ਮੁਕਿਆਸੀ ਕੁਲਫੇ ਦੇ ਬੀਜ ਜਾਈਂਦਾ ਜੋ
ਵੇ ਨਾਲ ਪੀਣਾ ਅਤੇ ਕੁਲਫੇ ਦਾ ਸਾਗ ਖਾਣਾ। ਹੋਰ ਕਾ
ਦੇਸੀ ਚਾਰ ਟੰਗਾ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਤ੍ਰੈ ਮਾਸੇ, ਗੁਲ ਕਬਰ ਸੀ
ਸਾਦਨਾ ਤਬਾਸੀਰ, ਅਫੀਮ ਦਿਯ ਮੋਤੀ ਚਾਰ ਚਾਰ ਮਾ
ਸੇ ਕਹਰੁਬਾ, ਫਟਕੜੀ, ਬਾਰਾਸਿਆਂ ਦਾ ਸਿਘਾੜ
ਭਿਆ ਹੋਇਆ ਕਿਖਸਤਾ ਕਰੀ ਦੇ ਗੋਂਦ ਦੋ ਦੋ ਮਾਸੇ ਕੁ
ਟ ਛਾਣਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਜਾਈਂਦਾ ਜੋ ਵਿਚ ਅ
ਧੇ ਅਧੇ ਮਾਸੇ ਦੀ ਗੋਲੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰੇ ਤੇ ਪੀਣਿਆਂ ਤੇ
ਅਸਲ ਦਾ ਮੁਜਰਬ ਦਾ ਜੋ ਅੰਗੂਰ ਦੇ ਸਾਨਕ ਆਦਿ
ਕਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਗਾਜਰ ਦੇ ਪੱ
ਗੀਲ ਇਰਮਨੀ ਤੇ ਤਬਾਸੀਰ ਲਹੂ ਦੇ ਬੰਦ ਕਰ
ਨੇ ਅਰ ਮੂਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਰੋਕਣ ਨੂੰ ਵਡਾ ਗੁਣਕਾਰੀ
ਆਂਹਨ।

ਸਤਵਾਂ ਧਿਆਉ।

ਮੇਦੇ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਾ ਵਰਣਨ।

ਏਇਸਦੇ ਦੋ ਕਾਰਣ ਹਨ ਇਕ ਠੰਢੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਵਿਗਾ
ੜ, ਦੂਜੇ ਲੇਸਲੀ ਬਲਗਮ ਦਾ ਮੇਦੇ ਵਿਚ ਕਠਿਆਂ
ਹੋਣਾ ਬਸ ਜੇਕਰ ਠੰਢੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਗਾੜ ਬੋ ਹੋਵੇ
ਤਦ ਉਸਦੀ ਆਂ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਆਂ ਹਨ, ਭੁਖ ਦੇ
ਦਾ ਘਟ ਜਾਣਾ, ਢਿਡ ਦਾ ਹਵਾ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਣਾ, ਭੁਕ
ਤੇ ਖਟੇ ਡਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਆਉਣਾ, ਭੁਖੇ ਦਾ ਪਤ
ਲਾ ਹੋਣਾ, ਦੇਹ ਦੇ ਰੰਗ ਦਾ ਚਿਟਾ ਤੇ ਸੁਸਤੀ ਦਾ ਹੋਣਾ,
ਅਤੇ ਗਰਮ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਆਰਾਮ ਹੋਣਾ। **ਇਲਾ**
ਜ ਜੰਜਬੀਲ, ਮਾਘਾਂ, ਨਾਨਖਾਹ, ਮਸਤਗੀ, ਛੀ ਛੀ
ਮਾਸੇ ਕੁਟ ਛਾਣ ਕੇ ਤੀਊਣੀ ਸ਼ਹਤ ਵਿਚ ਮਾਜੂਨ
ਬਣਾ ਲਓ, ਖੁਰਾਕ ਛੀ ਮਾਸੇ ਹੋਰ ਜਵਾਰਸ਼ ਕਮੂਨੀ
ਨੌ ਮਾਸੇ ਸਵੇਰ ਦੇ ਵੇਲੇ ਖਾਣੀ ਚਾਹੀਏ ਹੋਰ ਮ
ਸਤਗੀ ਰੂਮੀ ਦੋ ਤੋਲੇ, ਸ਼ਹਤ ਸੋਲਾਂ ਤੋਲੇ, ਖੰਡ ਓ
ਦੀ ਸੋਲਾਂ ਤੋਲੇ, ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਅਰਕ ਵਿਚ ਕਵਾਮ ਕਰ
ਕੇ ਮਜੂਨ ਬਣਾ ਲਓ ਹੋਰ। ਊਦ ਦਸ ਮਾਸੇ, ਸੁ
ਬਲਉਤੀਬ, ਵਡੀਆਂ ਇਲਾਚੀਆਂ, ਕੇਸਰ
ਤਰੰਜ ਦੀ ਛਿਲ, ਲੌਂਗ, ਦਾਰਚੀਨੀ, ਬਦਰੰਜਬੋ
ਯਾ, ਮਸਤਗੀ, ਤਬਾਸ਼ੀਰ, ਹਰੇਕ ਤਿੰਨ ਮਾਸੇ, ਖਟੇ
ਸੇਉ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਚਾਲੀ ਤੋਲੇ, ਅਰਕ ਗੁਲਾਬ ਪੰਜ ਤੋਲੇ
ਅਰਕ ਬਿਦ ਮਸ਼ਕ ਸਤ ਤੋਲੇ, ਖੰਡ ਤੇ ਮਿਸਰੀ ਤਿ
ਊਣੀ ਕਠੀਆਂ ਕਰਕੇ ਮਜੂਨ ਬਣਾ ਲਓ, ਖੁਰਾ

ਕ ੫ ਮਾਸੇ ਹੋਰ ਪਹਾੜੀ ਲੂਣ, ਲਾਹੌਰੀ ਲੂਣ ਸਾਂਭਰ ਲੂ
ਣ, ਨੁਸਾਦਰ ਹਰੇਕ ਤ੍ਰੈ ਤੋਲੇ, ਤੁਖਮ ਕਿਰਫਸ, ਜ
ਵੈਣ, ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ, ਜੰਜਬੀਲ, ਲੌਂਗ, ਕਾਲਾ ਜੀਰਾ, ਜੈ
ਫਲ, ਜਾਵਤ੍ਰੀ ਹਰੇਕ ਛੇ ਛੇ ਮਾਸੇ ਦਰੜਾ ਕਰਕੇ ਅਧਸੇਰ
ਅੰਗੂਰੀ ਸਿਰਕੇ ਵਿਚ ਉਬਾਲੋ ਜਦ ਸੁਕ ਜਾਵੇ ਚੂਰਨ ਕ
ਰਕੇ ੨ ਦੋ ਮਾਸੇ ਖੁਰਾਕ ਖਾਣਾ। ਹੋਰ ਕਕੀਅਰਰ
ਅਨੀਸੂੰ, ਜਠਮਰਦੇਸੀ, ਜਵੈਣ, ਪੂਦਨਾ, ਕਿਰਫਸ
ਦੇਸੀ, ਨੁਸਾਦਰ, ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ, ਲਾਹੌਰੀ ਲੂਣ ਰਲ
ਕੇ ਚੂਰਨ ਬਣਾਲਣਾ। ਖੁਰਾਕ ਇਕ ਮਾਸਾ ਰੋਟੀ ਖਾਣ
ਤੋ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਪਿਛੋ ਖਾਵੇ ਅਤੇ ਰੋਗੀ ਦੀ ਗਜਾ ਵਿਚ ਕਾ
ਲੀ ਮਿਰਚ, ਦਾਰਚੀਨੀ, ਜ਼ੀਰਾ, ਲੌਂਗ ਲਾਈਆਂ ਆ
ਇਕ ਰਲਾਵਣੀਆ, ਗੁਣਕਾਰੀ ਹਨ,
ਜੇਕਰ ਇਹੁ ਰੋਗੁ ਲੇਸਲੀ ਬਲਗਮ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੋਣ ਤੋਂ
ਹੋਵੇ ਤਦ ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਿਸਾਨੀਆਂ ਏਹੁ ਹਨ
ਰੋਹੁ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ ਜਾਸੂਨੀ ਤ੍ਰੇਹ ਲਗਣੀ ਭੁਖ ਮਾਰੀ ਜਾਣੀ
ਪੇਟ ਦਾ ਫੂਲਣਾ ਕੈਆਂ ਆਂ ਬਲਗਮ ਖਾਰਾ ਹੋਣੀ ਖੇਸ
ਬਦਾ ਰੰਗ ਸੁਫੈਦ ਹੋਣਾ ਨਿੰਦਿਆ ਹੋਣਾ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋ ਥੁ
ਕ ਬਾਹੁਤੀ ਆਉਣੀ ਨਬਜ ਦਾ ਸੁਸਤੀ ਤੇ ਨਰਮ ਹੋਣਾ।
ਸਾਦਕੀ ਸਿਕੰਜਵੀ ਵਿਚ ਮੂਲੀਆਂ ਤੇ ਗਾਈ ਦਾ ਪਾਣੀ
ਰਲਾਕੇ ਛਟਾਣਾ। ਅਤੇ ਉਪਰੋ ਮੂਲੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਣਾ।
ਕਰੂ ਫਿਰ ਮਗਰੋ ਕਿ ਦੋਵੀ ਹੋਣਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਬਲਗਮ

ਕਟੀਆਂ ਦੇ ਤਦ ਤੱਤਾ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਕੈ ਕਰੇ॥ ਬਾਕੀ ਇਲਾ
ਜ ਓਹੋ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਉਤੇ ਦਸ ਚੁਕੇ ਹਾਂ ਹੋਰ ਚੰਗਾ ਜੋਹਾੜ ਦਲਾ
ਇਕ੍ਰਟਾ ਤਿਨਾਂ ਚੁਤਾਂ ਦੇ ਲਗਣ ਮਗਰੋਂ ਤ੍ਰਿਨ ਦ ਤੋਲੇ ਸੁਹਾਗਾ,
ਸਨਾਅਕੀ, ਡੀਓ੍ਹਿਆਸੇ, ਅੰਜੁਬਾਰੇ ਮਾਸੇ ਕੂਟ ਛਾਣਕੇ
ਗੁੜ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਡੂਲੇ ਦੇ ਦਾਣੇ ਜੇਡੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾ
ਕੇ। ਖੁਰਾਕ ਦੋ ਤ੍ਰਿਨ ਗੋਲੀਆਂ।

ਨੋਟ ਜੇਹੜੇ ਨੁਸਖੇ ਉਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਰੋਗ ਵਿਚ
ਲਿਖੇ ਹਨ ਓਹੋ ਹੀ ਬਾਹਲੀਆਂ ਮੇਦੇ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ
ਖਾਸ ਕਰ ਜੂਫਲ ਖੂਕਰ, ਦਫਾਉਲ ਮੇਦਾ ਨਫਖ ਮੇਦਾ
ਅਤੇ ਕਬਾਬੂਰ ਮੇਦਾ ਆਦਿਕ ਰੋਗਾਂ ਵਿਚ ਗੁਣਦਾਇਕ ਹ
ਨ।

ਅਠਵਾਂ ਧਿਆਇ

ਜ਼ੁਅਫ਼ੇ ਅਰਥਾਤ ਜੀ ਕੱਚਾ ਹੋਣਾ।

ਜੇਕਰ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਜੀ ਕਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਮੇਦੇ
ਵਿਚ ਠੰਢ ਮਲੂਮ ਹੋਵੇ ਤਦ ਰੋਟੀ ਘੱਟ ਖਾਣਾ। ਅਤੇ ਮੀਠੀ
ਆਂ ਸੁਖਾਵਕ ਵਰਤੋ, ਜੇਕਰ ਮੇਦਾ ਗਰਮ ਹੋਵੇ ਤਦ ਬੀ
ਹ ਦਾਣਾ ਆਦਿਕ ਠੂਢਾਈ ਵਰਤੋ, ਜੇਕਰ ਰੋਟੀ ਖਾਣ
ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਬੀ ਕਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਤਦ ਮੂਲੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ
ਕੈ ਕਰੋ ਅਤੇ ਰੂਸਕਮਾਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੂਦਨਾ ਮਿਲਿਆ
ਹੋਵੇ ਵਰਤੋ, ਅਤੇ ਤਾਕਤ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮੇਦੇ ਨੂੰ
ਤਾਕਤ ਦੇਣਾ।

ਲੌਂਦਾ ਪਿਆਸਿ।

ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ।

ਇਹ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਇਲਤ ਹੈ ਜੋ ਮੇਦੇ ਵਿੱਚ ਖਿੱਚ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸਲਾ ਦੁਬਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਰਤੂਬਤ ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗਮੀ ਨਾਲ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਗਲੀਜ਼ ਰਹੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਵਿੱਚ ਦੀ ਜ਼ੂਦ ਗਜ਼ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸਦੀ ਇਹ ਨਸਾਨੀ ਹੈ ਕਿ ਰੀਹ ਦੇ ਖਾਰਜ ਹੋਣ ਥੋਂ ਮਗਰੋਂ ਪੀੜ ਤੇ ਖਿੱਚ ਹਟਦੀ ਹੈ। ਇਲਾਜ ਸੌਂਫ ਤੇ ਅਨੀਸੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਬਾਲ ਕੇ ਸ਼ਰਬਤ ਗੁਲਕੰਦ ਰਲਾਕੇ ਅਤੇ ਠੰਢਾ ਕੀਤਾ ਕਰਕੇ ਪੀਓ। ਗਰਮ ਕਪੜੇ ਨਾਲ ਢਿੱਡ ਪੁਰ ਟਕੋਰ ਕਰੋ।

ਪੂਦਨਾ, ਜੀਰਾ, ਸਦਾਬ ਦੇ ਪਤੇ ਮਸਤਗੀ ਖਾਓ ਇਸ ਨਾਲ ਪੀੜ ਹਟਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਗਰਮ ਰੋਗਨਾ ਜਿਹਾ ਕਿ ਰੋਗਨ ਸੁਦਾਬ, ਰੋਗਨ ਸਦਾਬ, ਰੋਗਨ ਨਾਰਦੀਨ, ਆਦਿਕਾਂ ਨਾਲ ਪੇਟ ਪੁਰ ਮਾਲਸ਼ ਕਰੋ।

ਕਈ ਇਸਦਾ ਕਾਰਣ ਸਫ਼ਰਾਵੀ ਫੁਜ਼ਲਾਂ ਗਰਮਖ਼ਰ ਮਾਦਾ ਅਤੇ ਗਾੜਾ ਤੇ ਲੇਸਲਾ ਮੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਲਾਜ "ਮੁਆਦ ਨੂੰ ਅਜਾਰਜ ਹੈ ਕਰਾ ਪਾਸਫ਼ਰ ਜਲ ਜਾ ਪੀਲੀ ਹਜੀੜ ਦੇ ਕਾਹੜੇ ਪਾਂ ਅਨਾਰਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਇਮਲੀ ਮਰਬਾ ਫਲੂਸ ਸ਼ੀਰਖ਼ਿਸ਼ਤ ਦੇ ਕਾਹੜੇ ਆਦਿ।

ਨਾਲ ਫਨਾਂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਇਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗਾਲਬ ਖਿਆਤ ਮੁਸ਼ਕ
ਹੋਰ ਦਵਾਵਾਂ ਭੀ ਰਲਾ ਲਓ।

ਦਸਵਾਂ ਧਿਆਉ

ਹਿਰਨੀਆਂ ਫਤਕ ਦਾ ਵਰਣਨ

ਫਤਕ ਇਕ ਰੋਗ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੇਦੇ ਦੇ ਇਜਜ਼ਾਕ
ਤੇ ਹੋਆ ਦੇਹਨ ਅਤੇ ਸੁਕੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਦ ਮੇਦੇ ਦਾ ਲ
ਇਜਜ਼ਾਂ ਸੁਕੜਦੇ ਹਨ ਤਦ ਮੇਦਾ ਖੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ
ਦੀਆ ਪੋਲੀਆਂ ਜਗਾ ਖੁਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨਾਂ ਵਿਚ
ਹਵਾ ਭਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਫੇਰ ਜਦ ਇਜਜ਼ਾ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕਢਣ
ਲਈ ਆਪਣੇ ਇਨਕਬਾਜ਼ ਦੇ ਤਸੁਲਸ ਨਾਲ (ਜੋ ਉਨਾਂ
ਵਿਚ ਜਾਂਦੀ ਗੀ ਹੈ) ਹਰ ਪਰਕਾਰ ਖੁਲਕੇ ਅਤੇ ਖਿੱਚ ਕੇ
ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਓਹ ਹਵਾ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੀ
ਹੈ ਬਸ ਜਦ ਓਹ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ ਤਦ ਫਤਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
।। ਜੇਕਰ ਫਤਕ ਰੋਟੀ ਖਾਕੇ ਹਰਕਤ ਕਰਨ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਤਦ ਇਲਾਜ ਇਹੁ ਹੈ। ਅਰਾਮ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸਿਕੰਜਬੀ
ਅਤੇ ਸੋਇਆਂ ਦੇ ਬੀ ਮੂਲੀਆਂ ਦੇ ਬੀਜ ੭ ਮਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਗਰ
ਮ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕਾੜ੍ਹੇ ਨਾਲ ਕੈ ਆ ਕਰਾਓ। ਇਸ ਲਈ
ਕਿ ਤੈਸ਼ੀ ਗਜਾ ਮੇਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ ਪੂਦਨੇ ਤੇ ਸੌਂਫ
ਦਾ ਰਸ ਉਤਾ ਮੇਦੇ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਖੁਸ਼ਕ ਕਰਦਾ
ਹੈ ਸਿਰਕੇ ਅਨਾਰ ਤੇ ਸਿੱਠੇ ਸਫ਼ਰਜਲ ਦਾ ਚੂਸਨਾ ਫਾ

ਚੰਗਾ ਹੈ ਹੋਰ੍ਹਾਂ ਊਦ ਸਾੜ ਕੇ ਸ਼ਹਤ ਵਿੱਚ ਰਲਾਕੇ
ਚਟੋ। ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਗੁਲਸੁਰਖ, ਤਬਾਸ਼ੀਰ ਦੋ ਦੋ ਮਾਸ਼ੇ
ਗੇਰੂੰ ਦਖਤਾਈ ਕਹਰੂਬਾ, ਸਮਾਈ ਊਦ, ਪਿਸਤੇ ਦੇ ਛਿਲ
ਕ ਤੇ ਦੇ ਤੇ ਦੇ ਮਾਸ਼ਾ, ਸਮਾਕ ਜ਼ਰਿਸ਼ਕ, ਅਨਾਰਦਾਣਾ
ਹਰੇਕ ਪੰਜ ਮਾਸ਼ੇ ਕੁਟ ਛਾਣ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨਾਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਬ
ਤ ਵਿੱਚ ਰਲਾਕੇ ਲਊਕ ਬਣਾ ਲਵੋ।
ਜੇਕਰ ਫਵਾਕ ਖਾਲੀ ਮੇਦੇ ਦੇ ਨੇਹੇ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਜੁਲਾਬ ਦੇ
ਪਿਛੋਂ ਹੋਵੇ ਜੇਹਾ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਦਸਤਾਂ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ
ਗਰਮੀ ਦੇ ਤਪ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਰਤੂਬਤ ਦੇ ਘਟ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ
ਹੋਵੇ। ਇਲਾਜ ਰੌਗਨ ਬਨਫਸ਼ਾਂ, ਰੌਗਨ ਕਦੂ,
ਮਾਊਲਸ਼ਈਰ, ਰੌਗਨ ਬਾਦਾਮ, ਸ਼ਰਬਤ ਨੀਲੋਫ
ਰ, ਰੌਗਨ ਖਸਖਾਸ ਆਦਿਕ ਵਰਤੋ।
ਜੇਕਰ ਖਾਲੀ ਮੇਦੇ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਸਗੋਂ ਭਰੇ ਮੇਦੇ ਦੇ
ਰਹੀ ਮੁਆਦ ਥੋਂ ਹੋਵੇ ਤਦ ਇਲਾਜ ਇਸਬਗ
ਘਰ, ਅਜਵਾਇਨ ਦੇ ਕਾ, ਸਿਕੰਜਬੀ, ਪੁਦੀਨਾ
ਲਕੈਦ ਅਨਾਰ ਮੁਦਾ ਸ਼ੀਰਾ ਸੌਂਫ ਅਤੇ ਮਸਤਗੀ ਦੇਣਾ
ਲ ਮੁਨਾਸਬ ਤੁਖਮ ਖਾਵੋ ਇਸਪਗੋਲ ਕਿ ਮਾਦਾ ਖੁਸ਼
ਕ ਅਤੇ ਸਰੀਹ ਹੋਵੇ ਅਰ ਮੇਦੇ ਨੂੰ ਕੁਵਤ ਮਿਲੇ ਲਤੀਫ
ਗਜਾ ਜਿਸ ਤਰ ਤਿਤਰ ਤੇ ਕਬਤਰ ਆਦਿਕ ਦਾ ਮਾਸ ਦਾ
ਲੀਲੀ ਕੇਸਰ, ਪੌਲੀਆਂ ਮਸਤਗੀ, ਕਾਲੀ ਮਰਚ, ਤੇ ਲੌਂ
ਗ ਰਲਾਕੇ ਖਾਣ ਰੋਗੀਆਂ ਦਾ ਬੀਨ ਦਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ

ਅਤੇ ਦਮ ਰੋਕਣਾ ਭੀ ਚੰਗਾ ਹੈ ਹੋਰ ਕੁੰਦਸ ਛੋਲੇ ਦੇਵੇ
ਜੇ ਛਿਕਨੀ ਲੈ ਕੇ ਸੂੰਘਤ ਕਰੇ

ਸਾਤਵਾਂ ਧਿਆਉ।

ਹੈਜ਼ਾ ਅਤੇ ਦਸਤਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ

ਹੈਜ਼ੇ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹਾਜ਼ਮੇ ਦਾ ਵਿਗੜਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਦੇ ਦੀ ਗਰਮੀ ਜਾਂ ਗ਼ਿਜ਼ਾ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਕਰਕੇ, ਖਾਣੇ ਦਾ ਮੇਦੇ ਵਿੱਚ ਵਿਗੜਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ ਬਸ ਅਗਾ ਵਧਕੇ ਮਾਦਾ ਹਲ ਕੇ ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਉਪਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕੈਆਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਖਾਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਮਾਦਾ ਹੇਠ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦਸਤਾਂ ਰਾਹ ਖਾਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ   ਇਲਾਜ।

ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਰਤੇ ਜੋ ਮਾਦੇ ਨੂੰ ਹੇਠ ਵਲ ਉਤਾਰੇ ਜੈਸੇ ਗਾਜ਼ੁਰ ਮਯਾਹੀ ਮਾਉਲਅਸਲ ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ ਫੋਗਸ਼ ਸ਼ਰਬਤ ਮਾਉਲ ਜਸਰਮ, ਸ਼ਰਬਤ ਰੀਬਾਸ, ਸ਼ਰਬਤ ਤਫਾਹਾ ਰਾਬ ਸੂਫਰਜਲ, ਅਤੇ ਇਹੁ ਚੀਜਾਂ ਜੋ ਮੇਦੇ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦੇਵਨ ਹਿਤ।

ਦਸਤ ਜੇਕਰ ਪਤਲੇ ਹੋਣ, ਮਖਤਲਿਫ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਆਵਨ ਤਦ ਇਹੁ ਸਮਝੋ ਕਿ ਮਾਸਕਾ ਕੁਵਤ ਕਮਜੋਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਜੁਲਾਬ ਲੀਤਿਆਂ ਵਿਚ ਬੀਤ ਗਇਆ ਹੋਵੇ ਤਦ ਅਜਿਹੇ ਦਸਤਾਂ ਦਾ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਤਬੀਅਤ ਰੋਗ ਨੂੰ ਕਢ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪਰ ਜਦ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਬਹੁਤੂ ਹੋਵੇ ਤਦ ਬੈਦ ਕਲੌਂਜੀ ਰਾਗੀ
ਜੋ ਜੇਕਰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਆਊਣ ਤੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਰੀਹ ਦੀ ਗੁ
ੜ ਗੁੜ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਭੁੱਖ ਲਗਦੀ ਹੋਵੇ ਤਦ ਗੋਲੀ ਦ
ਰੀ ਅਤੇ ਧਮੂੰ ਫੁੱਟੇ ਭੁੱਲਜੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਸਵੇਰ (ਸਤੂ)
ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸਫਰਜਲ ਉਬਾਲਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਦ ਸਤ
ਬੀਜ ਕਰੇ ਹੋਰ ਸਤੂ ਸਫਰਜਲ ਦੇ ਸਰਬਤ ਨਾਲ
ਕਰਸ ਤਬਾਸੀਰ ਸੂੰਗਬਤ ਅਨਾਰ ਨਾਲ ਦਿਓ।
ਜੇਕਰ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਗੁੜ ਗੁੜ ਤੇ ਸ਼ੋਰ ਹੋਵੇ ਪਰ ਭੁੱਖ ਨਾ
ਹੋਵੇ ਅਰਥਾਤ ਹਾਜ਼ਮਾਂ ਜਾਂ ਮਸਕਾ ਕੁਵਤ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋ
ਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੇਦਾ ਗਜ਼ਾ ਨੂੰ ਪਚਾ ਨਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਗਜ਼ਾ
ਥੋੜ੍ਹ ਜਮਾ ਗੁੜ ਗੁੜ ਤੇ ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ
ਇਲਾਜ ਮਕੋਨੇ ਦੇ ਬੀ ਭੁੰਨੇ ਹੋਏ, ਮਸਤਗੀ ਅ
ਨਾਰ ਤੇ ਸਫਰਜਲ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਦਿਓ।
ਹੋਰ ਨੀਂਬ ਦੇ ਛਿਲਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਬਾਲਕੇ ਕੈ ਕ
ਰਾਓ। ਇਹ ਨਿਰਿਆਂ ਦਸਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ
ਇਸ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਗੁਲਾਬ ਰਲਾਕੇ ਕੱਤਾ ਕਤਾ ਵਿਚਰ ਥਿ
ਛੋਟੇ ਦੇਣਾ ਵਡਾ ਗੁਣਦਾਇਕ ਹੈ ਹੋਰ
ਤਬਾਸੀਰ, ਗਿਲਅਰਮਨੀ, ਅਕਾਕੀਆ, ਕਾਫੂ
ਰ, ਸੰਦਲ ਖਸਖਾਸ ਗੁਲਾਬ ਵਿੱਚ ਪੀਹ ਕੇ ਮੇਦੇ ਪੁ
ਤੇ ਲੇਪ ਕਰੋ ਹੋਰ ਤਬਾਸੀਰ, ਪੂਦਨਾ, ਸਮਾ

(੧) ਸਫਰਜਲ ਬੀਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਰਾਨ ਤੋਂ ਔਂਦੇ